

קובץ צ"א

ה'תשע"ז

קובץ גליונות לפרשת וירא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
הגאון האדיר רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן שליט"א
מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א
מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א
הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

זכות הלימוד בקובץ זה לע"נ

הר"ר יחיאל קרמר ז"ל

בהר"ר חיים זצ"ל

נלב"ע בשם טוב יז' מרחשון תשע"ד

הונצח ע"י המשפחה

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

מודיעין עילית

בכוללים:
עטרת שלמה, ישכר
באוהליך, הר"ן
(בימי חמישי בין השעות 4-7)

חפציבה

052-7143196 (דרמר)

ישיבת כנסת יצחק

ברכפלד

ישיבת מיר

בימי שישי בבוקר
050-4128779 (דרדק)

נאות הפסגה

052-7608620 (מלר)

נתיבות

054-8454356 (טרבלסי)

צפת

כולל בראשות הרב קפלן שליט"א
054-8454791

קרית אתא

ישיבת מעוז חיים
052-7129279

ראש העין

ישיבת בית הלוי
בראשות הגה"צ ר' אבנר עפג'ין
רח' חפץ חיים 6

רחובות

050-4101805

רכסים

052-7171992 (פרקש)

תפרח

08-9924520

בית וגן

02-6449498 (שעיו)
הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גבעת שאול

052-7159755 (גינזבורג)

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

ביהכנ"ס תפארת

בחורים (הישן)

סורוצקין

ביהכנ"ס אהבת תורה

יום חמישי 7:30-10

סנהדריה

052-7171376 מקוה פאג"י

עזרת תורה

054-8474651 (אלקינן)

קרית יובל

052-7639488

רמות א'

054-8408719 (גולדשטוף)

רמות ג'

052-7675009 (קמיל לייבנר)

רמות פולין

053-3180324 (דורוני)

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

כרמיאל

052-7166636 (ברוורמן)

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

בית מאיר

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

פונוביז' (גדולה)

פונוביז' (קטנה)

קהילות יעקב

קרית מלך

שערי תורה

תפארת ציון

ביהכנ"ס הגדול החדש

052-7159869 (כולל גרטלר)
(בימי חמישי בין השעות 5-12)

פרדס כץ

052-7168580

קרית הרצוג

03-5708404 (שטרן)

052-7640848 (פרידמן)

שכון ה'

053-3151405 (נמירובסקי)

חיפה

נוה שאנן

054-8454992 (גינזיער)

טלז סטון

02-5335545 (חנות כל בו אלן)

ירוחם

ביהכנ"ס בית פנחס

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

ישיבת מיר/נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פז

רחוב מלכי ישראל

אופקים

052-7635246 (סמיד)

אלעד

054-8415551 (הופנר)

ישיבת בני ראובן

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

058-3231891 (שוורץ)

רובע ז'

052-7668323 (מונק)

בית שמש

קריה

02-9910398 (פינקלשטיין)

רמה א'

ישיבת נתיבות התורה-תפרח

052-7138967 (אמרון)

ביתר

גבעה A

ביהכנ"ס זכור לאברהם

גבעה B

ביהכנ"ס בני הישיבות

054-8469557

בני ברק

שכון ג' / יהודה הנשיא

053-3145900 (גולדשטוף)

רחוב רשב"ם

בבית הכנסת לדרמן

בימי חמישי בשעות הערב

דסלר/כולל ברסלב

052-7159869 (בן אריה)

ויזניץ (טסלר)

050-4192923

בכוללים:

בית הלל

נחלת משה

חזון איש

המחיר לקובץ הוא בסך 2 ₪ בלבד,

יש להזמין מראש עד ליום רביעי בערב,

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900



טלפון: 03-6579999 מייל: 6579998@gmail.com

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: K.GILYONOT@GMAIL.COM

לתרומות, ולהנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

דבר י שרי"ה

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

גליון זה נודב

לע"נ מרן בעל החזון איש זי"ע

לרפואת שמריהו בן דבורה

הזקוק לרחמי שמים מרובים בתושח"י

דבר העורך

השבוע חל יום היארצייט למרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל והדברים ידועים שבכל שנה כשהתחילו חומש בראשית היה אומר שמחומש זה ניתן ללמוד הרבה דברים החשובים לכל יהודי. כידוע הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל בנוסף על גאונותו היה גאון במדות טובות ותמיד היה משלב בשיעוריו הרבים לימוד מוסר שאפשר ללמוד מהשיעור ובדרך כלל היה זה על שבירת המידות. באחד השיעורים סיפר מעשה ששמע מפי בעל המעשה בעצמו שהיום הוא אחד מהתלמידי חכמים המופלגים, כאשר היה בחור צעיר בן י"ד שנים, הגיע אליו חבר ש'לקח' את מפתחות הרכב של אביו ללא רשות, ואמר לו בוא ואלמד אותך לנהוג ברכב, אחר שחבירו הראה לו 'כללי הנהיגה' ואיך נוהגים, נתן לו לנהוג במכונית.

בדרך, באמצע הנהיגה, הבחין הבחור בנסיעתו באחד מרמ"י הישיבה שצועד על המדרכה, הבחור שדעתו היתה זחוחה עליו, עצר את הרכב, ולא פחות ולא יותר, שאל את הר"מ אם הוא רוצה 'טרמפ'.

כמובן שהר"מ השיב בשלילה מוחלטת, והבחור ראה את הר"מ כשהוא עומד המום מהבחור הצעיר בן ישיבתו שיושב על ההגה ללא רשיון.

משהמשיך בנסיעה תפס את עצמו מה שעשה, לא בגלל מעשה הפראות של נהיגה ללא רשיון, אלא שהבין שהדבר הראשון שהר"מ יעשה כשיגיע לביתו, הוא ירים טלפון לאביו, ויספר על מעללי בנו היקר, ולכן מיד כשחזר לביתו פנה מיד לישון, והתכסה בשמיכה ועשה עצמו כישן, כשבלו פוחד ממה שהולך לקרות מחר בבוקר.

כשקם בבוקר, להפתעתו קרא לו אביו, והזהירו, 'בני ידוע תדע כי מה שעשית אתמול, זה מאד מסוכן, הנני מזהירך שלא תעשה דברים כאלו יותר! כאן התחילה ונגמרה תוכחתו של אביו, אבן נגולה מעל לבו של הבחור, שבזה נסתיימה התוכחה על המעשה החמור שעשה, ולא נענש באופן החמור ביותר.

כעבור כמה חודשים, התקיים מבחן פומבי בישיבה, ושאלו שאלה את אחד התלמידים שלא ידע להשיב, הנער 'הנהג' שהיה בחור בעל כשרון, השיב מיד תשובה על השאלה, כשמבין ריסי עיניו ניכר שמחה לאיד על כשלונו של חבירו.

כאשר הגיע הביתה כבר המתין לו אביו, ונתן לו 'מנה אחת אפים' שמעולם לא קיבל כן מאביו.

הנער שכאמור היה בחור כשרוני, שאל את אביו תוך שהוא ממרר בבכי, היתכן, במקרה שנהגתי ברכב וסיכנתי את חיי, דברת אלי כל כך יפה, וחינכת אותי במקל נועם, ועכשיו שרק עניתי תשובה נכונה שחבירי לא ידע, מגיע לי כזאת תוכחה במקל חובלים, מה פשר של תגובות משונות אלו.

השיב לו אביו, מדוע אינך מבין, על השטויות שעשית, כשסיכנת את עצמך, הרי כשתגדל תבין לבד שלא עשית כהוגן, זה אמנם דבר חמור מאד, על כן איני צריך להוכיחך ברצועה, אלא די בשבט לשון.

אבל על מדות רעות, שהנך שמח לאיד חברך, על זה צריך לעבוד מקטנות, ואם לא עוקרים את שורשי אותם מדות רעות, בתחילת הדרך, קשה אחר כך לעבוד ולתקנם.

סיים אותו בחור שכהיום הוא כאמור תלמיד חכם מופלג, דברי אביו נכנסו עמוק ללבי, ומלווים אותי כל החיים, שעל המדות צריך לעבוד ולעבוד בלא הרף. (ווי העמודים)

בברכת שבת שלום
יחזקאל שניצל (א"ב)

פשט על הפרשה

"ויתמהמה" (יט, טז)

טעמו שלשלת ועוד ג"פ בתורה ויאמר וימאן וישחט. וראיתי בספר א' דשלשלת מורה להארכת הענין ועפ"ז נראה לפרש את כולו, ויתמהמה שהתמהמה יותר מהראוי. ויאמר שהאריך בדבריו הרבה אלא שלא הספיק לסיים ובאת רבקה כמ"ש טרם כלה לדבר וגו'. וימאן משום שמאן בתוקף הרבה שלא תפציר בו יותר. וישחט משום שהאריך בשחיטת השלמים יותר מהעולה והחטאת כדי שיצא הרבה דם שהי' צריך להזות ממנו על התנוכים והבהונות [ואע"ג דבכל הזבחים קי"ל ביומא מ"ח א' דלכתחלה צריך לקבל כל הדם עי' במאירי שם ל"ב ב' שאינו אלא מדרבנן. הערת ח"א].

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל זי"ע

ביום חמישי השבוע חל יום היא"צ של מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל זי"ע, רבינו שליט"א היה תלמיד שלו מאז למד בבחורו בישיבת לומז'א בפתח תקוה, כשתקופה מסוימת כיהן מרן זצ"ל כר"מ בישיבה. רבינו פעם סיפר על כך כי 'שיעוריו של מורי ורבי הגרא"מ זצ"ל היו נפלאים ביותר, זכורני שהיה מפליא ביותר הריתחא דאורייתא שלו עד שכל המשתתפים היו 'לכת אש' באישה של תורה, זה מוכיח וזה פורק, זה שואל וזה משיב, סברותיו היו לשם דבר והיה טוחן הרי הרים עד דק'.

בכל שנות חייו של מרן זצ"ל, החזיק עצמו רבינו לתלמידו ולא רצה לשאת בעול הציבור בפניו, בכל שאלה ציבורית שעמדה על הפרק בתקופתו, לא רצה רבינו להכריע אלא היה שולח למרן זצ"ל, ופעמים רבות ביקש ממנו הגרא"מ שיצטרף אליו, או אז לא נותרה לרבינו כל ברירה והוא הצטרף לאירועים ציבוריים, אף שאין זה לפי דרכו. שמענו מכלי ראשון, מנכדו של מרן זצ"ל, כי שמע מסבו שאמר שהטעם שכ"כ מחזיק את רבינו לגדול הדור ושולח אליו אף שבעצם רבינו פחות בקי ומעורב בהוויות העולם, היות והמושכל ראשון של רבינו הוא תורה, ועל אביו מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל נאמרו דברי הגמרא (ב"ב קט"ז ע"א) שמי שהניח בן כמותו לא נאמרה בו שכיבה, ואם כן הרי כוחו גדול כמו אביו ממש עכ"ד.

בתקופת פטירת מרן הגרא"מ זצ"ל בתאריך ט"ז תשרי תשס"ב, אירע דבר פלא, שבאותו שבוע ממש כמה מגדולי הדור וביניהם רבינו שליט"א חשו שלא בטוב, ואף אושפזו לתקופה בבית חולים, כמה מצדיקי הדור התבטאו אז, כי כנראה היה קטרוג גדול מאוד על עם ישראל ולא לחינם נסתלק אותו צדיק וגם נחלו כמה מגדולי הדור, אמנם להלווייתו התאמץ מעל לכוחו לצאת לכבוד התורה, ואם הוא יצא - מי לא יצא ואכן כבוד גדול עשו לו כמותו שנטמן בפניא דמעלי שבתא בלוויית מאות אלפי איש מכל רחבי הארץ.

בשנים האחרונות כשרבינו עולה לבית החיים יום קודם, לקברו של רבו המובהק מרן בעל החזון איש זצלה"ה, עובר גם דרך קברו של מרן הגרא"מ, ומעתיד לישועת הכלל והפרט. יתן ה' ונזכה שיתקבלו כל התפילות, והגרא"מ זי"ע יעתיר בעדנו לפני כסא הכבוד להחיש לנו גאולה וישועה בב"א.

שיעורו של רבינו מרן שר התורה שליט"א

כפי שמסר בבית הכנסת "לדרמן" ביום רביעי ט"ו חשוון תשע"ו
במלאת ס"ב שנים לפטירת דודו הגדול מרן בעל החזון איש זצוק"ל

בענין: "אם בני לוי היו יוצאין למלחמת מצוה"

ברמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל כ' שבני לוי לא עורכין מלחמות, והנה בספרי פ' מטות איתא לכל מטות ישראל להביא שבטו של לוי כ"ה הגי' שלפנינו וכ"ג רש"י ורבינו הלל והילקוט, אבל הגר"א גריס להוציא שבטו של לוי, והנה בין הגירסא להביא ובין להגירסא להוציא אין משם ראי' לשאר מלחמות, דיל' דמדאצטריך כאן במלחמת מדין קרא מכלל דבשאר מלחמות אינו כן, ומאידך י"ל דאדרבה גלי רחמנא במקום אחד למילף מיני' בשאר מקומות.

והנה מהכהן משוח מלחמה אין ראי' די"ל כמש"כ המרדכי (בגיטין ס"פ מי שאחזו) שאחרי שהשמיע להעם מה שצריך הי' חוזר לביתו, והא דקאמר בנזיר (מ"ז ב') דתלו בי' רבים היינו משום שאם לא הי' אומר לא הי' אפשר לצאת למלחמה והי' צריך להמתין להביא כהן אחר ויתאחר המלחמה ויבא לידי חשש סכנה ולכן הוא קודם להחיותו (אבל רש"י לא פירש כן, וי"ל דכהן משוח מלחמה שאני דכך המצוה ויכול לילך למלחמה).

מיהו בפנחס מצינו שעשה את המלחמה במדין כדאי' במדרש (ילקוט פ' מטות), עוד מצינו בסוטה (מ"ד א') אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדייט זהו הירא ורך הלבב והרמב"ם בפ"ח ממלכים פסק שאינו חוזר, עוד מצינו בקידושין (כ"א ב') כהן מהו ביפת תואר והרמב"ם בפ"ח ממלכים פסק דכהן מותר ביפ"ת, והא יפ"ת אינו אלא בשעת מלחמה כמש"כ רש"י בסנהדרין נ"ט, (ובזה יש לדחוק דמיירי במשוח מלחמה אם נימא דמשוח מלחמה הוא מגזה"כ שהולך למלחמה), עוד קשה דמצינו בשמואל (ב' כ"ג) בין הגבורים אשר לדוד בניהו בן יהוידע והוא הי' כהן ובמלכים (א, פ"ב) כתיב ששלמה מינהו שר צבא תחת יואב, וכן עירא בן עקש התקועי שהוא עירא היאירי כדפירש"י (שם פר' כ') והוא הי' כהן כדאי' בעירובין (ס"ג א'). ואין לומר דבמלחמת מצוה גם כהנים הולכים ובזה לא איירי הרמב"ם, דהא מלחמת מדין מלחמת מצוה היתה ואיצטריך לרבות שבט לוי.

ונראה דמש"כ הרמב"ם שאין עורכין מלחמה הכוונה שאין חייבים לילך למלחמה אבל אם רוצין מעצמן לילך למלחמה רשאין, ולא דמי להני שחוזרין מעורכי המלחמה שיש עליהן איסור לילך כדאי' בספרי, אבל על כהנים ולוים אין איסור לילך אלא שא"א לכופן אבל אם רוצים יכולין לילך, ולכן לא הביא הרמב"ם דין זה שאין עורכין מלחמה בהלכות מלכים כי אין זה דין במלחמה אלא בהל' שמיטה ויובל שזהו מדין כבוד הלויים ותלמידי חכמים.

העצה היחידה להכניע ולהנצל מן הגויים הוא רק בכח עסק התורה כמש"כ בזה"ק בשלח (נ"ח א') לית מילה בעלמא דיתבר חיליהון דעמין גויים בר בשעתא דישראל מתעסקין באורייתא דכל זמן דישראל מתעסקין באורייתא ימינא אתתקף ואתבר חילא ותוקפא דגויים, יה"ר שנזכה למוצאי שביעית בן דוד בא.

שו"ת מרבינו שליט"א בכמה עניני הלכה

ש. כתב החזו"א בקוב"א ח"א מכתב ד' וז"ל למעלה מפרק הזרוע של יד בכלל מקום מכוסה אף שרבו מגולי כל היד בטלה דעתם עכ"ל וצ"ב דמאחר שרבו ההולכים כן שוב אין בזה משום חוסר צניעות ומה שייך בזה בטלה דעתם.
ת. כיון שעושיין שלא כדין בטלה דעתן. (נראה כוונת רבינו שליט"א [בביאור דברי החזו"א] דאף דהגדרת מקומות נקבע לפי"מ שדרך בני אדם לכסות מ"מ לאחר שנתבאר בפוסקים שלמעלה מהמרפק הוא בכלל מקומות המכוסים נקבע הדין שזהו השיעור ושוב אף אם יתרבו מגולי היד בטלה דעתם כיון שעושים שלא כדין).
ש. האם אמת נכון הדבר שמרן החזו"א הי' יורד מהמיטה והולך פחות מד"א קודם נט"י שחרית.
ת. נכון.

ש. עד כמה דקות הוה ס"ל להחזו"א שאם מקדים או מאחר את הנץ מיקרי תפלה כותיקין.
ת. בכדי שהדעת טועה. (ברשימות בשם החזו"א שבכת"י רבינו שליט"א כתב וז"ל ואמרו בשמו שותיקין אין הכוונה ממש ברגע הנץ, דלא מסתבר שהותיקין המתניו בשירה חדשה, וגם קשה לצמצם, אלא בערך, ואפי' משהו לפניו או לאחריו. עכ"ל. ושמעתי מרבינו שליט"א שהכוונה שתים שלוש דקות, ואמר שזו גם כוונתו בתשובתו כאן).
ש. אבקש שיורה רבינו איך לנהוג בזמן ק"ש כהמג"א או הגר"א.

ת. לכתחילה כהמג"א. (שמעתי מרבינו שליט"א שדעת החזו"א היא שאפשר לסמוך על סוף זמן ק"ש דהגר"א לכתחילה, אבל אביו מרן הקה"י זצ"ל אמר שאין ליכנס לכתחילה להקל בק"ש דאורייתא, עכ"ל שליט"א. (ומה שאמר רבינו שליט"א בשם החזו"א כן הוא גם ברשימות הוראות החזו"א בכת"י רבינו שליט"א וז"ל אפשר לסמוך על זמן ק"ש של הגר"א. ועי' בחזו"א אור"ח סימן י"ג ועי' בשיח אליהו אות ס"ה. עכ"ל רבינו שליט"א שם).

(דעת נוטה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

להנצחות ולתרומות: 053-3145900

דברי ישי"ה

גליון זה נודב

לע"נ מרן בעל החזון איש זי"ע

לרפואת שמריהו בן דבורה

הזקוק לרחמי שמים מרובים בתושח"י

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

(הדברים שלהלן הובאו בקוב' "דברי ישי"ה" ח"ג שיצא לאור לפני שנתיים במלאת ס' שנים להסתלקותו של בעל החזון"א זי"ע) **זקניך ויאמרו לך**

עם גמר הכנת הקונטרס לדפוס, נכנסנו קמיה רבינו מרן שליט"א וביקשנו לשאול אותו כמה שאלות בהליכות ואבני דרך בחיי של מרן החזון איש זללה"ה, לזכות את הרבים בכל רחבי תבל. באנו ביראת כבוד וזכינו לנשיאות חן מיוחדת קמיה מרן שליט"א, שהשיב תשובות ברורות על כל שאלה ושאלה, אמנם כדרכו, קיצר בדבריו אך זהו "מועט המחזיק את המרובה", העלינו את הדברים על גבי הכתב וכמובן אין לראות בזה יותר מאשר כתבי תלמידים, וכל טעות אין לתלות אלא בכותב ודכוותיה.

שאלנו: העולם אומר כי אחרי חמישים שנה אין עולים על הקבר, ושבע הבא כבר היא"צ השישים של מרן זצ"ל, האם הרב שליט"א עולה או לא? תשובה: **בודאי אני עולה בעז"ה, לא שמענו ממנהג זה.**

ביררנו אצל רבינו שליט"א מה הסיבה שמרן החזון איש עלה לארץ ישראל ולא נשאר שם במקום מגוריו ווילנא, הלא ישב שם בצנעא והגה בתורה ללא הרף ומה הביא אותו לעזוב כל משפחתו ולבוא לארץ ישראל - והשיב: **הלא הוא מצוה דאורייתא של מצות ישוב ארץ ישראל. אבל באמת היה שם עוד סיבה, שהוא עלה, כי רשכבה"ג הגר"ע גרודזינסקי זצ"ל יעץ לו לעלות כן שאולי יזכה פה בא"י לזרע של קיימא, שהמקום גורם.**
הוסיף מרן שליט"א: **אני הייתי ילד קטן כשעלינו לא"י, כשאנו עלינו מרן זללה"ה כבר היה פה, שהוא בא לפנינו.**

שאלנו ביראת כבוד: מהי הסיבה שמרן החזון"א כל חייו הקדיש לכתיבת ספרים, האם מפני שראה בכך תועלת לעצמו שעל ידי זה יברר היטב ויקיים אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא או שכל מטרתו היה למען הכלל, והשיב על אתר: **הלא זה מצוה מפורשת בהלכות תלמוד תורה, ללמד לאחרים תורה. וזה היה מטרתו, לזכות את הכלל.**
אח"כ הוסיף: **באמת שהיה חשוב לו שידעו ויהיה ברור כל דבר הלכה למעשה. ולכן הוא כ"כ עמל שיהיה הלכות ברורות בפרט בנושא השמיטה ושאר הלכות זרעים. שבזה ההלכות היו עמומות יותר.**

"מרן שליט"א למד יחד "חברותא" עם מרן זי"ל? תשובה: **לא למדתי איתו חברותא! אכן, כל דבר שהיה קשה, כל שאלה, כל הלכה כמובן היינו מיד שואלים אותו. הוא היה רגיל לבוא פעם בשנה לעיר צפת לנוח שם, באחד השנים ביקשתי ממנו שילמד איתי, למדנו מסכת תענית, אבל זה היה רק שבוע אחד...**

ש: האם לחזו"א קראו "ישעיה" או "ישעיהו"? תשובה: **לחזון איש קראו ישעיהו, אביו קרא לו על שם ישעיהו הנביא, והשם "אברהם" הוא על אברהם אבינו! ש: יש אומרים שהשם אינו ראוי כ"כ, היות וזה ישעיהו הנביא, וכידוע מת במיתה משונה ת. אין לחשוש בכך, הוא שם מצוין.**

עוד שאלנו: כיצד מנהג מרן שליט"א בנושא שנחלקו בו אביו מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל ורבו המובהק מרן החזון"א? ת: **לא חלקו בשום מקום. יש דברים שהם מנהגים ולא הלכות ובזה אני נוהג לפי הענין.**

מעשים והנהגות שסיפר רבינו שיבלחט"א ממרן בעל החזון איש זי"ע

אמר רבינו שאכן זוכר שבא בחור לפני החזון"א [רק שאינו זוכר עכשיו מיהו היה] שהוצרך לניתוח והחזון"א הורה לו למי ללכת. וכו' ואח"כ דיבר עמו בלימוד וראה שהוא ת"ח. אמר לו שאינו זקוק לניתוח שאלהו הא הרב אמר לי והדריכני כיצד לגשת לניתוח. אמר לו החזון"א ת"ח זה הנהגה אחרת וכך היה בסוף שלא הוצרך לניתוח.

שאלו לרבינו איך החזון"א ידע בעניני רפואה [כדוגמת השירטוט הידוע שעשה על ניתוח ראש] השיב רבינו: מהתורה יודעים הכל.

סיפר רבינו שפעם הלכתי עם החזון"א ברחוב [איפה שהיום סוף רחוב חזו"א, ליד הבית קברות] ולפתע אמר לי שבמקום שעכשיו אנחנו הולכים עברו כאן ודיברו בלימוד התורה, כי במקום שעברו בני תורה ודיברו בלימוד אפשר להרגיש את זה. ואמר רבינו להגיע לדרגה זו אפשר רק ע"י לימוד התורה הקדושה.

ידוע הדבר שבעת "מלחמת המפרץ" עם ישראל נשען על דברי רבינו שאמר בשם החזון"א, שבבני ברק לא יארע הדבר, וכך הי' בס"ד, ובאחד הפעמים הסביר רבינו שכמו שנאמר בנביא מלכים ב' פ"ו פס"ז ויתפלל אלישע ויאמר ה' פקח-נא את-עיניו ויראה ויפקח ה' את-עיני הנער וירא והנה החר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע: כך הדבר הוא בב"ב אם היו רואים האנשים כמה דפי גמ' מקיפים את ב"ב, לא היו פוחדים אלא בוטחים בזכות התורה שיש לה.

ושוב לאחר שנים שהיה מלחמה כתב רבינו מכתב בענין זה:

בעה"ד כסלו תשע"ג

כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק (ברכות ט' א') ור"ש ס"ל בספרי עקב סי' ל"ח אין זה קידוש ה' שדברי צדיקים קיימין בחייהן ובטלין לאחר מיתתן ולא יתכן כן וא"כ כשהחזון איש זצ"ל אמר שבבני ברק לא יהי' פצצות כמו שהעיד הגה"צ רא"צ טורצין זצ"ל בודאי יתקיים גם היום ואין לפחד כלל.

חיים קניבסקי

שמעתי מרבינו שכתב מכתב זה להרגיע את הציבור שבאים מבוהלים.

ואמר רבינו מה שנעשה בימינו כזה מהפך ביחס החשיבות לבחורי ישיבה, זה בזכות החזון"א שהגיע לב"ב ודרו בה אז בס"ה שלושים משפחות שלא כל כך חרדיות והוא עשה את המהפך הזה. ואיך עשה, רק ישב ולמד וזה כבר השפיע. אבל לפני כן הי' קשה למצוא אשה בלי חסרון שתסכים להנשא לתלמיד ישיבה.

סיפר רבינו שעד תקופת החזון"א לא ידעו משיעית ולא ממעשרות, עד שבשמיטה הראשונה לאחר שהתאמצו מאד עשה להם טובה מוכר הירקות והכין פינה אחת לפירות שביעית כשרים, והיום יש כזה מהפך, הכל עשה החזון"א.

שלו' כט"ס כבר ארכו ימי שתיקתי ר"ל לא קיימתי כתיבה כדיבור... ואני חוזר להענין ידידנו זרח שיחי' הציע נכבדות בשביל מרא דכולא תלמודא חיים קניבסקי שליט"א ואם אחותי תחי' תסכים, לפי ראות עיני וכו' ואכפול שלו'

אי"ש

כידוע שבימי חול המועד באים אנשים רבים מאד לאחל "אגוטן מועד" ולהתברך מרבינו. שמעתי מרבינו, גם אצל החזו"א היו באים בחוה"מ אנשים וכן אצל אבא, אמרתי לרבינו שב"ה שיש לאנשים היכן לבא, אמר רבינו [בעונה] הם חושבים כך, אמר רבינו שבחוה"מ יש לו יותר זמן לקבל אנשים מפני שאינו כותב.

פעם אחת קנו לרבינו בהיותו בחור חליפת בגדים חדשה ובא לחזו"א ואמר שלא נהנה מזה כלל האם צריך לברך שהחיינו השיבו החזו"א אין כזה דבר לא נהנה בכלל מסתמא קצת אתה נהנה, אתה צריך לברך, השיב רבינו יודע אני בעצמי שאיני נהנה כלל אמר החזו"א כמעט שאין שייך כזה דבר אבל אם יש לך ספק תברך על פרי חדש וכך עשה רבינו.

רבינו היה מביא כל שנה להג"ר ראובן כץ זצ"ל מפתח-תקוה מהמצות חבורה של אפיה מהחזו"א, שנה לאחר פטירת החזו"א המשיך והביא לו מצות, שאל לרבינו האם עכשיו הם ג"כ כל כך מהודרות כמו בחיי החזו"א, אמר לו רבינו הא עכשיו זה עוד הרבה יותר מהודר, כי החזו"א עם כח ההכרעה שלו גם היה מקיל לנו, עכשיו שלא נמצא מחמירים בכל ספק קל.

פעם אמר לי רבינו בנוגע לקביעות של הלימודים היומים שלו כי הוא מקפיד על זה חוק ולא יעבור וסיפר דבר פלא. כי הוא רגיל בקביעות הזו עוד מימי צעירותו מחיי מרן החזו"א, והנה ביום שנפטר מרן החזו"א, היה פטירתו בשבת וקברו אותו רק לאחר שבת ביום א'. ואחרי שחזרו מהלויה היה עייף שבור ורצון כי גם היה יומיים "שהיו לא בני אדם" מאז שנפטר וגם כל הבלגאן, ועוד לא למד את משנתו היומית והרגיש שהוא כ"כ שבור ורצון עד שממש לא היה טעם לפתוח גמרא וללמוד מרוב התשישות שהיה שרוי בה. וידע שאם ינסה לא יתרכז ולא יבין כלום. אמנם, החליט, קביעות זו קביעות, והתיישב ללמוד את סדריו אפילו שמרוב עייפות ותשישות ממש לא הבין כלום בכל זאת לא ויתר וגמר חוק היומי שלו העיקר לא לבטל קביעות! נשאל רבינו אם הוא לומד מוסר שהרי אין זה בסדר החובות ואמר שהנה החזו"א לא למד כל יום אבל אבא זצ"ל כן למד, אמנם הוא כיון שלומד הרבה גמ' וכשלומדים גמרא ורואים שלא יודעים כלום זה המוסר הכי גדול.

שמעתי מרבינו שביום פטירת החזו"א ט"ו חשון יוצא בדיוק בסדר לימוד הש"ס השנתי להתחיל הפרק מי שמת בב"ב, וכך יוצא כל שנה ביום היא"צ.

רבינו אמר בקשר לספר הזכרונות (הנהגות על מרן החזו"א) עד היום, מדי פעם אני נזכר בעוד דבר הלכה שלא כתבתי מהחזו"א, שאלתי מרבינו הרי כתוב שאחרי חמישים שנה כבר אי אפשר להעיד על מה שראה לפני 50 שנה ומפטירת החזו"א עבר מעל חמישים שנה השיב רבינו: "הרי כתוב שמילתא דרמיא עליה אפשר! ...!"

"קונטרס הזכרונות" כתבתי הנהגות של החזו"א, אחר פטירתו, אבל ב'טעמא דקרא' הדפסתי בסוף הנהגות מאמי ע"ה, וזה שמעתי עוד קודם לפטירתו.

סיפר רבינו, החזו"א כתב את חיבורו על סדר זרעים בזמן שהגיע לארץ ישראל, שאז זה היה למעשה. סיפר רבינו, החזו"א נמנע מלפסוק שאלות, הוא פחד מזה, ספר חזו"א לא חיבר על השו"ע אלא על הגמ' ואח"כ סידרו על סדר השו"ע, פעם הציעו לו להיות רב בירושלים הוא הסכים בתנאי שלא יצטרך לפסוק הלכות, כמובן הם לא הסכימו, הוא תמיד סירב לפסוק למעשה.

אמר רבינו שבדרך כלל כל הנהגות של החזו"א היה להן מקור קדום ולא חידש זאת מעצמו [וביקש רבינו מאחד הנכדים לעבור על כל מה שכתב בקונטרס הזכרונות הנהגות מהחזו"א לנסות למצוא לזה מקור כי לא נהג סתם בלי מקור].

סח רבינו, הגאון ר' יחיאל גורדון זצ"ל אמר לי, תכתוב כל דבר מהחזו"א כי אח"כ תתחרט אם לא תכתוב. חשבנו שתמיד נשאר להיות עם החזו"א לא עלה על דעתנו שיבוא היום והוא לא יהיה איתנו. בסוף כתבתי לאחר שנפטר והיו דברים שלא זכרתי, וזה היה משום שהייתי ילד כשאמר לי לכתוב.

כשהחזו"א היה אבל על אמו התחתן ר' שמריהו גרינמן. החזו"א היה מסדר קידושין וזו היתה הפעם היחידה שסידר קידושין כי אמר שרק כך מותר לו לבא. [אח"כ בסעודה ישב בחדר אחר].

ראינו כסדר בלי סוף אצל החזו"א ואצל אבא הסטיפלר זצ"ל, שכל פעם מה שרצו מהשמים שיהיה אותו שמו בפיהם. ורבינו ציין לזה התוס' בעירובין ס"ה א' ד"ה שכיון רבן גמליאל ברוח הקודש.

רבינו סיפר, שעשה קריעה על החזו"א, וכן על הגרי"ז מבריסק. אבא [הסטיפלר] אמר לעשות קריעה.

סיפר רבינו שאמו סיפרה לו שפעם הגישה את האוכל לחזו"א, ונכנס מישוהו לדבר עמו, ואח"כ נכנס עוד מישוהו ועיכבו מלאכול, אמר החזו"א אם כבר התעכב הדבר איני רוצה לאכול, ובסוף נתברר ששכחו לעשר את האוכל. אמי סיפרה לי שהיו כאלה סיפורים כמה פעמים.

אמר רבינו כמה פעמים דאין לסמוך על שמועות שאומרים בשם החזו"א או בשם אביו או בשמו, שבדרך כלל הם או שקר או בדיוק להיפך, והחזו"א אמר לו דרך מה ששומע ממנו כאן ליד השלחן יאמין, אבל מה ששומע כבר מחוץ לפתח הדלת שלא יאמין.

עד כמה הרגיש רבנו קרוב לחזו"א יעיד המשפט הבא שאמר 'אני השתדלתי כמה שיותר לשמש אותו כמה שכלתי'.

החזו"א לא היה מעיר הערות לאנשים אם היה סבור שלא ישמעו ולא יהיה תועלת. אבל דוקא לי הוא העיר כמה פעמים, [אחד אמר בפני רבינו שאולי אינו ראה כי הרגיש לרבינו כאב לבנו, הגיב רבינו שיתכן כן].

אמר רבינו, הנהגות מתחלק לשלש יש דברים כמו האבא ויש דברים כמו החזו"א ויש דברים כמו השווער [מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל], ובהזדמנות אחרת אמר שבהרבה דברים אני מחמיר כמו השווער.

ידוע ממקורות נאמנים שהחזו"א התבטא על הסטיפלר זצ"ל ורבינו שהם שני גדולי הדור.

(מנחת תודה)

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"אגליון 119
שנה ג'
פרשת וירא
שנת תשע"ולהערות, הארות והוספות על הענינים
הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא
לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il
או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד.
5397 ירושלים, או בפקס 0722164414
ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

וכן מהאי טעמא הרשעים מקבלים שכר על מצוות שעושים בעוה"ז, עי' רש"י בפרשת ואתחנן (ז' י') ואע"פ דהא שכר מצוות הוא ברוחניות דהיינו נצחיות, ואיך משלמים לרשעים שכר מצוותיהם בעוה"ז בהנאת איזה מאכל טוב? אלא כדפירשו המפרשים דאצל רשע גם מצוותיו אינם כראוי כיון דאדם דבכללות רובו עבירות אז גם כשיעשה דבר טוב אינו יכול להיות מעשה נקי בשלימות כי הוא מקולקל, אמנם אה"נ גם מה דשתק ולא גילה על שרה שהיא אשת אברהם לא הי' בשלימות דאדם מלא תאוות שאין לו נקיות לא יכול לעשות מצוה בשלימות.

וי"ל דהנה כל קיום הבריה הוא ע"י התורה וכ"ו דורות הי' עד מתן תורה ותחילת האפשרות שיהי' תורה בעולם הי' ע"י אברהם שהי' היסוד ואח"כ המשיכו יצחק ויעקב, וי"ב השבטים ובניהם יוצאי מצרים קיבלו את התורה בפועל, אבל ההתחלה היתה ע"י אברהם והקב"ה כרת עמו ברית והבטיחו על א"י.

וא"כ י"ל דאע"פ שזכויותיו לא היו מושלמות מ"מ במה ששתק הי' לו זכות של קיום העולם כיון דכל קיום העולם הוא ע"י תורה, ולולא אברהם העולם לא יכול להתקיים דהוא הי' יסוד התורה ולכן אע"פ דאדם כמותו אינו יכול לעשות מעשים טובים בשלימות וגם מעשה זה שגרם לאברהם שיחי' לא הי' בנקיות גמורה, אבל כיון שהי' לו חלק ושייכות בהצלת קיום העולם ואע"פ שהי' בשב ואל תעשה במה שלא גילה על שרה שהיא אשת אברהם מ"מ הי' לו זכות לקיום העולם ולכן זכה להצלה באופן יוצא מהרגיל שנשלח מלאך להצילו שזה הנהגה למעלה מדרך הטבע.

והנה בפסוק כתוב ויזכר אלקים את אברהם, לכאורה הרי הזכירה היתה ללוט שזכר את המצוה היתה בהצלת אברהם ולהנ"ל א"ש דהזכירה היתה לאברהם שהוא יסוד התורה ולוט הצילו. (אילת השחר כאן)

גמילות חסדים של אברהם

ויטע אשל בבאר שבע (בראשית כ"א ל"ג)

בכתובות (דף ח' ע"ב) איתא, פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו, ופירש רש"י שאברהם אבינו גמל חסדים דכתיב ויטע אשל שזה ראשי תבות אכילה שתיה לוי"ה. ואינו מבואר למה זה נקרא ברית ולא מצינו שכתר ברית על גמילות חסדים.

(אילת השחר כתובות דף ח' ע"ב רש"י ד"ה בבריתו של אברהם)

2 ובאחרונים האריכו מאד בדיני האבות ואם היה דינם כדן ישראל, עיין בספר פרשת דרכים לבעל המל"מ, ובבית האוצר תחילת ח"א.

3 עיין בדבר אברהם הנ"ל שכתב דאף אם היה לאברהם אבינו דין ישראל היינו רק לגבי עצמו ולא מה שבינו לבין חבריו, ולכך גבי קנין שעשה עם עפרון דינו היה כב"נ ולא כישראל. וזה כסברת רבינו בהיפוך להצד השני.

4 ביבמות עט. איתא ג' סימנים יש באומה זו וכו' וגומלי חסדים דכתיב למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו', וצ"ב מדוע רש"י מייאן בזה והביא הפסוק דויטע אשל,

5 בדברים רבה פר' עקב (פ"ג ס"ד) עה"פ ושמר ה' אלוך לך את הברית ואת החסד איתא: ומהו את הברית ואת החסד, אר"ח ג' מדות טובות יש ביד ישראל ואלו הן וכו' וגומל"ח שנאמר ושמר ה' אלוך לך את הברית ואת החסד, עכ"ל.

וכ"ה במד"ר במדבר פר' נשא (פ"ח ס"ד). ומבואר בזה שיש ברית על גמ"ח.

אבות אם דינם כישראל

הנה הקשו הראשונים (בבא בתרא דף נ"ח ע"א) בהא דקברי האבות מטמאים, כמבואר מהא דרבי בנאה הוה קא מציין מערתא [כדי להכיר מקום טומאה (רשב"ם)] ונתעסק לציין מערתא דאברהם אבינו, הא קברי עובדי כוכבים אינן מטמאים באהל משום דאין קרויין אדם.

ובחי' הריטב"א הביא בשם התוס' לתרץ, דכיון דהאבות קיימו את כל התורה והיו נביאים היה דינם כישראל, ומשמע מזה דלכל דיני התורה היה דינם כדן ישראל. אך אפשר דדוקא לגבי דידן יש להם דין ישראל שיש טומאת מת עליהם, אבל הם לגבי עצמם יתכן שהיה דינם רק כבני נח. (אילת השחר בבא בתרא דף נ"ח ע"א ד"ה והתוס' תירצו)

זכותו של לוט

ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט (וירא יט, כט) פרש"י מהו זכירתו של אברהם, על לוט נזכר שהי' לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים אחותי היא ולא גלה הדבר שה' חס עליו לפיכך חס הקב"ה עליו, ובשפ"ח מקשה למה לא נזכר הזכות שהלך עם אברהם עי"ש.

ועוד מקשים המפרשים למה לא נזכר לו הזכות מה דמסר נפשו להכניס את המלאכים לביתו דאנשי סדום נסבו על הבית מנער ועד זקן, ולולא שהכניסוהו המלאכים לביתו מסתמא היו הורגים אותו.

ובפרקי דר"א (פרק כ"ה) כתוב שהמיתו את בתו של לוט על שפירנסה עני ולמה זכות זו לא נזכרת אלא הזכות ששתק ולא גלה הדבר ששרה היא אשת אברהם וצ"ב מה הזכות בזה שלא הי' מוסר ומלשין.

והגר"א קוטלר (במשנת ר' אהרן ח"א עמוד קמ"ה) מביא לתרץ בשם הגר"צ זצ"ל מסלבודקא דהכנסת אורחים של לוט הי' מעשה של חיקוי מה שראה אצל אברהם, אבל לא היתה זאת מדרגתו בעצם, שבעצמותו לא הי' רק במדרגה זו שלא יעשה עון פלילי כזה לגרום מיתה לאברהם ולכן הועיל לו דבר זה יותר עכ"ל.

אמנם יל"ע דמצינו בבני אדם שיש אצלם כמה ענינים מתוקנים ואחרים לא, מ"מ א"א שאדם יהי' טוב בשלימות בענין אחד בזמן שבענינים אחרים אין לו שלימות ומטעם זה מי שרובו עבירות נקרא רשע ורובו מצוות נקרא צדיק, כיון דאדם שרובו טוב הוא טוב בכללות ואע"פ דלפעמים הוא נכשל ונופל, אבל אדם דבכללות אינו כראוי אז גם המצוות שעושה אינם כראוי.

1 וכ"כ הדבר אברהם ח"א סימן י' סוף סקט"ז (מא-ד), אך הוסיף דהתוס' שלא תי' כן משמע דס"ל דלאבות היה דין ב"נ, וא"כ נחלקו בזה הראשונים כאן. והנה לשון הרמב"ן כאן דר' בנאה ציין מפני כבודם שהי' קיימו וקבלו עליהם תורה, ומשמע שלא מצד שחל בהם דיני ישראל אלא משום כבודם הוא, אך לשון הריטב"א 'הוה דינם כישראל' מורה כמש"כ רבינו שהיה להם דין ישראל, ועיין בחי' הר"ן. [וקצ"ע דהריטב"א אחרי שכתב דאברהם קיים כה"ת ודינו כישראל הוסיף וכן אדה"ר נביא היה, עכ"ל. ולכאור' מה לי שנביא היה, וע"כ כוונתו משום כבודו שהיה נביא, וא"כ מ"ט לא סגי ליה זה הטעם דמשום כבודו גם לגבי אברהם. ואולי גם גבי אדה"ר כוונתו דכיון דנביא היה ע"כ דקיים את כה"ת, אך לא מצינו כן על אדה"ר, (ועיין בס' בית האוצר ח"א כלל ט"ז), וגם א"י' במשמעות לשונו שחילקם לתרתי את אברהם ואת אדה"ר ולא כיילניהו אהדדי, ועיין.]

ענין בפרשה – הכנסת אורחים

ומשמע שאין חיוב לתת לעני מיד ברגע שמבקש ונחום תבע מעצמו רק בגלל שהעני מת.

אמנם דעת ר' יוסף בב"ק נ"ו ב' דשומר אבידה דינו כשומר שכר כיון דבשעה שמתעסק עם האבידה הוא עוסק במצוה ופטור לתת צדקה לעני והנה לשטוח הכסות שמצא לוקח כמה רגעים ואם הוא מרויח פרוטה זו משמע שהעני לא רוצה להמתין עד שיגמור להתעסק עם האבידה ואם כשמגיע עני לבקש צדקה אפשר לומר לו להמתין קצת א"כ למה זה נקרא שמרויח פרוטה ע"י האבידה ומשום כך נעשה שומר שכר הרי אם העני אינו רוצה להמתין קצת עד שיגמור להתעסק עם האבידה א"כ גם לולא זה יכול להפטר מנתינת הצדקה ע"י שיאמר לעני להמתין והעני לא רוצה וילך אלא משמע שחייבים לתת לעני מיד כשמבקש וצ"ע. (אילת השחר כאן)

הכנסת אורחים בימינו

שח רבנו: בימינו אין כל כך מציאות לקיים מצות הכנסת אורחים, כי עיקר המצוה להכניס אנשים שאין להם היכן לאכול, לישון וכו' והרי לא מצוי היום שמכניסים לבית עניים מרודים שאין להם מקום אחר לאכול כבודות הקודמים.

וכן לגבי סעודת הודיה אמר רבינו: שעדיף לעשות סעודה לעניים או לחלק להם כסף, שבעשותו סעודה לאנשים שיש להם בין כך אוכל בביתם אין בכך ענין גדול והוסיף רבינו עוד שמלבד זאת פעמים רבות עלול לגרום עין הרע. [א"ה וכן היתה דעת מרן הגרש"ז אועירבאך צ"ל ולכן יעץ לשלב את זה עם סעודת מלוה מלכה וכדו']

ולאחד שהתרגשה עליו צרה גדולה, אמר לו רבנו: לקבל עליו מצות חסד גדולה כהכנסת אורחים, ותוך כדי דיבור דן איתו אם יש אפשרות שיקיים המצוה, ואמר רבינו שכאשר הוא מארח בעלי תשובה - שאין להם הורים משפחה וכד', במקרה כזה יתכן שמקיים המצוה, וכן מי שמארח משולחים גם מקיים מצוה זו שהרי לאכול במסעדה [או לישון במלון] לא כל כך דבר טוב הוא, וכן כל כיוצא ב. ולארח אנשים שיש להם אוכל בביתם אולם הבאים להתארח ע"מ למלא חוסר רוחני - כגון זוגות צעירים בעלי תשובה שמתארחים אצל משפחות כדי ללמוד הנהגות, או אברכים שמתארחים אצל רב חשוב, למרות שיש בכך מילוי חוסר רוחני אין הדבר נכלל בגדר הכנסת אורחים, היות והכנסת אורחים הוא מילוי חוסר גשמי - כגון אכילה, אבל ודאי נחשב מעשה זה בכלל גמילות חסדים. (מזקנים אתבונן ח"ד)

חיוב לוי

הגמ' בסוטה (מ ב') מפרשת את גודל החיוב של לוייו אורחים, ועיין בספר יוסף אומץ (אות תס"ו) ובס' אהבת חסד (ח"ג פ"ב) תמה למה העולם לא נזהרים בזה וכתב כמה טעמים עיי"ש.

ואולי י"ל שעיקר המצוה זה להולכים רגלי וכהיום שנוסעים אין חובה ללוות. ובעל הקה"י צ"ל ה' מלוה קצת את מי שבא להפרד ממנו לפני נסיעה לחו"ל וצריך לדעת מה המיוחד בנוסע לחו"ל. ובספר עמק ברכה כתב ששאל לחזו"א למה העולם לא נזהרים במצוה זו וענה לו שזה נאמר להולך יחידי עיי"ש, וצ"ע מהא דאברהם לויה את המלאכים אפי' שהיו שלשה, וגם להלן כ"ו ל"א כתוב וישלחם יצחק דהיינו בלוי ואע"פ שהיו כמה אנשים ביחד, ויתכן דאפי' אם אין בזה חיוב מ"מ משום מנהג דרר ארץ צריך ללוות אפי' כשלא הולך יחידי. (אילת השחר כאן)

כח הלוי

בחודש אייר תשע"א התרחש ניסא כאשר יותר ממאה נוסעים חרדים לדבר ה' היו במטוס שהיה בסכנה רבה והם ניצלו. רבנו הזכיר את הנס במכתב לרבים לפני חג השבועות תשע"א.

בני ביתו של רבנו העידו כדלהלן:

מקורבו של רבנו הלא הוא הרב י' רוזנגרטן נכנס אליו להיפרד לקראת נסיעה לארה"ב שהיתה אמורה להיות בטיסה הנ"ל. כמנהגו תמיד כאשר רבנו השיב לו יד לשלום קם אחריו ללוותו בתוך הבית ארבע אמות כדרכו. אך לא היה לו די בכך והפעם עוד המשיך לצאת אחריו וליווהו ד' אמות מחוץ הבית ממש. הר"י רוזנגרטן התפלל מאד וביקש למנוע טרחותו של

ברכת האורח

מסתבר דברכת האורח היינו לברך את בעל הפת אע"פ שאינו בעל המקום, אבל לבעל המקום שאינו בעל הפת אין צריך לברך, ועוד נראה שצריך לברך ברכת האורח גם אם בעל הפת לא אכל עמהם בסעודה. (ימלא פי תהלתך ביאורים בתפילה)

בשבת

יתכן שתיקנו ברכת האורח רק כשיש זימון דאז המזמן צריך לברך בקול, משא"כ ביחיד. [א"ה וכן נהג הגר"ז. ועי' שער הציון סי' ר"א או ט"ו. ועי' ערוך השולחן סעי' ג' דכ"א צריך לאמרו]

ויש לדון האם לברך בשבת ברכת האורח לדעת הגר"א שלא מבקשים בקשות בשבת [עי' במעשה רב אות קמ"ו] ולכן נוסח ברכה ג' מברמ"ז בשבת נחמנו ה' אלקינו וכו' כדעת הרי"ף ז"ל ומפרשים שהטעם הוא משום דרחם הוי לשון תחנונים ואין אומרים תחנונים בשבת, ולכאורה גם ברכת האורח לבעל הבית לא אומרים בשבת לשיטתו וצ"ע. ובברכי יוסף או"ח סימן קפ"ח כתב והמנהג פשוט דגם בשבת אורח מברך לבעה"ב כמעשהו בחול ואף זה בכלל טופס ברכות. (ימלא פי תהלתך ביאורים בתפילה)

מקום הברכה

מובא בשם הגר"ז צ"ל שצריך לברך ברכת האורח מיד לאחר אל יחסרנו ולענות אמן לאחר ברכת האורח, ולא לענות אמן אחר אל יחסרנו ודייק זה ממש"כ ברמב"ם ה' ברכות (פ"ב ה"ז) "ברכה רביעית צריך להוסיף בה ג' מלכיות וכשמברך האורח אצל בעל הבית מוסיף בה ברכה לבעל הבית כיצד אומר יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא" וכו' הרי שזה חלק מברכה רביעית כע"ז כתב גם באבן האזל (על הרמב"ם שם) עיי"ש.

ויל"ע דהרמב"ם ממש"כ: ויש לו רשות להוסיף בברכה בעל הבית ולהאריך בה, וקשה לומר דזמן עניית אמן יהא תלוי כפי כמה שיוסיף בברכה בעל הבית, ועוד יל"ע דהרמב"ם בסדר התפילות לא מזכיר בברכה המזון את ברכת האורח, ואם זה נ"מ בדין ברכה רביעית למה הרמב"ם לא הביא שם בנוסח הברכה הרביעית את ברכת האורח. (שם)

נתן דירתו

כשרבנו היה אברך צעיר בחו"ל בלואגנו שבשוויץ, [בתקופת השואה] והיה קושי גדול להשיג דירות לפליטים, והתחתנו אז זוג צעיר ה"ה הרב חיים שטרן ז"ל, עזב רבנו את דירתו ונתן אותה לזוג הנ"ל לזמן ממושך עד שהם יסתדרו. (קו' דברי חיזוק בהלכה ובאגדה עמ' קטו)

האשה השומנית

בגמ' בברכות י' ב איתא על האשה השומנית, נעשה - נא עליית קיר קטנה. רב ושמואל, חד אמר: עלייה פרועה היתה וקיריה, וחד אמר: אכסדרה גדולה היתה וחלקיה לשנים. בשלמא למאן דאמר אכסדרה - היינו דכתיב קיר, אלא למאן דאמר עלייה - מאי קיר? שקיריה. בשלמא למאן דאמר עלייה - היינו דכתיב עליית, אלא למאן דאמר אכסדרה - מאי עליית? מעולה שבבתים, וכשאחד מנכדי רבנו מסר שיעור דף היומי לבעלי בתים בגמ' זו, נשאל ע"י א' השומעים מה הגמ' כאן בא ללמדנו מה נפק"מ איך היה אכסדרה, ולא ידע להשיב לו. ושאל לזקנו רבנו שליט"א.

ואמר לו רבנו הרי דבר חידוש יש כאן בגמ' שהרי האשה השומנית נתנה לאלישע מקום בתוך ביתה, וכאן הנידון האם נתנה לו חדר שלם וחילקה לחצי, או שסגרה מרפסת פתוחה, וא"כ ודאי שיש כאן נידון עד כמה גדול מעלתה.

הכנסת אורחים מיד

מצינו שאברהם אבינו עזב את הקב"ה ורץ לקבל את האורחים ויל"ע אם חובה לקבל האורחים מיד כשבאים [ולפרש"י י"ל דרך משום שראה שרוצים ללכת] והנה בתענית י"א א איתא דנחום איש גמזו היה סומא וכו' ומפרש בגמ' אמר לתלמידיה אני גרמתי לעצמי דבר זה פעם אחת הייתי מהלך בדרך וכו' בא עני אחד וא"ל פרנסי א"ל המתן עד שאפרוק מן החמור לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו וכו' עיי"ש

מִן אֶךְ לֹא הוּעִיל בִּידוֹ. כֹּאשֶׁר שֶׁב וּנְכַנֵּס לְבֵיתוֹ שְׁאֵלֹו תַלְמִיד מֶה הִיָּה עֵינֵינּוּ לִוּוִּיָּה זֶה וְהַשִּׁיב וְהָיָה יֵשׁ בְּכַךְ שְׁמִירָה כְּמוֹ שֶׁמְבֹאֵר בְּרַמְבַּ"ם בַּהֲלָכוֹת אַבֵּל פֶּרֶק ד'. כֹּאשֶׁר חֲלָפוּ כְּמֵה שְׁעוֹת לֵאחֲרֵי חֲצוֹת לַיְלָה בָּאוּ בְּמִרְצָה לְרִבּוּתֵנוּ שְׁלִיט"א שִׁיעָקוֹ בְּתַחֲנִינָה אֹדוֹת רַבִּים הַנִּמְצָאִים בְּאוֹרֵי בִמְטוֹס וְהֵם בִּסְכָנָה. רִבּוּתֵנוּ הָרַבּוּ בְּתַפִּילָּה עַד הִרְגַּע שֶׁהַמְטוֹס נָחַת עַל הַקֶּרֶקַע בְּשִׁלּוֹם וְנִתְרַחַשׁ נִיסָא. לֵאחֲרֵי מַעֲשֵׂה פְלוּנִי אָמַר לְרַבְּנוּ יֵשׁ לִי לֹמֵר כִּי הַלְיוּיִי שֶׁל רַבְּנוּ אִמְשׁ הוּעִיל גַּם כֵּן לִנְס הַגְּדוֹל. רַבְּנוּ הִגִּיב אֶה"נ אֶךְ אֵין הַדְּבַר שִׁיךְ לִידֵידִי שֶׁהָיָה הַדְּבַר מְבֹאֵר בְּגִמְרָא וּבְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם שִׁישׁ בְּכַךְ שְׁמִירָה. (מֵאֲחֹרֵי הַפְּרָגוּד עַמ' 248)

יותר מקבלת פני שכינה

בשבת (דף קנ"א) ילפינן דהכנסת אורחים גדולה יותר מקבלת פני השכינה עיי"ש. ונראה דלא שייך בזה משום עוסק במצוה דפטור מן המצוה כיון דקבלת פני השכינה אינה ממש מצוה, אלא שזה בזיון לעזוב באמצע וללכת, וכיון דגדולה הכנסת אורחים הוא עזב והלך. והנה בסנהדרין דף מ"ב א' איתא דקידוש לבנה נחשב כקבלת פני השכינה, ולפי"ז אם בא אורח באמצע אמירת קידוש לבנה צריך להפסיק ולהכניסו לביתו, אלא דמ"מ באמצע הברכה אין להפסיק. ואחרי הברכה אין כבר קבלת פני השכינה, ועוד דקידוש לבנה חוץ מהקבלת פני השכינה זה מצוה ולכן אין להפסיק באמצע.

אמנם אם בא אורח לפני שהתחיל קידוש לבנה י"ל שיצטרך להפסיק ולקבל את פני האורח, אבל יל"ע אם גם בכה"ג שע"י שיכניס את האורח יש לחוש שיפסיד הקידוש לבנה צריך להקדים להכניס האורח. (אילת השחר כאן)

מעלת הכנסת אורחים

אמר רבנו שאין לתאר מעלת הכנסת אורחים. אדם נותן תפוח אדמה שעולה כאן פרוטות בודדות לאורח, איזה שכר מקבל, לא כנגד וללא שיעור כלל כלפי הנתינה!! (מזקנים אתבונן ח"ד ועי"ש עוד באריכות)

כפרה על הריגה

מעשה היה באחד שנהג ברכב וילדה קפצה לכביש ונהרגה באונס גמור, ובא לשאול את רבנו מה לעשות תיקון לנפשו, ואמר רבנו שישתדל לעשות הכנסת אורחים. [וציין לתש"ר עק"א תניינא ס"ג] (צדיק כתמר יפרח עמ' קצה)

סגולת המצוה

לגביר אחד מארצות הברית שחלה ל"ע וביקש עצה לרפ"ו, אמר לו רבנו שיעשה בביתו הכנסת אורחים שיהיה לו זכות כמבואר בגמ' סנהדרין קג, ב שהניחו לו שפתו מצויה לעוברי דרכים. (צדיק כתמר יפרח עמ' ששה)

ופ"א אמר רבנו כע"ז לא שחלה שיתן מעות לארגונים שנותנים אוכל מוכן לאורחים או לענים, ויהיה לו רפואה בס"ד. וגם ציין רבנו לדברי הגמ' תענית (כג ב) וכתובות (סזב) שיש מעלה לתת פת לעני יותר ממעות כי מקרבה הנייתה. והוסיף רבנו שמעלה זו יש למי שמארח בחור ישיבה וכדו' על שולחנו, שהבחור נקרא עני, והוא מאכילו בפת שמקרבה הנייתה. (שם)

ירדו מן הדרך

סיפר רבינו דבר נורא שלפני המלחמה בדרך כלל כל יהודי היה מחזר אחר אורחים לשבת, אך משפחה אחת על אף שהיה להם בית גדול עם הרבה חדרים, בכל זאת כל פעם שנזדמן אצלם אורח לא היו מארחים אותו בביתם, אלא היו נותנין לו כסף שילך לאכסניה, וכל הילדים של משפחה זו ירדו רח"ל מן הדרך... ומפרש רבינו שכשבא אורח ומיסב לשולחן שבת, מדברים ושומעים מילי מעלייתא המחדירים יראת שמים, אבל כשזורקים את האורחים למקומות אחרים, זה מה שיוצא. (רשימות הגרמ"ש שליט"א)

שכר הכנסת אורחים

שח המגיד רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל: במדרש בילקוט כתוב עוד תראו הפלא ופלא כי גם בשביל כל מילה שאמר זכינו, אתה אמרת יוקח ויקחו להם שם לבית אבות שם לבית כל כך הרבה קרבת ה' ההלל והמזווה. אתה אמרת נא אל תאכלו ממנו נא עוד מצווה בפסח.

אתה אמרת מעט מעט מעט אגרשנו מן הארץ. אתה אמרת ורחצו רגליכם לכן זכינו לדברי הכתוב אם רחץ ה' את צואת בנות ציון נורא נוראות יום הכיפורים לפני כשבוע וחצי בו זכינו ללפני מי אתם מיטהרים ומי מטהר אתכם מהיכן זכינו לזה מרחצו רגליכם מוראדיג אתה אמרת והשענו תחת העץ בניך יזכו למצוות סוכה אתה אמרת ואקחה פת לחם הנני ממטיר להם לחם מן השמים וחז"ל אומרים עוד דברי זכיה על העתיד לבא.

למדתי בישיבה קטנה של פוניבז' בבני ברק, הגאון הצדיק הרב שטיינמן שליט"א אמר פעם שמוע"ס אחרי הסעודה לביל שבת, זכורני בפרשת וירא שאמר את החז"ל הנ"ל ואח"כ הוסיף ושאל מה היה קורה אילו אברהם אע"ה היה אומר לעצמו כל השנים אני עוסק בחסד וקורא בשם ה' עבודה מאומצת, רק שעתה כיון שסוף כל סוף עברתי ניתוח ראוי לי מעט לנוח רק שלוש ימים, ואחזור ביתר שאת ויתר עוז כמימים ימימה. מה היה קורה אז מאיפה היה מן? מהיכן היה באר וענני כבוד? למדנו מכאן שדווקא היכן שקשה שם מצויה כל הזכיה כאשר צריכים להתאמץ ויש ניסיונות הזכיה היא לדורי דורות. (ס' להגיד חומש המגידים דברים עמ' 395)

מו"מ מרבנו שליט"א בדברי האבי עזרי [ענין א' מיני רבים]

ולכא"ו הוא חידוש דמה שאמרה תורה קים ליה בדברה מיניה מדכתיב אם לא יהיה אסון מיירי במי שעבר עבירה ונתחייב על זה עונש מיתה, אך הבועל ארמית הרי כשפירש אין יכולים להרגו ונמצא דמה שממיתין אותו הוא כדי להפרישו מן העבירה ומנלן דיש ע"ז קים ליה בדברה מיניה. אך יש לרע"א ראי' לדינו מהבא במחתרת דהתם נמי החיוב מיתה הוא כדי שלא יהרגו ואינו חייב מיתה על מה שכבר עשה ומ"מ אמרי' בסנהדרין דף עב, א דפטור על כלים ששיבר משום דקלב"מ וילפינן לה מקרא אחרינא. ומינה יליף רעק"א גם לבועל ארמית דקנאים פוגעין בו כדי שלא יעבור עבירה. ולשון רע"א שם שכתב דאית ליה קלבד"מ כמו חייבי מיתות ב"ד צ"ל דכונתו דדמי לרודף דמקור דינו הוא מבא במחתרת. ונמצא דקלב"מ של בועל ארמית דקנאים פוגעין בו הוא גדר אחר משאר קלב"מ ולא ילפינן לה אלא מבא במחתרת. וא"כ י"ל לפי"ז דכהן ששימש בטומאה אין לו קלבד"מ, כיון שבאמת עצם הדבר דקנאים פוגעין בו נחשב חיוב מיתה כדי לפטרו בקלב"מ הוא חידוש דהא אינו מחוייב מיתה רק שמותר להרגו, וא"כ אף דנאמר דגם זה נקרא חיוב מיתה לענין קלבד"מ כדמצינו בבא במחתרת, הני מילי קודם שעשה את העבירה דומיא דבא במחתרת, אבל כהן ששימש בטומאה דאף שהכהנים ממיתין אותו אחרי שעבר את העבירה על זה לא מצינו בבא במחתרת, דמה שהותר למיתה לא ע"י שב"ד ימיתוהו סגי לפטרו מדין קלב"מ ולכן אף שיכולין אחיו הכהנים להמיתו, מ"מ אי"ז פטורו ממלקות דעל זה אין לנו לפותא לומר קים ליה בדברה מיניה. (אילת השחר זבחים לב, ועיי"ש עוד)

הנה הרמב"ם בפ"ט מהל סנהדרין ה"ב כתב דטמא ששימש במקדש לוקה. ויש להקשות ע"ז ועמד בזה באבי עזרי תניינא ה' סנהדרין פ"ח ה"ו לפמ"ש הגרע"א בחידושו ר"פ אלו נערות דמי שדינו דקנאין פגעין בו הרי זה פוטר אותו מממון מדין קים ליה בדברה מיניה. א"כ כהן המשמש בטומאה דאחיו הכהנים מפצעין את מוחו אית ליה נמי קים ליה בדברה מיניה ויפטר גם ממלקות. ובאבי עזרי שם כתב לתרץ כעין מש"כ המהר"ם בב"ק דף ד' ע"א דכשיש בי עונשין על עבירה אחת לא אמרי' בזה קים ליה בדברה מיניה ע"ש. אמנם באילת השחר בב"ק שם ביארנו דכל סברת המהר"ם שייכא רק במיתה וכופר כיון דחיוב כופר ישנו רק באופן דיהי חייב מיתה לכן זה עונש אחד ע"ש. ועוד דכל דברי המהר"ם הם ביאור בדברי הר"י בתוס' שם אך יש חולקין על סברא זו וא"כ אף דדברי הרמב"ם יש ליישב שיסבור כדעת הר"י בתוס' אבל הא משמע דלכו"ע יש דין מלקות בכהן ששימש בטומאה והאין יתרצו שאר ראשונים דבר זה.

והנה מה שהק' שם באבי עזרי דיפטר ג"כ ממלקות משום כדי רשעתו דמשום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות. יש ליישב דכדי רשעתו אי"ז דין אלא על ב"ד דרך חיוב ב"ד נקרא שאתה מחייבו כיון שצריך פסק ב"ד והם אינם יכולים לחייבו ב' עונשין, אבל כהן ששימש בטומאה דאחיו הכהנים ממיתין אותו ולא ב"ד לא נאמר בזה המיעוט דכדי רשעתו. אך עדיין צריך טעם למה לא יפטר ממלקות משום קים ליה בדברה מיניה? ואפשר לומר דהנה הגרע"א כתב דהבועל ארמית כיון דקנאים פוגעין בו הוי ליה כמו חייבי מיתות ביד דקים ליה בדברה מיניה.

יום היארציט של רשכבה"ג מרן הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל נלב"ע ט"ז מרחשון תשס"ב

כבר הבאנו בגליונות פר' חיי שרה תשע"ד תשע"ה, אודות הקשר המיוחד שבין הגראמ"מ שך זצ"ל לרבנו שליט"א וכאן הבאנו עוד כמה עניינים

מכתב רבנו שליט"א בעת מחלתו של מרן הגראמ"מ שך זצ"ל

בס"ד. כ"ח שבט תשנ"ז. הננו בזה היות שמרן רשכבה"ג ר' אלעזר מנחם מן בן בת שבע אשר זה רבות בשנים בצילו אנו חיים רוענו הגדול נחלה ומצבו חמור ואנו זקוקים לעורר רחמי שמים עליו ועלינו שיושע ברפואה שלימה, רצוי מאד שמלבד התפילות ואמירת התהלים כל אחד יקבל עליו איזה דבר שבזה יתחזק, הן אם בתורה, או בתפילה, או בחדס או בכל דבר שזה יחזק אותו, וזכות הרבים יעורר רחמי שמים שיזכה להרפא במהרה רפואה שלימה מן השמים. הכו"ח לעורר רחמים שמים. (קובץ אגרות - אגרת תכה)

[והמכתב עורר בשעתו חיזוק גדול, וכבר למחרת זכו שמרן הגראמ"מ שך לביתו לשמחת עם ישראל. (הפנקס עמ' 75)]

לינצל מחיבוט הקבר

אמר רבנו בהתרגשות, מרן הרב שך תמיד היה רצונו להפטר מן העולם בע"ש כדי להנצל מחיבוט הקבר, ובאמת כך היה רצון יראיו יעשה, שנקבר בע"ש לאחר חצות. [א"ה וראה במס' שמחות ספר חיבוט הקבר וז"ל ר' מאיר אומר משום ר' אליעזר קשה דין הקבר יותר מדינה של גיהנם, שגיהנם משלש עשרה שנה ומעלה, אבל חיבוט הקבר אפילו צדיקים גמורים, ואפילו גמולי חלב, ואפילו יונקי שדים, ואפילו נפלים בו נדונים. אמרו חז"ל הדר בארץ ישראל, ומת בערב שבת ונקבר קודם שתחשך השמש בשעת תקיעת שופר, אינו רואה חיבוט הקבר].

מעלת חיי

פעם אמרו לרבנו שהגראמ"מ שך בערוב ימיו אמר פעם שמאחר שברוב חולשתו כבר לא עושה כלום כל היום ואין לו טעם בחיים, ונזדעזע רבנו ואמר שח"ו שאמר כן דודאי רוצה לחיות דכל רגע אפשר לחטוף עוד מצוות, וביאר כוונת הגראמ"מ שך זצ"ל באופ"א. (מפי ראמ"א שליט"א)

ברכת המזון בתוך ברכון

כשנכנסו (כסלו תשע"ה) אברכים לרבנו שרוצים לעשות דבר חיזוק עבור חבר מהכולל שיפקד בזש"ק, אמר רבנו שמרן הגראמ"מ שך היה אומר לברך ברכת המזון מתוך ברכון. (צדיק כתמר יפרח עמ' שנה) [וכן פ"א הגיע לרבנו א' שדיבר סרה נגד גדולי ישראל ובא לבקש תיקון למעשיו, ואמר לו רבנו שיברך ברכת המזון מתוך ברכון].

כאילו לא יודעים

אמר רבנו שמרן הגראמ"מ שך היה אומר שלמרות שמדבר וכותב מכתבים ברורים להצביע בבחירות, עדיין ביום הבחירות מגיעים אליו אנשים ושואלים מה להצביע כאילו לא אמר שום דבר. (צדיק כתמר יפרח עמ' תסב)

מקדים שלום

בשיעורים במס' ברכות הזכיר רבנו את הנהגת מרן הגראמ"מ שך זצ"ל שהיה מקדים שלום לכל אדם, ואין חשש שאם אחר לא יענה לו שלום, שנמצא מכשילו בגזילה וכמבואר בגמ' שמי שאיננו משיב שלום הרי הוא כגזול.

תפילה בקול רם

וכשדנו האם אפשר לומר תפילת י"ח בקול רם, הזכיר רבנו שר' חנניה צ'ולק היה מתפלל עם מרן הגראמ"מ שך בערוב ימיו, והיה לפעמים חוזר על מילים שוב שלא היה בטוח שאמר אותם באופן ברור, ועכ"פ היה מתפלל בקול רם. [וכע"ז הביא רבנו על מרן הגרי"ז והובא בגליון פר' וילך תשע"ה]

אלפי קולות

כששמע רבנו בבחירות תשנ"ו שמרן הגראמ"מ בזקנותו המופלגת יצא להצביע אמר, שהרב שך שווה כנגד חמשים אלף קולות. (הפנקס עמ' 40, ובמק"א האריך בזה)

רץ לכל מקום

אמר רבנו על הנהגת מרן זצ"ל איך שהיה יורד לעומק הענין ושמע היטב את הדברים, והיה רץ לכל מקום שיכול לחזק בתורה. (הפנקס עמ' 91)

כולו בשמים

כשהיה חששות באדר תשנ"ח ממלחמה ואמרו בשם הגראמ"מ שך שלא יהיה כלום, ואמר על כך רבנו 'הנה היום מרן זצ"ל מופשט כולן מהעולם הזה וכולו בשמים, וודאי אפשר לסמוך על זה. (הפנקס עמ' 404)

רק להגן עלינו

ואמר רבנו לפני פטירת מרן זצ"ל שהרי מרן זצ"ל אינו אוכל ואינו שותה ולא לומד ולא יכול לעשות מצוות אז בשביל מה הוא חי, רק בשביל להגן עלינו, וכל רגע שהוא חי הוא מגן עלינו. (הפנקס עמ' 484)

מילה אחת

לפני כעשרים שנה כאשר מרן בעל האבי עזרי זצוק"ל הפסיק לחוות דעה בהנהגת הציבור, ונפל העול על כתפי רבנו, הי' איזה דבר שביקש רבנו מאיש החסד היקר הרה"צ ר' חנניה צ'ולק שליט"א יו"ר עזר מציון, שהיה מתפלל בכל בוקר עם מרן זצוק"ל, שישאלנו מה לעשות, והתשובה היתה תלויה במילה אחת! וחזר ר' חנני לרבנו ואמר ששאל את מרן זצוק"ל ואמר לו "איך האב נישט קיין כח" אין לי כח. הגיב רבנו בלשון שאלה, הרי לומר איך האב נישט קיין כח, זה חמש מלים, ומה שבקשתי הוא רק מילה אחת, ומה הפשט שאין לו כח לומר את זה. אך היה הדבר ברור לרבנו שאין לו כח לשאת באחריות הדבר. (רשימות הגרמ"ש)

זהירות מסעודת עכו"ם

ספרו שנשיא ארצות הברית עשה פעם סעודה והזמין את יו"ר אגו"י דשם ושאל את הגראמ"מ שך [והכל היה למהדרין] ואמר שלא ילך, והוסיף רבנו שהלה היה נוצרי אדוק, ולכן היה בזה איסור.

שהתחיל כבר מרן

ולפני בחירות תשנ"ו [שזה הבחירות הראשונות שמרן הגראמ"מ נחלש ולא יצא לדרשות כדרך] אמר רבנו בכינוס אלפים: קודם כל אודה לה' שזכיתי לקחת חלק באיחוד כל חלקי יהדות התורה שלא יהא ח"ו שום ריב, מה שהתחיל כבר הגראמ"מ שך שליט"א (זצ"ל) וכל גדולי ישראל וב"ה שזכינו לזה. ובאותה עת התעוררה השאלה האם להצביע לבחירה ישירה לראשות הממשלה, ועלה רבנו שליט"א למרן הגרי"ש זצ"ל לירושלים לדבר עמו על זה. ולפני שנכנס התפרסם הוראה ממרן הגראמ"מ שך להיתר, ושמו רבנו מאוד שלקח מרן זצ"ל את האחריות על זה.

דמעות שליש

וכששמע רבנו על פטירתו של מרן זצ"ל ע"י שהרה"ג ר' יצחק לווינשטין שאל אותו האם צריכים לקרוע, בכה בדמעות שליש על האבדה, והביע רצונו לצאת להשתתף בהלוויה, [על אף שהיה אחרי ניתוח באגן הירכים] ואח"כ כשהלך בכלות השבעה להספידו בכולל חזון איש אמר שהוא דיבר ממש עד כלות הכוחות שלו. (הפנקס עמ' 484)

על ס' משנ"ב

כאשר רצו לשים הגהות חזו"א על ספר המשנ"ב מרן הרב שך זצ"ל התנגד בתחילה, משום שאח"כ יכניסו עוד פוסקים. ואולי אח"כ הסכים, אבל איני יודע. (אפיקי איל עמ' שיז וראה מעשה מופלא ע"ז בגליון 'שלמים מציון' פניני הגר"צ פלמן זצ"ל פר' כי תבוא)

נשיח בחוקיר

עילוז שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרץ פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

גליון מס' 90 * וירא תשע"ו

אל נא תעבר מעל עבדך (יחג,ג) מכאן שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה (שבת קכ"ז). הרבנית לאה קרליץ ע"ה, אשת הגאון רבי נסים שליט"א, כאשר באו אליה נכדיה לסעוד ארוחת צהריים. הקפידה שהאוכל יהיה מוכן על השולחן מיד כשבאים מהישיבה או מהחדר. והתכוונה לכך שתוכל לקבלם בשמחה ולא תהיה עסוקה בדברים אחרים. בבואם ישבה עימם כל זמן הארוחה, לא התעסקה אז בשום דבר לא בבישולין, לא בקבלת נשים ולא בשיחות טלפון. כשסיימו ופנו לצאת ליוותה אותם בכבוד רב עד הדלת. ומשם מיהרה למרפסת ללוותם במבטה. פעם נכנסו אליה שני נכדים לסעוד ובאותו זמן הביאו לרבי נסים ספר תורה לכתוב בו אות. היתה שם אשה שמיהרה לקרוא לרבנית לבוא ולראות את ספר התורה. אמרה לה הרבנית: "יש לי פה שני ספרי תורה חיים, קודם אדאג לצרכיהם!"

וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם (יט,כז)

תניא, אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר ויעמד פנחס ויפלל. (ברכות כו:)

עיסוק בצרכיו ואכילה ושתייה קודם התפלה

א. משמע מדברי המ"ב דעצם הדיבור בעסקיו לא מקרי התעסקות בצרכיו קודם התפילה, מדכתב בשני מקומות דיש להזהר כדי שלא ימשך. ב. לשלוח מכתב להוריו, אם עושה מצוה מקרי חפצי שמים ומותר קודם התפילה. ג. הא דכתב המ"ב דמותר לשתות קודם התפילה קפה עם סוכר בפה, ואם הסוכר בתוך התה אסור עיי"ש. מסתברא דהקפידה הוא אם בא להפיג המוריות או למתק השתייה, ובמקומו של החפץ חיים היה הדרך כן. ד. מי ששותה מיץ פרי הדר בבוקר משום המעיים, דינו כאוכלין לרפואה כיון שאין כוונתו כלל לשם אכילה אלא לשם הבראת הגוף, ואינו כשותה משום חלישות הגוף דאז תכליתו לשם התכלית שאוכלין ושותין. ה. אסור לרחוץ כל גופו משעלה עמוד השחר אפילו בביתו, אבל אפשר לרחוץ פניו ידיו ורגליו שהוא משום כבוד התפילה. וידיו מיקרי עד סוף כף היד. ואם הולך מגולה, אז הוי עד המרפק, ויותר מזה ודאי אסור. ו. רחיצה שהיא להנאת עצמו אסורה קודם התפילה, אבל רחיצה לכבוד התפילה מותר וכנ"ל. לילך למקוה קודם התפילה ודאי מותר, וגם מותר לרחוץ קודם הטבילה כדי להוריד את החציצות והליכלוכים, ואם צריך מותר לרחוץ אף עם סבון, אלא שלא יקבע עצמו לזה.

ז. הרחיצה קודם התפילה שאסורה הוא, אף כשמתפלל בזמן קבוע ועדיין לא הגיע הזמן, מפני שהאיסור הוא עצם הדבר שמתעסק בצרכיו קודם התפילה, ולכן אף שלא הגיע הזמן אסור. ח. מותר ליסע קודם התפילה כדי להתפלל בציבור. ועל כן אם צריך להגיע למקום ששם יהא לו מנין משא"כ כאן אין לו מנין, מותר ליסע קודם התפילה. והנך כוללים המיוסדים שיתפללו מנחה בכולל, מותר ליסע מחוץ לעיר קודם מנחה, משום דהנסיעה הוא לצורך שיהא שם מנין.

ט. מותר לחזן לגמוע ביצה חיה קודם התפילה כדי שיהיה קולו ערב, דהוי כעין רפואה. י. ושאר צרכיו, אם הן סידורים קטנים, כגון לסדר קצת את מצעיו שעל גבי המטה, מסתברא דמותר. אבל להכניס כביסה למכונת כביסה וכיוצ"ב אסור. וחפצי שמים מותר, ובכללם טיפול בילדים הקטנים שהולכים לבית הספר דמותר. יא. לקנות מצרכי אוכל לשבת, כתב המ"ב (סי' ר"נ סק"א), דישיכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת, והיינו מיד אחר ק"ש ותפלה וכו', ואם רגילים למכור בבוקר השכם קודם התפלה ולא ימצא לקנות אחר התפלה יקנה ואחר כך יתפלל, אך יראה לקרות ק"ש מקודם כיון שכבר הגיע זמנה, ואין זה בכלל מה שאמרו אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל שזו חפצי שמים היא, עכ"ל. מבואר דכה"ג שלא יהיה לו מאכל אחר התפילה בימות החול אסור דאין זה חפצי שמים.

יב. יש להמנע לקרוא כותרות העיתון קודם התפילה, דהתעסקות הראשונה של האדם בבוקר היא ההודאה לה' דעיקר קבלת מלכות שמים מתחיל מיד בעבודת ה', ולא להתעסק בדברים אחרים. וכל התעסקות אחרת מורידה את חביבות הענין, ומשו"ה אסור לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל, וק"ו לעמוד ולקרוא דברים אחרים שמראה בזה שישנם דברים אחרים קודם ה"צדק לפניו יהלך" ופרש"י צדק, תפלה שמצדיקו לבוראו והדר וישם פעמיו לדרכי פעמיו, וודאי שקריאת עיתון נחשב כזלזול בזה.

יג. לדעת הפוסקים דאשה חייבת בתפילה ממש, ה"ה דחייבת בכל הדינים דקודם התפילה, ולא מהני לה לומר רק איזה תחינה.

המשכים בעלות השחר אם מותר לו להמשיך לישן

המשכים באשמורת הבוקר כגון לעשיית צרכיו וכדו', אם כבר הגיע זמן עלות השחר, אסור לו לילך לישן עד זמן הקבוע לו להתפלל, דכיון שהגיע זמן זה מוטל עליו החיוב להתפלל ולא לעסוק בענינים אחרים (כמבואר בשו"ע סי' פ"ט). ואמנם אם

הוא רק התעורר משנתו ועדיין נשאר שוכב במטתו הרי זה נחשב כהמשך שנתו ומותר לו להמשיך לישן עד זמן תפילתו. ואמנם מי שמכיר בעצמו שאם יתפלל בשעה זו לא תהיה דעתו מיושבת עליו מחמת עייפותו אין לו להתפלל אז, וכמ"ש ברמב"ם (פ"ד מהל' תפלה הל' ט"ו) וז"ל, מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו, לפיכך הבא מן הדרך והוא עייף או מיצר אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו, ע"כ. לפיכך מי שבמצב זה מותר להמשיך לישן עד זמן תפילתו. ומעשה באחד מגדולי ראשי הישיבות בחו"ל שאמר שבצעירותו שמע מהגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל את הדין הנ"ל, ומאז היה רגיל להתעורר משנתו באשמורת הבוקר והתגבר כארי ללמוד עד זמן תפילתו הקבוע ולא המשיך לישן וכנ"ל, והוסיף שמפני זה זכה למה שזכה.

ואפשר שאם יקרא ק"ש לאחר עלות השחר מהני שיחזור לישון, וישכים שוב להתפלל שחרית בזמנה, וצ"ע.

תפילת ותיקין

א. מרן החזון איש היה מתפלל בקביעות תפילת שחרית כותיקין, אך לא היה מביט בשעון לכיון בדיוק על שעת הנץ החמה, וביאר הטעם שהרי כתוב אל תעש תפלתך קבע אלא תחנונים, והלכה זו היא מהלכות התפילה, וכאשר אדם קובע את שעת תפילתו לפי הנץ בדיוק, הרי זו בגדר 'תפלת קבע' מפני שקביעות זמן זה אינה מחמת הרגשת תחנונים ובקשה אלא מחמת קביעות של דבר אחר, ואף שמחמת כן יצא לפעמים שהתפללו מעט אחר הנץ החמה מ"מ כיון ששיער הזמן שאורך לו זמן תפילתו כדי להגיע להנץ החמה, שפיר מתקיים בזה יראון עם שמש, אף שאינו במדויק.

ב. יש לדלג פסוקי דזמרה כדי להתפלל כותיקין, ואף מי שאינו מתפלל בקביעות כותיקין.

ד. מעשה ביום השביעי באבלות שנתאחרו הציבור בתפילת שחרית עד כמה דקות קודם הנץ החמה והתפללו בסדר התפלה הרגיל, אע"פ שיחיד מדלג כדי להתפלל עם הנץ החמה מ"מ לענין ציבור, דיבר פעם החזו"א על זה, והמסקנא כנראה שאין לדלג, וכמדומה שהטעם היה שציבור אין להם לשנות ולדלג.

ג. בביאור הלכה כתב, ודע דהזהירים לקרות כוונת קין מותר לקרות ולהתפלל ביחיד אם אין להם מנין. וכוונת הביאור הלכה "הזהירים", היינו לאפוקי כשרוצה להשכים באופן חד פעמי רק היום משום נוחות או שלא נרדם כעת וכדו', אבל המשכים משום שרוצה להדר משום מעלת "ותיקין" שפיר דמי.

ד. מי שיש באפשרותו להתפלל או בהאיר המזרח או לאחר ד' שעות, צריך להתפלל קודם הנץ, דאף שזה לא לכתחילה, אבל זה תפלה בזמנה, מה שאין כן לאחר ד' שעות. (שיח תפלה)

נשים בשחרית קודם ד' שעות

נשים בשחרית קודם ד' שעות להרמב"ם דצריכות איזו תפילה, אין עניינו לד' שעות, אלא להסוברים דאף תפילה המנחה חייבות הנשים וכהכרעת המ"ב, ה"ה זמני שחרית. ומ"מ כיון דהוי ספק יש להקל להתפלל עד חצות, אבל היינו בדיעבד, ולא לעשות מהלך לכתחילה באופן הזה.

אשר עמד שם (שם)

תניא אין עמידה אלא תפלה, שנאמר ויעמד פנחס ויפלל, מלמד שאברהם אבינו קבע מקום לתפלתו (ברכות ו:)

להתפלל במקום קבוע

במס' ברכות (ו:) גרסינן, אמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו. ובביאור ענין זה כתב רבינו יונה וז"ל, ויש מקשין וכי מפני זה בלבד מספרים אחר מטתו שבח גדול כזה וכו', וי"ל שלא אמרו בעבור קביעות המקום בלבד אלא רוצה לומר שכל כך מדקדק בתפלתו שגם בזה הוא נזהר שרוצה שתהיה תפלתו במקום מיוחד, וכיון שכל כך הוא אוהב התפלה ודאי מדת ענוה יש בו כדי שתהיה תפלתו מקובלת לפני המקום וכו' שאם לא יהיה לו הענוה לא יוכל לעולם להתפלל בכונה ולא תהיה מקובלת וכו' וכיון שזכה לענוה יהיה זוכה למדת החסידות שהיא גדולה יותר שהאחת גורמת לחברתה וכו'.

עוד ענינים:

א. להתפלל במקומו הקבוע או לומר כל הפסוקי דזמרה, מסתברא דמקום קבוע עדיף מפני שזה מעלה בעצם התפילה, ופסוקי דזמרה אינו חיוב לומר את הכל אלא היתה תקנה כללית לומר פסוקי דזמרה ויוצאים ידי חובה באשרי, ולכל היותר יש ענין לומר ההללויה, ודרך אגב הכניסו עוד דברים טובים, משא"כ קביעות מקום בתפילה הוא מעלה בעצם התפילה.

ב. המתפלל במנין קבוע ויש שם עוד אבלים הקודמים לו, אין צריך לילך להתפלל במקום אחר, דהרי כל מצוה שהבן עושה יש בזה עילוי נשמה להוריו, ובזה שמקפיד לקבוע מקום לתפלתו הוי גם עילוי נשמה להוריו.

להתפלל במקום שלומד

במסכת ברכות (ח.) גרסינן, אמר אבבי מריש הוה גרסינא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רב חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד לא הוה מצלינא אלא היכא דגרסינא. רב אמי ורב אסי אע"ג דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהו גרסי. וז"ל הרמב"ם (פרק ח' הל' ג'), בית המדרש גדול מבית הכנסת, וחכמים גדולים אע"פ שהיה להם בעירם בתי כנסיות הרבה לא היו מתפללים אלא במקום שהיו עוסקים בו בתורה וכו'.

עוד ענינים:

להתפלל במקום הלימוד, היינו באותו החדר שלומד בו, ואם לומד באחד מחדרי בית הכנסת הסמוכים יתפלל באותו שלומד, אמנם אין צריך בתוך ד' אמות אלא באותו חדר.

ואם לומד בכמה מקומות, יעדיף באותו שעיקר קביעות למודו שם. [נלקט מתוך "חוט שני" הלכות תפילה]



העלון הוקדש לזכות
י.ח. בן מרים לזיווג הגון
ע.מ. בת ג. לזיווג הגון

גליון נב, פ' וירא
יח מרחשון ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

וישפלה

[מתי לרחק ומתי לקרב]

מתוך שיחה שנאמרה ב-כ'
חשוון תש"ע

השמירה על החינוך הטהור | סכנת
גלמי הטכנולוגיה ועוד

"והשם אָמַר הַמִּכְסָּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה", וכי לא אספר לאברהם את מה שאני הולך לעשות? מה אומר השם? "וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקֵת סָדָם וְעַמּוּדָה כִּי רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כַבְדָּה מְאֹד". זעקת המסכנים שבסדום שסובלים מענים את העניים שבסדום, מחוקקים חוקים כאלה שלא מאפשרים לתת לחם לעני ומי שנותן מקבל עונש, לא נותנים צדקה. ומה אברהם עושה? כשאומר לו הקב"ה שאנשי סדום רעים וחטאים ודינם להשמדה - אברהם אבינו הוא הרי מידת החסד, הוא מרחם על אנשי סדום, "אולי יש חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵת תִּסְּפָה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּה".

יש בעיר צדיקים אולי חמישים, ארבעים וחמשה, ארבעים, שלושים וכו'. אברהם מנסה בכל פעם להתווכח, אברהם אבינו מרחם, הוא בעל רחמים גדול ויש לו רחמנות על רשעים ממש, אכזרים כאלה שאם אחד עושה צדקה עם עני מקבל עונש חמור, והבת הזו שנתנה אוכל לעניים שמו אותה במקום עם הרבה דבורים ועקצו אותה בכל הגוף והיא מתה, מתה מהדבורים, על כאלה רשעים אברהם אבינו מבקש רחמים ומבקש אולי ימצאון שלושים אולי תציל את העיר בעבור עשרה.

שאל הרב מפוניבז' איפה הרחמים של אברהם אבינו כשהוא מגרש את ישמעאל? כשראה ראתה שישמעאל מתחבר ליצחק מלמד אותו משחקים שמקלקלים אותו, אז

אנו רואים שבארץ ישראל הכל מונהג מעל לטבע (כל החשבונות האסטרטגיים לא עובדים בארץ ישראל), אנו רואים כמה שהקדוש ברוך הוא אוהב את עם ישראל וכדי שהקדוש ברוך הוא יאהב אותנו יותר, חשבתי בלבי, כדי להוסיף זכויות ולגרום נחת לקדוש ברוך הוא ושחוק מהנסים שהקדוש ברוך הוא כבר עושה אתנו, שתהיינה עוד זכויות,

חשבתי שנקבל על עצמנו שלא לדבר בזמן הקדיש, וביחוד כשאומרים 'אָמֵן', יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא'.

שאז אנחנו בעצם אומרים שיהא שמו הגדול מבורך וכו' ואם אנחנו מדברים בקדיש, אז ח"ו כאילו לא מעידים ששמו גדול. וכשעונים אמן יהא שמה רבא, לענות בקול ולא להפסיק בדיבור כלל.

בסוף הקדיש אנו אומרים 'עושה שלום במרומיו' וכו' ואמרו אמן. יה"ר שבזכות זה יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל אמן ואמן.

[שיחה שנאמרה בסעודה ג' בביה"כ המרכזי ג. ישראל ברמה"ש שב"ק פ' לך תשע"ו - נכתב מתוך הזכרון]

כשנולד יצחק הוא היה בן ארבע עשרה, שנה לפני כן נימול ישמעאל כשהיה בן שלוש עשרה. זה הסיפור היה 'ביום היגמל את יצחק' כשיצחק היה בן שנתיים. אם כן, הוא בחור בן שש עשרה, ולא יכול ללכת ברגל?, מדוע הוא שם אותו על שכמה, אומר רש"י 'אחזתו חמה' הוא קיבל חום. ואין לו כח ללכת, אברהם לא מחכה עד שיעבור החום שם את הילד על הגב של הגר ושולח אותם, הם הולכים ומאבדים את הדרך, הגיעו למדבר וכמעט שמתו בצמא. אברהם מרחם על סדום ולא מרחם על הגר וישמעאל, זו לכאורה סתירה.

אומרת לו שרה לאברהם - גרש את הגר ואת ישמעאל. והשם אמר לו כל מה שאומרת שרה שמע בקולה, מה עושה אברהם, איפה הרחמנות שלו, האם ישמעאל והגר הם כ"כ רשעים כמו אנשי סדום? הם ודאי לא כ"כ גרועים, אבל אברהם השכים בבוקר נתן להם לחם וחמת מים בבוקר, למה כ"כ מהר בבוקר? אי אפשר לחכות שיאכלו ארוחת בוקר ושינוחו קודם?, "שם על שִׁכְמָה וְאֶת הַיֶּלֶד", שם על שכמה את הלחם ואת המים וגם את הילד, שהגר האמא תסחוב אותו על הגב, האם ישמעאל לא יכול ללכת ברגל?"

רשע רחוק ורשע קרוב

שאל את השאלה הזו הרב מפוניבז' ואמר שאנשי סדום היו גרים במרחק מאברהם אבינו, הוא מרחם עליהם במקום שהם

שָׁמַע בְּקֻלָּה - אכן עשה זאת בזריזות כמו שמקיימים כל רצון השם.

העיר מרן שליט"א שלא ישתמע מן הדברים שכשיש בן מקולקל מיד צריכים להוציאו מן הבית או לקבל החלטות עם השלכות מרחיקות לכת, דברים מן הסוג הזה **ראוי לימלך לגביהן עם גדולי הדור**. וכן אצל אברהם אע"ה רואים שכתוב בתחילה - **וַיַּעַר הַדָּבָר מֵאֵד בְּעֵינָיו אֲבָרָהָם עַל אוֹדֶת בְּנוֹ** - ורק כשהקב"ה אמר לו - **כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֲלֶיךָ שָׁרָה**

סכנת גלמי הטכנולוגיה

יש מסיתים ומדיחים, יש מיסיונרים שמקלקלים לא רק בנצרות אלא מקלקלים בלהרחיק מהתורה. ויש מיסיונרים שלא באים להיכנס לשיבה ולהפגש עם חברים רעים, אלא הם מפרסמים תמונות, בימינו יש כל מיני מכשירים, פעם כשהיה מסית ומדיח צריך היה לתפוס בן אדם שהולך על שתי רגליים והוא מגיע ומספר סיפורים. בימינו המסיתים מכניסים אותם לקופסאות ומביאים את התמונות והדיבורים שלהם, יש איזה שד שנמצא שם בקופסא של הוידאו או הטלפון או המכשיר ומסית לגילוי עריות שפיות דמים ועבודה זרה, את המסיתים האלה צריך לגרש מהבית, לא להחזיק אותם בבית.

כמו שאברהם גירש את ישמעאל כך צריך לגרש את הכלי משחית האלה של אלה שמסיתים, לגרש את הגלמים האלה שהם שלוחים של השטן, הוא השטן הוא היצר הרע הוא מלאך המוות, אז ברוך השם, אשריכם שלומדים בשיבה קדושה לומדים את הגמרא. והמאור הגדול של הגמ' הוא המאור של הנשמה....

לרחם על עצמנו

אם אנשי סדום יחיו בתוך סדום זה לא מקלקל את החינוך של יצחק, שהוא הרי גר רחוק מהם. צריך לרחם על נמלים בע"ח ואנשים שלא יהרגו, אבל בנוגע לרוחניות זה קודם לכל, שלא תתקלקל היראת שמיים של האדם, אם אדם לא מרחם על עצמו אוי ואבוי לו, כל אחד רוצה לאכול אז ודאי שכל אחד מרחם על עצמו, אז אם הוא מרחם על עצמו הכי חשוב הוא שאדם יקנה לעצמו יראת שמיים, שיהיה יהודי ירא השם כמו שאברהם ריחם על יצחק.

היום היה יום הזכרון של החזו"א זצ"ל ובסמוך לזה יום הזכרון של הרב שך זצ"ל, אם אנחנו אומרים ומזכירים אפי" את השמות של הצדיקים האלה זו סגולה גדולה ליר"ש ושבוזכות זה כל אחד ואחד ודאי יצליח בלימוד התורה וכל אחד ילך בדרך השם וזה הכי טוב לבריאות לאורך ימים.

החיים, דבר כזה של ראש השנה בשיבה זה נותן יראת שמיים לכל החיים, ואני אכזרי? אני מרחם על הבחור. אני רוצה לעשות חסד עם הבחור. כך הסביר לי המשגיח. כדי שנבין מה זה חסד ומה היא אכזריות.

אני זוכר שהייתי פעם במוסד של ילדי טהרן שהיה קים בזמנו, אלה היו ילדים פליטים ניצולי שואה שבאו ארצה דרך טהרן שבאיראן, והרב מפוניבז' פתח להם מוסד והביא להם תלמידי חכמים שילמדו אותם, הם שהו בימי השואה בסיביר עד גיל שלוש עשרה ולא ידעו מה זה גמרא ולא פתחו שם ספר, כאן לימדו אותם לקרוא וללמוד גמרא ואכן כבר למדו את הגמרא, יום אחד אני רואה שהגיע אליהם חבר שהכירו אותו מילדות, היה שם אז המשגיח הצדיק ר' אלעזר, הוא תפס את אותו הילד ואמר לו 'לך מפה! גירש אותו החוצה, וזה היה בלילה, אמר לו הילד, אני רוצה להישאר פה רק לישון עד הבוקר, אמר לו המשגיח בנחרצות לך מכאן.

אחד להשם וא' לעזאזל

מי זה היה אותו הילד? כשבאו מחוץ לארץ היו חברים טובים, וידוע שילדי טהרן, אלה שבאו בשנת תש"ג לארץ ישראל - היו מדריכים של הסוכנות בראשותו של ד. ב. גוריון וחבריו שהשמידו אותם שמד רוחני, לקחו אותם לקיבוצים ואכלו שם נבלות וטרפות וחזיר. אלה שניצלו היו ילדים אמיצים שלא ויתרו אבל היו ילדים שקילקלו אותם. אותו הילד שבא מהקיבוץ לבקר שם, כבר היה ילד פיקח שכבר הספיק להיות מחלל שבת ואוכל חזיר, שלחו אותו המדריכים שלו להפגש עם החברים....

המשגיח ר' אלעזר אמר שאם הוא יהיה פה, הוא ודאי יזמין אותם לביקור אצלם בקיבוץ ששם אוכלים חזיר, - אסור לרחם, ר' אלעזר הצדיק שהיה מרחם על כל אחד, סילק אותו משם - שילח אותו. איך כתוב, אחד להשם ואחד לעזאזל - שמסמל את השטן, לעזאזל המדברה. זה מעשה שראיתי של צדיק אחד שעשה את זה.

נמצאים, שהשם ירחם עליהם ולא יהפוך אותם, אבל ישמעאל נמצא בתוך הבית ומקלקל את החינוך של יצחק, ישמעאל מלמד את יצחק לשחק בפסילים ואומר שזה משחק, מראה לו בובות ואומר לו - זו בובה שדומה לאליל של מואב, זו לאליל של עמון וכו', ומלמד אותו עבודה זרה וגילוי עריות, מלמד אותו משחקים בחץ וקשת של קליעה למטרה ויצחק רואה איך הוא מתאמן בלהרוג אנשים.

ישמעאל מלמד אותו משחקים שמקלקלים את היראת שמים שלו. כששרה אומרת לאברהם שישמעאל חבר גרוע ויכול לקלקל את יצחק, אז זו כבר הופכת להיות סכנה לחינוך של יצחק, ואז אברהם אבינו מרחם, מרחם על יצחק! וגם אם הוא זורק את ישמעאל כי כך שרה אומרת לו שחבל על כל יום, לא רצה להשאיר אותו אפי" יום אחד בבית עם יצחק, זה לא כי הוא אכזרי אלא כי הוא מרחם על יצחק, על הצדיק יצחק.

רחמי המשגיח

שאלתי פעם את המשגיח של הישיבה ר' אבא גרוסברד זצ"ל, על בחור חבר וגם קרוב, שאבא שלו הלך לעולמו - נפטר, אמא של הבחור ביקשה שהבחור יבוא הביתה ליום טוב של ראש השנה לעשות לה קידוש, יש לה רק בנות חוץ ממנו והוא בן יחיד, היא מזמינה אותו לבוא הביתה, ור' אבא גרוסברד נתן הוראה שבלי רשות של המשגיח לא עוזבים את הישיבה בראש השנה.

הבחור עצמו סיפר לי את זה ואמר שהוא מאוד מרחם על אמו האלמנה והבנות היתומות - האמא מתחננת שיבוא הביתה, את ראש השנה הם עושים לבד, האבא מת לפני חצי שנה. שאלתי את המשגיח מה הסיבה שהוא לא מרחם על משפחת הבחור הרווק, אמר לי המשגיח, מה אתה חושב שאני אכזרי? אני כן מרחם, אני מרחם על הבחור! אם הוא יפסיד את ראש השנה בשיבה הוא יפסיד יראת שמים.

ובמקום זה, יהיה בר"ה עכשיו באיזה מושב, אז יהיה ר"ה, אבל ר"ה בשיבה עם לימוד המוסר והתפילות בכוונה עם ההתעוררות הגדולה שיש בראש השנה, זה יתן לו לכל החיים, אני אוהב את הבחור ואני עושה חסד עם הבחור. האמא תסבול יום אחד וזה יעבור לה אבל הבחור מפסיד לכל



ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

הפרשה במחיצת החפץ חיים- וירא. גליון מס' 34

בס"ד

"השונא הגדול"

וַיְהִי כְהוֹצִיאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל נַפְשָׁךְ אֶל תְּבִיט אַחֲרֶיךָ וְאַל תַּעֲמֹד בְּכָל הַפֶּכֶר הֶהָרָה הַמֶּלֶט
פֶּן תִּסָּפֶה (יט, יז). המלט על נפשך - דיך להציל נפשות, אל תחוס על הממון (רש"י)

לאחר הפרעות שהיו ברוסיה בשנת תרמ"ב, החלה הגירה המונית של יהודים מרוסיה ומזרח אירופה לאמריקה. באותם הימים מצב היהדות במדינות אמריקה היה גרוע מאוד, והמהגרים התנסו בניסיונות רוחניים קשים, ורבים מהם לא עמדו בהם ופרקו מעליהם עול תורה ומצוות [הרחבה בס' הח"ח חיי ופעלו עמ' רס והלאה]. כל יהודי שבא לשאול בעצתו של רבינו, ניסה רבינו להניאו להגר לשם. רבינו הדפיס קונטרס מיוחד, בו מנתח את כל הסיבות להגירה זו, ומפרט את הסיבות להימנע מכך. אחת הסיבות שיהודים היגרו לאמריקה, היו השמועות על התעשרות מהירה של המהגרים. רבינו אומר, שאף אם נניח שאדם יתעשר שם, התעשרות זו היא מעשה שטן, וסופו שיאבד את ממונו שהרוויח. רמז לדבר מצא במקרה שקרה ללוט.

בפרשת לך לך (יג, י-יא) כתוב "וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כלה משקה... ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו", וביאר רש"י 'הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי אפשר לא באברם ולא באלקיו'. כלומר, לוט רצה להגדיל את ממונו ולהרבותו, ולכן פרש מאברהם וממילא פרש מהקב"ה. סופו של דבר היה, שמלבד שאיבד את האושר הנצחי המעותד לשומרי התורה והמצוות, איבד גם את כל נכסיו.

חז"ל (סוכה נב, א) מנו שבעה שמות שיש ליצר הרע, ואחד מהם הוא 'שונא'. ביאור הדבר, שהשונא הגדול ביותר שיש לאדם הוא היצר הרע, לא רק שהו א עושה כל שביכולתו להרע לו מהבחינה הרוחנית, הוא גם עושה כל שביכולתו להרע לו מהבחינה הגשמית. תחילה, הוא מסיתו לחטוא בכדי שיאבד את עולמו הרוחני, ואח"כ הוא עצמו עולה ומקטרג עליו, בכדי שייענש ויפסיד גם את עולמו הגשמי, כפי שאמרו חז"ל (ב"ב טז, א) 'הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המוות... יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה'.

מטרתו של היצר הרע, כשמו, להרע לנו בכל דבר אפשרי, והוא שונא אותנו כל כך, שאיננו שוקט על שמריו עד שלא יישאר בדינו שום דבר טוב, הן הטוב האמיתי והן המדומה. בשלב הראשון הוא מסית אותנו בשקריו, שכדאי להפסיד את האושר הרוחני - קיום תורה ומצוות - בשביל להרוויח את 'האושר' הגשמי. ולאחר מכן הוא דואג ע"י קטרוגו, שאף טוב מדומה זה - 'האושר' הגשמי והרווחה הכלכלית, לא יישארו בדינו. לוט האזין לדבריו ושמע בעצתו, לכן איבד את שתי עולמותיו, ונשאר עני מכל וכל

אורחות חיים במחיצת רבינו

פעם בא תלמיד להחפץ חיים זצ"ל, ותינה צערו לפניו שאין לו חשק ללמוד, וביקשו ליעוץ לו עצה מה לעשות כדי לזכות לחשקת הלימוד? אמר לו החפץ חיים זצ"ל: "תחזור הרבה פעמים על מאמר חז"ל "ודלא יליף קטלא חייב!"



ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

"הפרשה במחיצת החפץ חיים"

ת"ס

גדולה הכנסת אורחים..

הנה ראה ראינו שהתורה הרחיבה לספר בענין הכנסת אורחים של אברהם אבינו, איך היתה בכל פרטיו, מה שלא מצינו כן בכל חלקי התורה שקיים אברהם אבינו שסיפרה רק בדרך כלל שקיים כל התורה ואמרה (בראשית כו, ה) "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצוותי חוקותי ותורותי", ואילו הכנסת אורחים שהיא גם כן בכלל מצות "והלכת בדרכיו" (דברים כח, ט) שהוא לגמול חסד ולהיטיב לזולתו, ביארה התורה בהרחבה, שמע מינה שכוונת התורה להורות לנו ללמוד מאבינו הזקן איך להתנהג עם האורחים.

הנה בתחילת הפרשה סיפרה לנו התורה איך שהוא היה עדיין חולה ממצות מילה שלו, ואע"פ כן היה יושב פתח האוהל בעת החום, אולי יראה מרחוק איזה עובר ושב ויכניסו בביתו, וכאשר ראם רץ לקראתם ונשתטח לפניהם וידבר להם דברים רכים, אולי יוכל להכניסם בביתו [ואע"פ שאין מדריגתנו לקיים באופן זה, על כל פנים נלמוד מזה שצריך לתור אחריהם ולקבלם בחיבה יתירה, כמו שהיה בא לפניו עשיר גדול שיכול להרוויח ממנו הרבה].

סיפר, כי הציע פעם מיטה לפני אורח, ורצו אחרים להפריעו והם יחליפו אותו, מפני כבודו וטירחתו. והשיב להם: "באם ארצה להניח תפילין, גם כן תרצו להחליפני מפני טירחתי?!" דוגמא משיחות אבי

דרכו בקודש היתה להזמין אורח לשולחנו ליום השב"ק, ומיד בבואו מבית הכנסת הזדרז לקדש וציווה להגיש לשולחן לאכול. אחד האורחים תמה על המראה, על אשר לא אמר 'שלום עליכם' כנהוג בליל שב"ק. וה'חפץ חיים' ענהו בבת צחוק על שפתיו: "מלאכי השרת אינם זקוקים לאכילה ולשתיה, ונוכל לקבל פניהם בעוד זמן מה; משא"כ האורחים, אפשר שמי מהם רעב ולא היתה לו ההזדמנות לסעוד ליבו משך כל היום, ושורת הדין נותנת להקדימם למלאכי השרת".

ויאמר ה' אם אמצא בסדום חמישים צדיקים בתוך העיר

ולכאורה הוה ליה למימר 'בעיר'? אבל הפירוש שהצדיקים יהיו בתוך העיר, יתעסקו בצרכי שמים של העיר ויחזירו למוטב את אנשי העיר, אבל לא סתם ישיבה בעלמא, שיחות החפץ חיים

ביאור הנסיון בעקידת יצחק

לכאורה קשיא, על מה נישאו הקב"ה כל כך לאברהם על ענין העקידה, והלוא אף בימינו אם היה הקב"ה מצוה למי שישחוט בנו לעולה לא היה נמנע מזה. אבל האמת כמו שכתב הרמב"ם, דהנסיון היה מה שנתרצה באהבה גמורה לזה, והאות שהשכים בבוקר בשביל זה ובקע בעצמו את העצים וגם המתין שלושה ימים עד שנראה לו המקום, וכמה עניני נסיונות שהיה לו בענין זה, כדאיתא במדרש (תנחומא וירא כב) שהשטן דימה אז את עצמו לנהר, והיה אברהם צריך לעבור דרך בו לעקידה, והלך עד צווארו במים וצעק: "הושיעה ה' כי באו מים עד נפש", ונתבטל. וכל זה מורה שהיה אהבתו שלימה לה', ובכל ליבו נתרצה לזה.



פניני דעת



משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זלה"ה

דעת תורה

חסר לנו בקבלת הדברים בהרגשת אמיתותן שזו האמת אשר אין מבלעדיה. אין אנו חיים את הדברים וממילא כשחסר חיות והתפעלות הרי הרושם לא נחקק בנפש. דברים אלו מחייבים אותנו להשתדל להרגיש בחוש כל מילה וביטוי של חכמינו ז"ל. כדי שעל ידי כך נחיה את נפשינו חיות תמידית.

אם מעלהו מוטב

למדנו בפרשיות האחרונות אודות עשרה נסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו, ובכולם עומד הוא בשלימות גמורה. למרות כל זאת, לאחר תשעה נסיונות, כאשר מגיע הנסיון העשירי של עקידת יצחק מתחנן לפניו הקב"ה בלשון של רחמים שישתדל לעמוד בנסיון זה ויהיה ראוי להיות "אב המון גויים".

הסיבה לכך היא, כך לומדים אנו בחז"ל, שלולי עמד אברהם אבינו בנסיון העשירי הרי שלא היה מגיע לשלימות המעלה אליה צריך היה להגיע. למרות שאברהם אבינו עבר גלויות וצרות, ובכל אלו לא זו מאומנתו התמימה, עדיין חסר היה בדרגת השלימות ולכן מתחנן אליו בורא עולם בלשון של רחמים שיעמוד אף בנסיון העשירי - עקידת יצחק.

בכדי להבין את הדברים ולהעמיק בהם נביא את דברי ה"אור יהל" המביא את דברי התנא דבי אליהו אודות סמיכות הפרשיות של כריתת הברית עם אבימלך ועקידת יצחק. אלו הם דברי התנא דבי אליהו - "לכן ישמור אדם דברים אלו בלבו שלא יעשה שותפות דברים עם עכו"ם ולא יכרות עמו ברית, שכן מצינו באברהם אבינו שעשה שותפות עם אבימלך וכרת עמו ברית, נתקבצו מלאכי השרת לפני הקב"ה ואמרו למה יכרות אברהם ברית עם עכו"ם, אדם יחיד שבחרתו משבעים אומות ולשונות". אמר להם הקב"ה בן יחיד שנתתי לו למאה שנה אני אומר לו להעלותו עולה, אם יעלהו מוטב ואם לאו יפה אתם אומרים, שנ' ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים נסה וכו' ואעפ"כ לא היתה כוונת הקב"ה לשחטו ולהקריב את יצחק אלא להעלותו על ההר ולנסותו".

עבודת ד' בשלימות

נוראים הדברים! מו"ר רבי ליב זצ"ל למד את הדברים כפי שדיברנו בתחילת דברינו. הרגיש הוא ממש שנגלה אליו אליהו הנביא, והתעמק בדבריו. וכך הסביר בזה ה"אור יהל" - הנה אדם ירא ד' שמפקיר ממונו

האדם השלם

את גליון זה פותחים אנו בדברים מאד מיוחדים שנשמעו מפי רבינו. בטרם נגיש רבינו לבאר מאמר חז"ל פתח הוא בהקדמה המלמדת אותנו כיצד יש להתייחס לכל מימרא ומאמר חז"ל. אנו פותחים גליון זה בהקדמה הנ"ל המובאת כלשונה.

כיצד לומדים מאמר חז"ל

אפילו בדורינו אנו, כאשר מדברים עם יחיד הדור מתמלאים בהתרגשות ונוהרים שלא לאבד שום הגה היוצא מפיו. כל שכן שכך ואף יותר היינו מרגישים שאנו שומעים מפי התנאים, האמוראים, והראשונים. זכורני איך שהרב'ה זכר צדיק וקדוש לברכה [נ.א.ה]. מרן הגאון רבי שלמה היימן היה מתבטא: "הרי אנחנו לומדים את השיעור מרבינו תם ור"י והרמב"ם שעומד לפנינו ואומר לנו שיעור". ב"ה שהדברים נשארו בזכרוני ועכשיו אני מבין איך הוא הרגיש בעצמו בעת שלמד. באותה עת ששמעתי הדברים מפיו נתפעלתי רק מעצם הביטוי אבל עדיין לא זכיתי להבנת עומק הרגשת הדברים. כן הדבר בשעה שלומדים דברי חז"ל בעניני מוסר ואגדה. צריך לראות הדברים בחוש ממש, כראיית השמש שאי אפשר להכחיש את מציאותה. אם היינו לומדים כל מאמר חז"ל בהרגשה חושית באמיתת הדברים, הרי היתה השפעה אחרת לגמרי ממה שאנו מושפעים כעת מהלימוד בדברי חז"ל.

דברים אלו התעוררתי בהם מתוך דברי מו"ר הגאון רבי ליב חסמן זצוק"ל שכתב ב"אור יהל": - "וכעת נבאר ענין כוונתו לשמים שנתגלה לנו בעזה"י על ידי אליהו הנביא, והנה כמה מתאוה אדם שיתגלה לו אליהו הנביא, כמה מרחקים יסע כדי שיזכה לקבל פניו, וכבר אמרו רבותינו ז"ל אשרי מי שראה פניו בחלום, אך יש להבין כי אין עיקר התכלית לראותו בלבד אלא ללמוד ממנו תורת ד', וא"כ הוא לנו גילוי אליהו אשר הביא חדשות ונפלאות מן השמים". אלו דברי ההקדמה של האור יהל על מה שמביא בהמשך דבריו (ויובא להלן) מדברי אליהו בספר "תנא דבי אליהו". זהו יסוד גדול בצורת לימוד תורתנו הקדושה - להרגיש כל מאמר בחוש באמיתת הדברים שלא שייך אחרת. זוהי גם תשובה והסבר למה ישנם שלא מקבלים חיזוק תמידי מלימוד המוסר, ואפילו כשמקבלים לא נשאר החיזוק בנפשינו זמן מרובה. הסיבה לכך הוא, כי בזמן הלימוד

וכל נכסיו בכדי לקיים מצוה, וודאי כוונתו לטובה וזכותו גדולה עד למאד. ודאי הוא שזה אשר ימסור נפש לקיום התורה והמצוות, זכותו ושכרו מי יוכל לשער.

אולם למרות זאת עדיין ישנה מדריגה גבוהה אף יותר. מלמדים אותנו חז"ל (כתובות ל"ג) - "אלמלא נגדוהו לחנניה מישאל ועזריה הוּו פלחא לצלמא" - אם היו מייסרים את חנניה מישאל ועזריה ביסורים קשים, לא היו יכולים לעמוד בזה והיו עובדים לצלם. זאת עלינו לדעת - יסורים מתמשכים יותר קשים ממיתה עצמה. על פי זה אומר רבינו האור יהל זצ"ל, נתבונן נא! אברהם העברי - כל העולם כולו בעבר אחד והוא בעבר השני, קורא בשם ד'! יתר מזאת, הרי משליך הוא עצמו לכבשן האש, עובר תשעה נסיונות, בממון, גלות, ומסירות נפש. ובכל זאת כשבחיר ופאר הבריא, זה שבחר בו הקב"ה משבעים אומות ולשונות כרת ברית עם אבימלך, בכל זאת מתקבצים מלאכי השרת ומרעישים עולמות - מה לו לאברהם שכרת ברית עם עכו"ם. באים הם וטוענים "יחיד שבחרת בו נכשל" ח"ו. ולומדים אנו שיש ממש בטענתם. הרי יכול היה בורא עולם לענות להם שעשה אברהם כדן. אולם לא זו היא התשובה. בתשובה לטענתם מנסה הקב"ה את אברהם

בנסיון נוסף בכדי להראות למלאכי השרת בחוש שכוונתו היתה לטובה. עד כדי כך חזקה היתה טענת המלאכים, עד כדי כך שנדרשה בעבור זה תשובה ניצחת - "בן יחיד שנתתי לו למאה שנה אני אומר להעלותו עולה".

דבריו של מו"ר ר' ליב עמוקים עד למאד ובס"ד נבארם - יכול אדם לעבוד את בוראו באמת ובתמים, אולם כל זמן שלא בא לידי מצב של נסיון ועומד בדרגתו, עדיין לא הוכח שיראתו שלמה. יתכן שמעורבות בעבודת השי"ת נגיעות אישיות וכוונות שאינם רצויות. רק כאשר מגיע האדם לידי מצב בו עבודת השי"ת מתנגשת עם רצונותיו ושיאיו האישיות, ובכל זאת עובד הוא את עבודת הבורא בתמימות ובשלימות, רק אז מתבררת מידת השלימות בעבודת ד'. זה שאומר הקב"ה למלאכי השרת - הגם שהעדתי שכוונתו של אברהם אבינו טובה היא, אבל עדיין טענתכם צודקת. יש לנסותו האם כאשר רצון השי"ת עומד בסתירה מוחלטת לרצונו, האם גם במצב כזה עומד הוא בתומתו מבלי לשנות מאומה מדביקות בהשי"ת. רק כאשר יעמוד בנסיון כזה, מוכח הדבר שכל מעשיו כולם כוונתם לשמים. אברהם אבינו מצטווה, עומד בנסיון ומעלה את בנו לעולה ומשלים את עבודת האדם.

למען דעת

בפרשת השבוע לומדים אנו על מידתו המופלאה של אברהם אבינו בהכנסת אורחים בכל מצב ולכל אדם.

ממין הענין מביאים אנו בזה שני מעשים מופלאים באותו ענין ובאותה מידה

תלמידיו כבניו

מפי בעל המעשה: בתקופה שלמדתי אצל רבינו, סבלתי רבות מחולי המעיים, (כנראה בגלל חילופי ארצות ומזג מאכלים וכו'). באחת הפעמים ארע לי ונאלצתי לצאת באמצע השיעור ואח"כ הרגשתי שלא בטוב. בלית ברירה הלכתי לחפש בית מדרש להכנת כוס תה... ועד שחזרתי כבר הגיע זמן תפילת מנחה. לאחר התפילה פגש בי רבינו ושאל על העדרותי. כאשר הסברתי לו מכל הענין, הרהר ואמר: אם כן, מה תעשה? הרי האוכל בשיבה אינו מתאים למצבך עתה..."

אמר לי רבינו שאבוא עמו לבית ושם הרבנית תכין לי תפוח"א מבושלים הטובים עבורי. וכך הוה, באתי לביתו, ראשית הכין כוס תה עם לימון, אח"כ הכניסני לחדר הפנימי ושם הביא חלה - היה זה ביום שלישי והחלה נשארה משבת - והסביר שלחם טרי אינו בריא למעיים ולכן עדיף ישן קצת.

אחר כך הכניס רבינו צלחת עם חתיכות תפוחי אדמה, וכשסיימתי הכניס צלחת נוספת, אבל את השנייה בקושי גמרתי. ברכת וועמדתי לצאת, ואז פנה אלי ואמר: מחר תבוא לכאן, ובע"ה הרבנית תכין אורז, שזה עוד יותר טוב, רק שהיום לא היה בכדי שיעשו, כיון שצריך לברור היטב ומחר בשעות הבוקר הרבנית כבר תברור...

אח"כ נטל מהחלה שנשארה, הכניסה לשקית ומסר לי באמרו: הרי בשיבה הכל לחם טרי, קח לך את החלה לאכול בערב (בתחילה הכניס החלה לשקית, ושם לב שהשקית שקופה, והלך וחיפש בבית שקית אטומה ואמר לי: הרי לא נעים להסתובב עם חלה ברחוב).

הנה מטה מוצעת לפניו

מפי בעל המעשה: לפני מספר שנים שימשתי כר"מ באחת הישיבות שבערי מרכז הארץ. בישיבה למד בחור שהגיע מבית הרוס ומסובך רח"ל. הוריו התגרשו, אמו נישאה בזיווג שני לאדם מחוג המזרחי, הילדים שהגיעו עם האבא לא הסתדרו עם הילדים שהביאה האמא, והמצב היה בלתי נסבל. הבחור עצמו היה שופך את מר לבו וסבלו הרב לפני הר"מ על המצב השורר בביתו. בנוסף לכך דרך התנהגותו בישיבה היתה קשה מאד ובלתי נסבלת. ברבות הזמן עלתה השאלה האם צריך להוציא את הבחור מבית הוריו. המצב היה בעייתי כי בישיבה אצלנו בה למד הבחור לא היתה פנימיה והיות וכך היה הבחור צריך ללון בביתו מדי יום. לכן, גם אם תהיה המסקנה שהבחור צריך לצאת מביתו, עדין נשאלת השאלה לאן. באותו זמן לא מצאנו משפחה שתסכים לארח את הבחור בביתה.

אחד מגדולי אישי החינוך שהתעסק רבות בבעיות של המשפחה הנ"ל, ואנוכי, החלטנו ללכת להיוועץ ברבינו זללה"ה. נכנסנו אל הקודש פנימה, הצענו את כל העניין, ושאלנו: האם להוציא מביתו, ולהיכן.

רבינו זללה"ה השיב על ראשון - ראשון, ועל אחרון - אחרון. על השאלה האם צריך להוציא את הבחור מביתו, אמר, שבוודאי לתועלת הבחור צריך להוציא מבית הוריו. על השאלה להיכן, השיב: הבחור יכול ללון בביתי! רבינו הוסיף והצביע: הנה מטה מוצעת לפניו...

בתחילה לא האמנו למשמע אזינו, אבל לאחר שרבינו זללה"ה חזר על הדברים שוב ושוב, נוכחנו לראות שההצעה היא אמנם רצינית ומעשית. אכן סוכם שהבחור יגיע מידי ערב ללון בבית מו"ר, וכך היה במשך תקופה.



דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

חשון (1) תשע"ו

.....

גלין מס' 117

דברי מוסר והתעוררות

מדוקדקת, אין מקרה בעולם, ולא רק המאורעות הגדולים מושגחים מהש"ת, אלא כל פסיעה ופסיעה שאדם פוסע זה בהשגחה פרטית.

כשחיים אמונה פשוטה מבקשים בתפילה על כל פרט

אמר לי אחד מגדולי התלמידים של הסבא מסלבודקה על אחד מיקירי ירושלים שכל יום ויום בסיום תפילת שמו"ע היה מבקש מהקב"ה על כל צרכי היום, שהמוכר בחנות לא ירמהו, ושהפרי לא יהיה מקולקל, וכן על זה האופן היה מזכיר הרבה פרטים, כי הוא חי אמונה פשוטה וברורה של השגחה פרטית, לכן הרגיש שצריך לבקש על כל פרט ופרט.

להשיג כזו דרגה של אמונה זה לא בקלות, כמה יגיעת התורה ועמידה בנסיגות צריך האדם כדי להיות במציאות כזאת של חיי אמונה, וכמו שבטבע האדם מוטבע אהבת אביו ואמו ואינו צריך להזכיר עצמו על כך, כך צריך להיות אצלו מוטבע האמונה באופן ברור ובחוש, שכל פרט ופרט בחיי האדם מושגח בהשגחה פרטית. זה היסוד שייסד חבקוק 'וצדיק באמונתו יחיה', שהאמונה תהיה כמו אור לנשימה שאי אפשר להתקיים בלעדיה.

כשהכלל ישראל יצאו ממצרים והגיעו עד ים סוף, אמר הקב"ה למשה רבינו, דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים, והסיבה לכך כדי להטעות את פרעה שיחשוב שהם נבוכים במדבר וייצא לרוץ אחריהם, ואכן לקח עמו שש מאות רכב בחור, המובחרים שבהם וירדוף אחרי בני ישראל, וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם ויראו מאוד, הפחד היה נורא למאוד עד שנעשה הנס של קריעת ים סוף.

הקב"ה מתאוה לתפילתו של ישראל כדי שיהיו קרובים אליו

וביארנו לנו חז"ל הק' במדרש הענין בכל זה להביא את הכלל ישראל לפחד נורא שלא היה להם מקום לנוס ולהימלט!?, אמר ריב"ל בזמן שכלל ישראל הגיעו לים סוף, הים היה לפנייהם והמצרים רדפו אחריהם, "סגר עליהם המדבר" – ע"י חיות. הרימו עיניהם וראו את חיל פרעה, ומצד השכל ראו שהם אבודים ח"ו רח"ל, כל דרך הצלה לא נראתה. תלו עיניהם לאביהם שבשמים, ויצעקו בני ישראל אל ד'. ולמה עשה להם הש"ת כך, כי היה מתאוה לתפילתו. אמר ריב"ל למה הדבר דומה, למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לפניו:

בא דוד והעמידן על אחת – צדיק באמונתו יחיה

הגמרא במכות (כ"ג ע"ב) דרש רב שמלאי תרי"ג מצות נאמרו לו למשה, שס"ה לאוין שהתורה מזהירה שלא לעשות כמנין ימות החמה, ורמ"ח עשה כנגד איבריו של האדם, וכתוב 'תורה צוה לנו משה' תורה בגי' תרי"א, ונוסף על זה עוד שנים, שהם עשה דאנכי ד' אלוקיך, ול"ת דלא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, הרי תרי"ג. עד שבא דוד המלך ע"ה והעמידן על אחת עשרה וכו', ופירש"י: שבתחילה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצוות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה ובא דוד והעמידן כו' כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצות הללו וכן כל שעה דורות של מטה הולכין וממעטין אותן עכ"ל.

וביארן של דברים הוא, דודאי דוד המלך לא הפחית את מנין המצוות, כל קוצו של יו"ד שכתוב בתורה הוא קיים לעד ולעולמי עולמים, אלא כיון שרצון הש"ת הוא שיקיימו מצוותיו בשלימות, [כי תכלית עשיית המצוות הוא קיומם בשלימות, וכח השפעתם בעולם הוא גדול מאוד עד שאחז"ל הק' שכל המקיים מצוה כמאמרה מבטל כל גזירות רעות]. ובזמן שהיו צדיקים יכלו לקיים כל המצוות כמאמנם בתכלית השלימות, ודוד המלך ע"ה ראה שאינם בדרגה לקיים כל המצוות בשלימות לכן העמיד י"א מצוות שעל אלו יסירו עצמם לקיימם בתכלית השלימות.

חיי האדם צריכים להיות מושתתים על יסוד האמונה כאויר לנשימה

וכן ישע"י הנביא שהיה בדור יותר ירוד, ראה שגם ב"א של דוד לא יעמדו לקיימם בשלימות לכן העמידן על שש, ומקיום אותם שש מצוות בשלימות יבואו לידי קיום כל התורה כולה. וכן מחמת מצוה גוררת מצוה יזכו שקיום מצוות אלו יגררו אחריהן שאר המצוות. מיכה העמידן על שלש, עד שבא חבקוק והעמידן על אחת שנא' צדיק באמונתו יחיה. חיי האדם – צורת החיים, צריכים להיות מושתתים על יסוד האמונה.

ולכאורה מי הוא שאינו מאמין?! כל יהודי שנכנס לשערי בית המדרש או בית הכנסת אם ישאלו אותו האם הוא מאמין, יענה בפשטות שוודאי הוא מאמין בהש"ת, וא"כ מה ייסד לנו חבקוק?! אלא בא חבקוק והעמידן שהאמונה צריכה להיות עצם החיים, כמו אויר לנשימה בלי הפסק והיסח הדעת ממש, ובלי האמונה לא שייך לחיות, ואמונה היא לא רק ביחודו ית', אלא זה כולל גם האמונה בהשגחה פרטית שהכל נעשה בהשגחה

ועוד מה אמר הקב"ה ויסעו, ולהיכן היה להם לנסוע הרי הם מסובבים במדבר של נחשים, בים ובפרעה וחילו ולהיכן יסעו?

ואומר רבינו בחיי שהקב"ה לימד את משה רבינו, מה תצעק אלי, הדבר אינו תלוי בי אלא בישראל, נורא נוראות ההצלה לא תלויה בהקב"ה אלא בתפילת הכלל ישראל! וההבחנה אם התפילה באה מתוך אמונה ברורה בכח הקב"ה היתה על ידי שאמר להם הקב"ה לנסוע לתוך הים, שבאמונה ברורה ופשוטה היו צריכים להיכנס לים ולהאמין בהבטחת הקב"ה שיביאם אל ארץ ישראל, אך הכלל ישראל לא הבין כך את המצב אלא באו בטענה על הנהגת הקב"ה ואמרו, המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, אבל משה רבינו ע"ה הבין וידע ברור שגם אם בעיני שכל לא רואים שום פתח לישועה הרי דבר ד' יקום להושיעם, ולכן אמר להם אל תיראו, התיצבו וראו את ישועת ד' שיעשה לכם היום.

עלינו ללמוד כל המאורעות כסוגיא עמוקה ולהעמיק ולחדש אצלינו יסודות באמונה ובהשגחה

זה לימוד גדול על כל השקפת החיים, איך אנחנו מבינים מצבים שעוברים עלינו, הרי אנו צריכים ללמוד מכל המצבים ומכל המאורעות שאנחנו רואים בעולם ללמוד אותם כסוגיא עמוקה ולהתעמק ולחדש חידושי תורה ביסודי האמונה, ביסוד ההשגחה, ביסוד שכר ועונש, וביסוד אהבת הקב"ה לכלל ישראל.

התורה מלמדת אותנו שמה שנראה בעיני בשר שזה מצב של המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות, האמת הוא שזה עמידה על סף הגאולה ושינוי מערכות העולם להצלת הכלל ישראל ולהראות את יד ד' הגדולה.

לחיות באמונה בהירה וברורה צריך עבודה גדולה, ותחילתה על ידי מחשבה תמידית בהשגחה פרטית

אם כל אחד ואחד היה שם לב בעין פקוחה ובדעת ברורה על המצבים שעוברים על כל אחד ואחד, היה רואה שזה הלימוד שאנחנו צריכים ללמוד מפרשיות אלו, השגחה פרטית זה לא ידיעה, ידיעה לבד זה לא מספיק, כי בזמן שאדם נמצא בצרה ומצוקה הוא שוכח מהכל, והמצב הקשה שמכביד עליו מביא אותו ח"ו לחשוב ולחשב מחשבות כאלו שהם ח"ו חירוף וגידוף, ולכן צריך עבודה גדולה לייסד את המצב אצלו ששום דבר לא יזיז אותו מיסודי האמונה ומיסוד השגחה פרטית, אוי, כמה יגיעה צריך האדם לתת בזה, וזה על ידי מחשבה על כל צעד ושעל שהכל הוא בהשגחה פרטית, מהרגע שפוקח עיניו בבוקר להרגיש שהחזרת בי נשמתי בחמלה, וכך כל נקיפת אצבע וכל פעולה, הכל כלול במה שהעמידן חבוקק על אחת, וצדיק באמונתו יחיה.

[שיחת רבינו בהיכל הישיבה יום ד' פרשת ויקרא, ערב פורים תשמ"ח
נרשם מתוך סרט הקלטה]

בבקשה ממך, הצילני מיד הליסטים, שמע המלך והצילה, לאחר ימים ביקש המלך לשאתה לאשה והתאוה שתדבר עמו, ולא הסכימה. מה עשה המלך? גירה בה הליסטים, כדי שתצעק וישמע המלך, וממילא תדבר עמו. כיון שבאו עליה הליסטים, היתה צועקת למלך, אמר לה המלך, לכך הייתי מתאוה, כך ישראל – כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם, התחילו צועקים ותולים עיניהם בהקב"ה. ויאנחו בני ישראל מהעבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלו, וישמע וגו' ויזכור וגו'. – "וירא אלוקים את בני ישראל" והתחיל להוציאם "ביד חזקה ובזרוע נטויה".

הקב"ה רצה שהכלל ישראל ימשיכו להיות קרובים אליו באותו דרגה שהרגישו בעת שהיו תחת שיעבוד מצרים, לכך גירה בהם את פרעה שרדף אחריהם, מיד צעקו וחזרו לדרגת הקירוב אליו ית'.

כל המצבים הקשים הם במטרה מאת הקב"ה לקרב אותנו אליו ית"ש

כשאנחנו חיים במצבים קשים, מצבים של מלחמה, מצבים של צרות, דור אחר דור, גלות אחר גלות, איך צריכים להבין את זה?! ראשית לדעת שהכל נעשה בהשגחה פרטית מאת הקב"ה, אבל עדיין צריכים אנו לידע לצורך מה עושה אתנו הקב"ה כל זאת. וזה מה שלמדנו כאן בדברי חז"ל הק' שהקב"ה רוצה שנשמיע את קולינו בתפילה והראינו את מראיך בתלמוד תורה, ולכן כל המצבים הקשים נעשים כדי לקרב אותנו אליו ית', היסוד של תפילה הוא אמונה, ועיקר שלימות האמונה הוא לעמוד לפניו בתפילה מתוך הכרה והרגשה שאין בכח האדם להשיג ולפעול כלום והכל הוא מאתו ית"ש.

רבינו בחיי מביא את המדרש עה"פ ופרעה הקריב, שלא נאמר ופרעה קרב אלא הקריב, לומר דהוא הקריב את ישראל בתשובה לאביהם שבשמים, על ידי שתפסו אומנות אבותיהם בידם, אבותינו הק' שעמדו בתפילה לפני הקב"ה בכל עת צרה ומצוקה.

הכח של הכלל ישראל תפילה הבאה מיסוד האמונה

והמשיל הנביא את הכלל ישראל לתולעת ואמר 'אל תיראי תולעת יעקב', מה תולעת זו אינה מכה את הארזים אלא בפיה, בריה רכה וקטנה אינה צריכה להוציא כוחות כמו האדם הבא לכרות את העץ, אלא מכרסמת בפיה את העץ עד שנעקר ונכרת, כך ישראל בעת גלותם שהם שפלים ונרדפים בין האומות, איזה כח יש להם נגד האומות הבאים עליהם להכריתם ולכלותם, אלא תפילה! זה היה התכלית מה שהקב"ה הביא את כל המצב בזמן יציאת מצרים.

והקב"ה אמר למשה רבינו מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, ועמדו בזה מפרשי התורה מה ביאור הדבר שאמר הקב"ה מה תצעק אלי, הרי העת עת צרה וא"כ צריך לבקש מאת השי"ת שיצילם ויפתח בפניהם פתח להימלט ולהציל עצמם,

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

מתוך אוצר רשימות הרה"ג חיים סנדומירסקי שליט"א – מודיעין עילית

נתן עיניו וליבו להיות מיצר וזכה להשפעה ברוכה

סיפר לי הרה"ג א.ק. שליט"א שמטעם אירגון לב לאחים התעסק עם משפחה בעיר... שאבי המשפחה פוטר מעבודתו בגין שמירת שבת, ואשתו היתה חולה ונפטרה והמצב היה עצוב ועגום. ובתו הגדולה היתה חילונית לגמרי והיא ניהלה את הבית, והצליחו לשכנע אותה ללמוד בסמינר בירושלים אך האב טען שמכורח המצב הוא זקוק לה שתישאר בבית. ולאחר דין ודברים עמו הסכים לנסוע לרב צדיק לשאול ולהתייעץ, ונסעו לרבינו שקיבלו בחביבות רבה, והלה שפך את לבו ורבינו שומע ומאזין ומשתתף ומתעניין בכל דבר, ולבסוף אמר לו רבינו, תראה, לכל דבר יש תחליף, כביסה אפשר למסור למכבסה, אוכל אפשר לקנות מוכן ולהקפיא, נקיון אפשר להביא עוזרת בית רק צריך להזהר שלא תגנוב חפצים מהבית, אך הבת שנמצאת בבית רחמנות עליה, כדאי שתלך לסמינר בירושלים ויהיה לה שמחה, וחברה טובה. כך הרעיף עליו רבינו חום ואהבה וטל תחי', וליווה אותו עד פתח היציאה מהבית, וכשיצא מהבית אמר אותו אדם אם הייתי הולך לאיזה שופט וכד' בקושי היה מסתכל עלי, והצדיק הזה נתן לי את כל ליבו, מעולם לא ראיתי כזה דבר, והסכים לשלוח את הבת לסמינר, וב"ה הצליחה שם ונישאה לבע"ת בן תורה מופלג ויש להם משפחה עם ילדים, הוא לומד בכולל וחיבר ספר.

קירוב תלמיד עד היכן

היה בשיעור אצל רבינו תלמיד שאביו ישב 'שבעה' ודיבר עם רבינו שיתכן ויחסיר בסדר מחמת כך. באותו ערב הגיע רבינו לביתם לנחם, התלמיד הצעיר כלל לא העלה בדעתו שרבינו יגיע, כשרבינו נכנס שאל היכן הבן, האמא מיהרה לקרוא לו מתוך ההכנות לשינת לילה, רבינו ישב התעניין וניחם, ואח"כ ליטף בחום את הבחור התלמיד, והרעיף עליו ברכות. (עובדה זו היתה בערך בשנת תש"ן ובית התלמיד היה באחת השכונות הצעירות של העיר, כנראה שרבינו סבר שהבחור זקוק לכך).

גאונות בדרכים לשמח לב צורב צעיר

היה בישיבה בשיעור א' בחור שסבל מגמגום בדיבורו, ובא לרבינו בבין הזמנים לאחר חג הסוכות וסיפר את הקשיים שיש לו ורבינו עודדו מאוד, בסיום השיחה לקח רבינו שרפרף נעמד עליו והוריד מעל גבי הארון את אחד ההדסים שבידו עליו בחג הסוכות שהיה מונח שם בתוך עציץ מים, ונתן לבחור על מנת לחזקו ולשמחו בזה, הנ"ל מאוד התחזק מזה ומאז השתדל לסייע לאחרים בחברותות וכד' והיה מתייעץ עם רבינו על כך. פעם ראה אותו רבינו והיה נראה לו שרוצה לגשת אליו ומתבייש לגשת אליו, רבינו פנה אליו ושאלו אם יש לו משהו לומר. רבינו גם הראה לו קירוב בזה שהיה מגלה לפניו לפעמים מרחשי לבו, ופעם אמר לו רבינו: היום בשיעור מצצו ממני את כוחותי עד הטיפה האחרונה וכד', עד כדי כך התמסר אליו רבינו.

כבוד לת"ח

לאחר תפילת מנחה היה נהוג ללוות את רבינו לביתו ולדבר עמו בלימוד על השיעור, והנה עמדנו כחמשה בחורים בתור על מנת לדבר עם רבינו, ולפתע הופיע הג"ר יעקב משה קורלנדסקי זצ"ל רבינו מיד עזב אותנו וניגש אליו ואחז אותו בשתי ידיו בחום (שכך היה דרכו לתת יד לשלום עליכם בשתי ידים), והושיב אותו שהיה סגי נהור על ספסל בהיכל הישיבה וישב לידו והקשיב לדבריו בכבוד ראש, הגה"צ הנ"ל דיבר בקול ובלהט בעיניו החיוך העצמאי, ואנו עמדנו נפעמים מהכבוד הגדול וההתבטלות של רבינו אליו, אט אט סבלנותינו פקעה ונתפזרנו לבתינו ורבינו המשיך לישב בסבלנות גדולה, לאחר למעלה משעה נפרדו איש לדרכו, ורבינו פנה לבחור היחיד שנשאר שם כל העת והתנצל בפניו שהנ"ל ת"ח חשוב והיה מוכרח לדבר עמו, ושיבח את הבחור על כך שהמתין כל העת.

הזהירות לא להטריח תלמיד חכם

פעם הייתי אצלו במוצ"ש ובתוך הדברים אמרתי לרבינו אימרה מהג"ר יצחק גרינברג זצ"ל מפתח תקוה והיו עיני רבינו מאירות מהתפעלות. לאחר מכן שאלתי האם למסור לו ד"ש מרבינו כיון שהוא נמצא כעת בבני ברק, אמר לי רבינו בפחד: לא אל תאמר לו כי הוא יטרח לבוא לבקרני.

הערכה וחיזוק להעומד בראש כולל אברכים

כשבא לנחם בער"פ בקרית ספר את בני משפחת תלמידו ומחותנו הרה"ג ר' מרדכי סוקולובר זצ"ל סיפר רבינו על התקופה בה הנפטר למד אצלו בתפארת ציון ועוד. וכשיצא עבר היכן שישבו הנשים ולא הביט לעברם רק תוך כדי הליכה אמר המקום ינחם אתכם וכו', האוירה היתה רצינית ועצובה. וכשיצא מחוץ לבנין ראה את הרה"ג ר' שמואל גבאי שליט"א ר"מ למען אחי, מרן הושיט לו את שתי ידיו בחביבות, ואמר לו בזכות שאתה נותן לאברכים חשק לשבת וללמוד, כך תזכה שיהיה לילדיך חשק ללימוד התורה... וראינו איך שמחבב את אלו שמוחזקים את אברכי הכוללים.

לחזק שבוי לב

אברך שבתו חלתה ניגש לרבינו לבקש ברכה, רבינו ברכו בחום וזלגו מעיניו דמעות. לאחר כמה ימים כשרבינו היה בדרכו לצאת מביתו לשיעור, ניגש שוב אותו אחד לספר את מהלך הענינים וביקש מרבינו שיאמר כמה מילים של חיזוק והוא הביא טייפ להקליט את רבינו כדי שהאשה תתחזק. על אף שראו שרבינו מאוד ממהר ומזדרז לצאת לשיעור, נעמד רבינו ואמר בהתלהבות ובקול: האמונה צריכה ללוות את האדם בכל מצב ולהתפלל ולקוות לישועת ד', הקב"ה יעזור שתרגיש טוב ותהיה ישועה. מיד בסיימו רץ רבינו לרכב שהמתין לו לקחתו לשיעור.

שלח להכרעת הגר"י שפירא זצ"ל

[לאחר תקופה היה נידון לשלוח את הילדה לגן טיפולי מסוים שיש שם גם הורים חילוניים שבאים לדבר עם העו"ס בצוותא עם כל ההורים, והאמא של הילדה אמרה שקשה לה לשבת עם כזה ציבור ולשמוע שפתם. רבינו התלבט בכמה צדדים, ולמעשה אמר רבינו שישאלו את הגאון רבי יהודה שפירא [זצ"ל] שהוא מומחה גדול בעניינים אלו. שענה שהבריאות של האמא חשובה יותר מבריאות הבת].

עודד את התלמידים

בחורים חזרו כאובים מהמבחן בשיבת קול תורה ואמרו שלא הצליחו במבחן כי המבחן היה קשה. ניחמם רבינו ואמר להם: אצל רבי משה שמעון דיסקין [זצ"ל] אף אחד לא יכול להצליח.

הוראות והדרכות

רשימה דלהלן ג"כ נלקט מתוך אוצר רשימות של הרה"ג חיים סנדומירסקי שליט"א

התנגד למותרות בעת הלימוד וכשראה שזה הכרח דאג לתועלת הלימודים

רבינו התנגד במשך כמה שנים שיעשו מזגן בישיבה, כי סבר שזה מותרות, אבל בשנת תש"ן כשהחליט שזה צורך השעה והסכים, היה דואג שידליקו את המזגן בהיכל הישיבה לטובת תלמידי הישיבה.

לומדים גמרא ולא קוראים גמרא

אחד התלמידים תוך כדי שדיבר בלימוד עם רבינו אמר: איך שהראש ישיבה קרא את הגמ' וכו', הפסיקו רבינו בדיבורו ואמר: לא קראתי את הגמרא, למדתי את הגמרא. אתם ניגשים אל הגמרא בהערכה אחרת לגמרי.

ספר מנחת יהודה לא לצעירים

רצו להראות לרבינו מה שכתב בספר מנחת יהודה, ואמר: נו, לא עשיתי את זה בשבילכם, וסימן בידו שנעזוב את הספר.

השמחה שנמצא עוד מי ששואל כרבינו

תלמיד הראה לרבינו שכבר יש מי ששואל את מה ששאל רבינו, אמר: אם אין מי ששואל זה לא טוב, וכשיש מי ששואל זה טוב. והדגיש האם אתם שומעים מה אני אומר?!

לרצות לדעת זה מעלה גדולה

אמר רבינו על שאלה של תלמיד: אני רואה שהוא לא שואל אלא הוא רוצה לדעת, לרצות לדעת זו מעלה גדולה.

הטעם נשאר עדיין מהרב'ה

כשלמדנו תוס' ב"מ פ"ב ד"ה וסבר ר"מ אמר רבינו: צריך לקמט את המצח ואז זה יכנס טוב. נדמה לי שנשאר לי הטעם בתוס' מהרב'ה זצ"ל שלמדתי אצלו פרקים אלו.

התורת חיים אומר לנו שיעור

אמר רבינו פשט עמוק בסוגיא וציין: את החשבון הזה נתחדש כשלמדנו בחברותא אני ור' בנימין אתמול בלילה, והיום ראיתי את זה בתורת חיים, וכשפתח את הספר תורת חיים אמר: הוא ניגש ממש כמו שהיה עומד ליד הסטנדר ואומר שיעור.

הקדמת רבינו כשבא לשאול על הגרע"א

'אתמול אי אפשר לומר שלמדתי את הרע"א אלא עיינתי בו. כי ללמוד יסודי מסתמא זה לוקח לילה שלם, לעיין לוקח יותר מהר, אבל כשרק מעיינים לא נשאר מה שצריך. ואני בא כעת לשאול כתלמיד השואל לפני הרב להבין את דברי הגרע"א... אתם הייתם באים מיד לתרץ ואני שואל אינני מבין'.

שלח להכרעת גדולי ישראל

הרב... שאל לרבינו בבחרותו שנפגש פגישה והמדוברת יש לה מספר גבוה מאוד בעינים, אמר לו רבינו: כיון שהיתה כבר פגישה זה שאלה, ותשאל את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שיכול להכריע וגם יש לו מסורת אבות כדי להכריע בשאלות, או את מרן הגרא"ל שטינמן שידע מעצמו להכריע.

ברכת מזל טוב מעומקא דליבא שלוחה לידידינו עוז הרב משה כהן שליט"א - ארה"ב, תלמיד חביב לרבינו שנתן עיניו וליבו עליו כל הימים, והחזיר לרבינו אהבה שיעגל לשימור תורת רבינו בכשרון תבונה ומסירות, לרגל הולדת בנו בכורו למז"ט, יזכו אביו ואמו לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך רוב נחת ושמחה.

גליון זה יוצא לאור לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת עלקא צביה טריגר ע"ה בת ר' חנא מנחם ז"ל
נלב"ע כ"ח תשרי תשע"ד - תנצב"ה

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליון בבית סרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לסל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך
פקס 036186624.

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת וירא תשע"ו -

לאפות ביום טוב

מִהְרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סֵלֶת לֹשִׁי וְעָשִׂי עֲגוּת (י"ח ו')

הנה כתבו התוספות בראש השנה (י"א א' ד"ה אלא) דמבואר בסדר עולם (פ"ה) ובמכילתא (פרשת בא פ' י"ד) דהיום דהמלאכים אכלו אצל אברהם, היה ביום טוב ראשון של פסח.

[וכן הביאו דאיתא בבראשית רבה, 'לוישי ועשי עוגות', הדא אמרת שפסח היה. וכן הביאו דרבי מאיר שליח צבור יסד במערב של פסח, ומצות אפה ויאכלו, בלילי חג פסח].

והנה פירש רש"י (י"ח ד') דאברהם אבינו סבר שהם ערביים, ולפיכך הקפיד שירחצו רגליהם כדי שלא להכניס עבודה זרה לביתו.

ולפי זה הקשו, דכיון דהיה יום טוב דפסח, אם כן היאך היה מותר לאפות עבור נכרים, הרי דרשינן בגמרא ביצה (כ' ב') 'לכם ולא לנכרים', והיינו דביום טוב מותר לעשות מלאכת אוכל נפש רק לצורך ישראל ולא לצורך נכרי.

ולכאורה יש לדון ליישב, דכיון דהא דאפה וקירב לאורחים היה לקדש שם שמים, ולא על מנת שהנכרים יאכלו, אם כן קא עביד לנפשיה.

אבל נראה דאינו כן, דכיון דעיקר הדבר הוא לצורך נכרי, אם כן אסירא. וכגון האופה מיום טוב לחול, לשם אורחים, ויודע שאם לא יאפה, יהא עצוב כל היום טוב, לא שרינן לה לשם שמחת יום טוב, דעיקר הדבר לצורך מחר. ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה.

ובפנים יפות (י"ח ח') משמע דאצל אברהם היה בערב יום טוב, ואצל לוט היה ביום טוב. ואם כן אתי שפיר.

והעירו דיש לתרץ, דאפו גם לעצמם, ואם כן הוה ליה מרבה בשיעורים לצורך נכרי, דיאכלו יחד עם הנכרים. [ואמנם אסור למיכל בשולחן אחד עם נכרים, אבל עכ"פ הבישול היה לכולם].

מצות ביקור חולים

וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵי מִקְרָא וְהוּא יֹשֵׁב בְּתֵחַ הָאֵהָל כְּחֵם הַיּוֹם (י"ח א')

ופירש רש"י, וירא אליו ה', לבקר את החולה. **אמר רבי חמא בר חנינא** יום שלישי למילתו היה, ובא הקדוש ברוך הוא ושאל בשלמו.

והנה יש לדון במצות ביקור חולים בכמה נידונים:

א. דברי הרא"ש דאע"פ דהחולה ישן

איתא בפירוש הרא"ש על התורה, דמלשון 'וירא' מוכח שלא בא הקב"ה אלא לבקר, מדלא כתיב אחריני לא אמירה ולא דיבור, ובא ללמד דרך ארץ, שיש לו לאדם לבקר החולה ואפילו לא ידבר עמו דבר, כגון שמצאו ישן, וכאשר יגידו לו לחולה כי בא פלוני לראותו, עושה לו נחת רוח.

והיינו דמקיים מצוות ביקור חולים אפילו שלא דיבר עמו, אע"פ שאינו בן גילו, שבביקורו אינו נוטל אחד מששים מחליו, מכל מקום מקיים המצוה מפאת דאחר כך יגידו לו שהגיע לבקר.

ויש לדון בדברי הרא"ש בכמה אנפי:

א. יש לדון מהו בגוונא דבא לבקר חולה, והחולה לא היה בחדרו, והשאיר לו פתק, האם נימא דהכי נמי קיים מצות ביקור חולים. אך הכא גרע, שלא בא למקומו כלל. וצריך עיון.

ב. הנה יש לדון דנפקא מינה בדברי הרא"ש, אם יכול לבקר אחד מבי חולים, אחד ישן ואחד ער, דלהרא"ש איזה שירצה יקדים.

בלאו הכי היתה לו האי הנאה בביתו.

אך חזינן בדברי רבנן בתראי לא כך, דהנה איתא בגמרא נדרים (ט"ז ב') דסוכה דאסירא בהנאה שרי לשבת בה, מפאת כללא דמצוות לאו ליהנות ניתנו. והקשו המחננה אפרים (נדרים ס"י כ"ח) והנודע ביהודה (תנינא או"ח ס"י קל"ג) והגרע"א (תנינא ס"י קל"ח) דהא איתא בגמרא ראש השנה (שם) דבנהנה גופו, כגון הטובל במעיין בימות החמה, לא אמרינן האי כללא דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והרי הכי נמי בשיבה בסוכה נהנה גופו שאין עליו שמש וגשם.

ותירץ הרש"ש (נדרים שם) דלא נאסר מפאת האי הנאת הגוף, דלא חשיב נהנה, דהרי אותה הנאה אית ליה גם בביתו. אמנם האחרונים הני"ל לא תירצו כך, אלא תירצו דאיירי דוקא בגוונא דלא אסר בקונם הנאה מהסוכה, אלא אסר רק הנאת המצוה. [ולפי"ז העלה הנודע ביהודה דאסור לשבת בסוכה של אשירה, דהא נהנה מהצל].

חזינן מדבריהם דגם בגוונא דבלאו הכי היתה לו האי הנאה, מכל מקום חשיב דנהנה הנאת הגוף. מעתה תיקשי בביקור חולים, היאך נכנס לביתו לבקרו. [וכן במלמדו תורה].

[וצריך עיון בדברי הרש"ש, דהא לכאורה תליא בנידון הטורי אבן בראש השנה (כ"ח א') בגוונא דיש לו שני כלים, ואחד מהם אסור בהנאה, ויכול להשתמש גם בהשני דשריא בהנאה, האם מותר להשתמש בזה שאסור בהנאה, מכיון דאין לו הנאה ממנו, דהרי יכול להשתמש גם בהשני, ואסיק לאיסורא].



להמשיך למול בספק רוב

וַיִּמַּל אֶבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנֶת יָמִים כְּאֶשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹקִים (כ"א ד') הנה אמרינן בשולחן ערוך (או"ח ס"י של"א ס"א ב') דעושים כל צרכי מילה בשבת, [מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליו כמון].

והנה בשביל מילה סגי למול רוב בשר, ושאר הציצין [היינו רצועות של בשר שנשארו] אינם מעכבין, מכל מקום כל זמן שלא סילק ידו מן המילה, חוזר למול אפילו ציצין שאינם מעכבין, אבל אם סילק ידו, וכבר מל הרוב, אינו חוזר אלא לציצין המעכבין.

והנה המל בשבת, ולאחר הפריעה פירש מלמול, ומסופק אם כבר מל רוב או מל רק מיעוט, [כגון שקשה לכונן אם הבשר חופה רוב העטרה, וכן בפריעה כשיש ספק], **יש לדון מה יעשה,**

מי אמרינן דימשיך למול, דהרי דילמא מל רק מיעוט, ואם לא יגמור למול עד שיהא רובו, לא קיים מצוות מילה, ונתברר דחילל שבת ללא צורך. [ויש לעיין אם חייב קרבן, דבמל ולא פרע אמרינן דאמר להו אתון עבדו פלגא במצוה, ואם מל ושקעה חמה, היכא דסבר דיכל להספיק, חייב, ולכאורה נידון דידן להא דמיא, ויהא חייב קרבן].

או דילמא לא ימשיך, דהרי דילמא כבר מל רוב, והוה ציצין דאין מעכבין, ואם כן אסור מן התורה להמשיך. ולכאורה כן היה נראה, דמספק צריך להיות בשב אל תעשה, ואסירא ליה להמשיך, דספק מלאכת שבת דארייתא לחומרא.

ויש לדון בח' טעמים אמאי יהא מותר להמשיך:

א - טענת ערוך השולחן

הנה דן בזה בערוך השולחן (או"ח ס"י של"א ס"ב) וכתב דימשיך, [ומבואר שם דהנידון בפריעה, דבמילה לא מיקרי פירש, שהרי אכתי צריך להמשיך הפריעה], וטעמו, דכיון דהתורה התירה שבת גבי מילה, התירה לו עד שיצא הספק מלבו אם מל כראוי אם לאו, והרי אם לא מל כדין הוה חילול שבת שלא במקום מצוה.

אמנם צריך עיון, דהנה הוא הדין אמרה תורה דקרבן תמיד דוחה שבת, והרי אם שחט קרבן תמיד בשבת, ולאחר הפשט וניתוח נמצא בו ספק השקול אם הוה טריפה, ודאי נימא דלא יקריב שנית, דילמא הראשון עלה לו.

שוב ראיתי בספר אוצר הברית (ח"ב עמוד ק"ה) דהביא דהבית יצחק (יו"ד ח"ב ס"י צ"ב) כתב כהערוך השולחן. [וכן הביא מהדעת קדושים] (הובא בראש שו"ת נטע שעשועים) ומנחת סולת (על החינוך מצוה ב' אות א') דימשיך מטעם אחר, עיין שם].

ב - פרישה בטעות

הנה יש לדון, דהרי אם לא פירש יכול להמשיך למול אפילו ציצין שאין מעכבין את המילה, אם כן בנידון דידן מכיון דמסתפק אם מל רובו, לא היה רוצה לפרוש, דהרי אם לא היה פורש, היה יכול להמשיך עד שיהא ודאי רוב, נמצא דהיה פרישה בטעות.

ולכאורה תליא במה שדן בדעת תורה בהלכות ציצית (ס"ח ח' ס"י י"ד) במי שפשט טליתו אחר שמונה עשרה, שסבר שגמר התפילה, אבל שכח שיש היום הלל ומוסף, מי אמרינן דחוזר ומברך על הציצית, דהרי הסיח דעתו, או דילמא אינו חוזר ומברך, דהרי הוה היסח הדעת בטעות. והנה למאי דצדד שם דהוה היסח הדעת, אם כן הוא הדין בנידון דידן חשיב פורש.

ג - חזקת הגוף

יש לדון דכד מספקין כמה מל, אוקמה אחזקת הגוף, שכמה שפחות נפרד מן התינוק, ואם כן נקטינן דמל רק מיעוט, ויכול להמשיך למול עד שיהא רובו.

אבל זה אינו, דהרי אין הספק אם נפרש הבשר או לא, דהרי עיניו רואות כמה פרש, רק מסופק אם המקום הנפרש הוא רוב או מיעוט, ומה יועיל בזה חזקה.

וכעין זה בהדס שענביו היו מרובות מעליו, והורידו הענבים, ולא נודע אם הוה עכשיו מיעוט או לא, לא נימא דהוה ודאי פסול מכח חזקת הגוף, אלא רק ספק פסול. ונפקא מינה היכא דאין לו אחר.

ולאחר העיון אפשר שאינו כן, דהנה כגון בהדס, אם היו למשל חמשים ענבים פסולים, וארבעים עלים, ועל מנת להכשיר בעינן שישארו רק שלשים ותשע ענבים, [נועין בתשובות עמק שאלה להגאון מהורנסטייפל זצ"ל חתנו של הדברי חיים זצ"ל, או"ח אות י"א בסוף חלק יו"ד, מהו במחצה על מחצה], נמצא דאנו בראייתנו לא ידענו כמה יש כאן, דאי אפשר לנו לספור, ואם כן חזקת הגוף תורה שיש כאן כמה שיותר, דאם נפחתו יותר הוה כנגד חזקת הגוף דידהו.

ואם כן הוא הדין בנידון הספק אם הוה רוב או מיעוט. [ולפי"ז בחסרון באתרוג, למאן דאמר כאיסר, ומספקין אם הוה כאיסר או לא, ולא מצינו למדוד, נמי נימא לקולא, וכן בטריפות היכא דיש שיעור לטריפות].

אך יש למידן דאינו כן, דאין הספק על הגוף אם נשתנה, אלא על הגודל אם משוי לה מילה או כשרות הדס, ובזה לא שייך לאוקמי אחזקה, והגע עצמך, אם לפני המילה היה דן על מקום זה שעתידי להיחתך אם הוא רוב או מיעוט, הוה קמן ספק השקול, ועכשיו שנחתך מקום זה, מה שייך לאוקמי אחזקה שנחתך רק מיעוט,

דהיינו דהספק שלפנינו בענבי ההדס, אם ענבים אלו שנחתכו, אם מספרם ארבעים או עשרים, והיאך תוכיח החזקה שמספרם עשרים, שהרי ידענו מי החתוכים, ואנו מסופקים במספרם.

נמצא לפי זה, דאם מל ואינו זוכר כמה מל, ואם היה רואה היה יודע כמה מל, בזה שפיר יש לומר חזקה דאמרינן שמל כמה פחות. אבל בידוע כמה מל, והספק דקמן אם מל רוב או מיעוט, יש לומר דלא שייך כלל חזקה.

ד - חזקת חיוב

תו יש לדון, דהרי היה חייב למול מתחילה, ואם כן אוקמה אחזקת חיוב דאכתי חייב למול,

והרי אשכחן בתשובות כתב סופר (או"ח ס"י ל') דבאכל כדי שביעה, ומסופק אם בירך ברכת המזון, חייב לברך לא רק בתורת ספק, אלא בתורת ודאי, מפאת חזקת חיוב.

[וכתב נמי דבמסופק אם אכל כדי שביעה, והיינו דאינו יודע כמה אכל, אוקמה אחזקת פטור. ובפשוטו הוא הדין אם יודע כמה אכל, רק אינו יודע אם נעשה שבע, יהא חזקת פטור].

ואם כן הוא הדין בנידון דידן, מכיון דודאי היה חייב במילה, רק מסופק אם כבר מל רובו, הרי יש חזקת חיוב דאכתי חייב למול, ואם כן ידחה שבת.

אמנם לאידך גיסא, הא דן הגרע"א (קמא ס"י כ"ה) דלא אמרינן חזקת חיוב במצוות, דהנה כתב הגרע"א דבגוונא דאשה מסתפקת אם היא בירכה ברכת המזון, לכאורה פטורה מלברך, משום ספק ספיקא, דילמא אינה חייבת מן התורה, ודילמא כבר בירכה.

אבל דן הגרע"א דליכא ספק ספיקא, דהרי ליכא להסתפק דכבר

בירכה, דהרי היא בחזקת חיוב, ואם כן ליכא אלא ספק אחד, דילמא אינה חייבת מן התורה.

אך כתב הגרע"א, דחזינן דלא אמרינן חזקת חיוב, דהרי בלא אכל כדי שביעה, ומסופק אם בירך פטור, דספיקא דרבנן לקולא, [כמו שכתב במשנה ברורה סי' קפ"ד ס"ק ט"ו], והרי דעת הש"ך (עיי' בסוף סי' ק"י כללי ספק ספיקא דין כ"ז, ועיי' שב שמעתא ש"א פכ"ב) דאם יש חזקת איסור בספיקא דרבנן מחמירין, אלא על כרחך חזינן דלא אמרינן חזקת חיוב.

וטעמא דמילתא, דבשלמא בפנויה ואשת איש, או בהקדש וחולין, מוקמינן אחזקתייהו, דהתם נשתנה האשה או החפץ, משא"כ הכא דאין כאן שנוי באדם, או בחפץ, אלא ספק אם נתחייב או נפטרה מהמצוה.

ולפי זה בגוונא דהכתב סופר, באכל וספק אם בירך, דמברך שנית, הוה רק מכח ספק, ולא מכח ודאי. ונפקא מינה, כשיש מצוה ודאית אחרת, ויכול לקיים רק אחד מהן, יעשה הודאית. [וכן בספק אם אכל כדי שביעה, לא נימא דפטור מפאת חזקת פטור, אלא יהא חייב מן התורה].

ולפי זה בנידון דידן, שמסופק אם כבר מל, לא מצינן להתחייב למול בשבת מפאת חזקת חיוב.

ה - לכולי עלמא נימא הכא חזקה

יש לדון דגם לדעת הגרע"א הנ"ל נימא הכא חזקה, דהרי אם אינו נימול הוה ערל, ואסור בתרומה וקדשים, ואם כן אוקמה אחזקתו דנשאר ערל, [דמדי לחזקת אשת איש וחזקת פנויה], וממילא יוכל למול.

אבל מספקא לי טובא, דהנה במה שכתבנו דלדעת הגרע"א הנ"ל, במסופק כמה אכל, חייב בברכת המזון מן התורה מספק, הרי אין לומר שאכל כמה שפחות מפאת חזקת הגוף של המאכלים, וממילא פטור מברכת המזון,

וטעמא דמילתא דאין הנידון על הלחם אם נאכל או לא, אלא אם האדם נתחייב. ועיי' בשב שמעתתא (שער ד' פרק ג').

ואם כן בנידון דידן נמי, דמי להך דאכל, דאמרינן שהאוכל קיים בעולם, אבל אכתי מספקינן לענין ברכת המזון שמא חייב, והכי נמי הכא נהי דהתינוק עדיין הוה ערל ודאי, דדין ערל שבו ממשיך, אך לחיבו במצוות מילה, אמרינן דאין כאן ערלה.

אך יש לומר דמצות מילה אינה לקחת הערלה, אלא להפקיע שם ערל, ואם כן חזקת ערל יכריע לענין המצוה דמילה, אך צריך ראייה.

ו - מיעוט או מחצה

הנה בשחיטה בעינן לשחוט רוב הסימנים. ובגמרא חולין (כ"ח ב) פליגי אמוראי אם מחצה כרוב, או אינו כרוב. וקיימא לן (שולחן ערוך יו"ד סי' כ"א סעי' א' וב') דמחצה אינו כרוב.

ויש לעיין מהו במילה, ואם נימא דבעי רוב, השתא דיש ספק אם רוב או מיעוט, הוה ליה ספק ספיקא לחומרא, דילמא הוה מיעוט, ואפילו אם לא הוה מיעוט, דילמא הוה רק מחצה.

וכעין זה חזינן בתוספות בעירובין (ה' ב' ד"ה וספק) דכתבו דאע"פ דבידי אדם נמי אי אפשר לצמצם, מכל מקום הא דפרוץ כעומד מותר משום דהוי כעין ספק ספיקא, שמא עומד מרובה, ואפילו כי לא נפיש ושוו, הא כי הדדי מותר. [אלא דיש לדון דהכא הוה ליה דבר שיש לו מתירין, אך בעירובין נמי נימא דהוה דבר שיש לו מתירין].

אך לא נתפרש בדין מילה אם בעינן רוב כמו בשחיטה, או סגי במחצה כמו במחיצות, ובאמת הקשו תוספות בחולין (כ"ט א' ד"ה דכולי) מאי שנא שחיטה ממחיצות. [ועיי' שם בתוספות הרא"ש].

ז - ספיקא דהר"ן דלפני מציצה לא חשיב פירש

יש לדון ליישב, דהנה במשנה ברורה (סי' של"א סק"ד) כתב בשם חידושי הר"ן (שבת קל"ג ב' ד"ה אלא) דאפילו אם מל הרוב, מכל מקום אם עדיין הוה קודם להמציצה, הוה ספק אם מקרי פירש.

ושורש הספק, היינו אם המציצה הוה צורך מילה, ונמצא דהוה עדיין באמצע המילה, או דילמא לא מיקרי אלא צורך רפואה.

ואם כן בנידון דידן, הוה ליה ספק ספיקא לחומרא, דילמא עשה רק מיעוט, ודילמא קודם מציצה לא חשיב פירש, הלכך יתחייב להמשיך בתורת ודאי.

אך כיון דלא אשכחן האי ספיקא דהשיטה המיוחס לר"ן בשום מקום בשאר קמאי, אם כן צריך בזה רב, אם מקרי ספק השקול

לצרף לספק ספיקא.

ובפשוטו כיון דהדבר מרופה נמי ביד הר"ן, ובפרש קודם שהניח אספגנית וכמון, פסיקא ליה דחשיב פירש, [דהני ודאי הוה צורך רפואה], אם כן צריך ראייה דחשיב ספק השקול.

ח - מתקן או מקלקל

בספר אוצר הברית (ח"ב עמוד ק"ה) מביא דכתבו האחרונים לצרף בזה סברת הנחל אשכול (על האשכול ה"ל מילה סי' ל"ז אות ז') דבפירש ואחר חזר למול הציצין דאין מעכבין, לא הוה תיקון בהסרת הציצין, דהרי אין מעכבים למצוות מילה, ואינו אלא מקלקל בחבורה, דליכא בזה איסור דאורייתא דמלאכת שבת. [ועיי' בספר הברית (סי' רס"ו אות י"ג)].

ולפי זה בנידון דידן, בספק אם מל רובו ופירש, יכול להמשיך למול, דממה נפשך המשך המילה אינו מלאכה, דהרי אם לא מל רובו, הרי אף אם פרש מותר להמשיך למול, ואם כבר מל רובו, אינו אלא מקלקל בעלמא.



האם חשיב תיקון או קלקול

הנה מבואר בדברי הגרע"א [דלקמן], דאף במיעוטו דאינו מעכב, כגון בציצין דאין מעכבין, לא הוה מקלקל, דאע"פ דלא קיום בזה מצוה, מכל מקום חשיב תיקון. ודלא כדברי הנחל אשכול הנ"ל.

ויש לבאר האי יסוד בד' גווני:

א - מילה שלא בזמנה

הנה כתב הגרע"א (קמא סי' קע"ד) דמילה כשאינו דוחה שבת, כגון שלא בזמנה, המל בשבת חייב חטאת, ולא פטרינן משום מקלקל. וביאר טעמא, דאף אם נימא דלא מהני, ואינו מצוה כלל, ואכתי צריך להטיף דם ברית, מכל מקום לא הוה מקלקל כיון דעשה קצת מן המצוה, דעל ידי זה אינו מחוסר תיקון כל כך כמו שהיה מקודם, דעתה חסר רק הטפת דם ברית. וכך כתב במנחת חינוך (מצוה ב').

ב - נולד מהול והטיפו דם ברית

ולאור האמור יש לבאר עוד, דהנה יש להקשות, במילה שאינה דוחה שבת, כגון שלא בזמנה, אמאי לא אמרינן שלא תחול המילה, ויצטרכו הטפת דם ברית, מדין 'אי עביד לא מהני'.

אך כתב הגרע"א דלהנ"ל אינו כן, דהא דאמרינן 'אי עביד לא מהני', היינו דוקא בגווי שעי"ה הא דלא מהני, מתקן האיסור, [וכך כתב במהרי"ט (ח"א סי' ס"ט), הובא בשער המלך פ"ג מהל' גירושין הי"ט, ובמנחת חינוך מצוה ב'] לענין שחיטה בשבת, דמשום הכי בשוחט בשבת לא אמרינן דאי עביד לא מהני].

משא"כ הכא אף אם המילה לא תחול, לא הרויח כלום, דאכתי הוה מלאכה, דלא הוה מקלקל, וכנה"ל.

וכתב בפתחי תשובה (יו"ד סי' רס"ו סק"א) דלפי זה בנולד מהול והטיפו דם ברית בשבת, צריך להטיף לו שנית לאחר שבת, דהכא נימא אי עביד לא מהני, ואז בשבת הוה מקלקל, וכאן לא שייך לומר דהוה מתקן, שהרי אינו מרויח שום פעולה, שהרי יצטרך למחר להטיף שנית דם ברית.

[תו תמה בפתחי תשובה שם, היאך דן הגרע"א דאי עביד לא מהני, הרי איתא בהדיא במשנה בשבת (קל"ז א') דשני תינוקות, דאמרינן דאע"פ דמל מילה שלא בזמנה בשבת, מכל מקום הוה טועה בדבר מצוה 'ועשה מצוה', חזינן דאי עביד מהני. ויש ליישב, דדילמא המשנה אזיל כמאן דאמר מקלקל בחבורה חייב, ואז לא שייך אי עביד לא מהני].

ג - מל רוב בשבת ואחר כך פרש

אם כן הכי נמי לענין נידון הנ"ל, דאם ודאי מל רובו בשבת, ואחר כך פירש, דדינא הוא דאסור לחזור ולמול, אם שוב חזר ומל, יהא חייב חטאת.

וכי תימא דמכיון דאין בזה קיום מצוה, הוה מקלקל, וכדברי הנחל אשכול הנ"ל, אינו כן, דהרי הרויח בזה דלמחרת לא צריך לחזור למול הציצין דאין מעכבין, וכמו במל תוך זמנו דלא הוה מקלקל מהאי טעמא.

אך יש לדון בזה בתרתי, חדא, דלכאורה תליא בפלוגתת רש"י ותוספות (שבת ק"ו א', עיין בתרומת הדשן סי' רס"ה דביאר דפליגי בהכי) אם הא דהוה מתקן משום שיאכל בקדשים ותרומה, או מפאת המצוה, שאם מפאת המצוה שפיר כתבנו, אך אם מפאת דיאכל קדשים, הא בלאו הכי כבר אכיל.

תו, דבאמת יש לדון דאע"פ דודאי מל רובו, מכל מקום הוה ספק אם חשיב תיקון, דהנה פליגי קמאי מהו בימות החול, במל רובו ופירש, האם חוזר למול הציצין דאין מעכבין, דדעת הטור (יו"ד סי' רס"ו) דבפירש בחול מיהת חוזר, משא"כ דעת הרמב"ם (פ"ב מהל' מילה ה"ד) דגם בחול אינו חוזר.

נמצא דבמל רובו בשבת, ופירש, וחוזר למול ציצין דאין מעכבין, בשלמא לדעת הטור הרי הרויח דלמחרת אינו צריך לחזור למולו, אמנם לדעת הרמב"ם גם בחול אינו חוזר, אם כן הוה ליה מקלקל גמור, דלא הרויח כלום.

אלא יש לעיין מהו בספק תיקון, האם באמת חשיב רק ספק תיקון, או הוה ודאי תיקון. ועיין לקמן.



ד - האם ספק הוה תיקון ודאי

הנה יש לחקור, בגוונא הנ"ל דמל רובו, דנימא דפלוגתת הטור והרמב"ם הוה ספיקא דדינא, נמצא דהוה ספק אם הוה מקלקל, מי אמרינן דנפיק מכלל מקלקל, דהרי מרויח בתורת ודאי שלא

ותן טל ומטר לברכה - ענף ב'

יצטרך לעשותה למחרת, ואם כן חייב חטאת, או דילמא למעשה הוה רק ספק תיקון, ולא יביא חטאת.

ולכאורה יש להוכיח כהצד הראשון דחשיב מתקן, דהנה אמרינן בגמרא שבת (קל"ה א') וכך קיימא לן בשולחן ערוך (או"ח סי' של"א סעי' ה', יו"ד סי' רס"ו סעי' י') דמילת אנדרוגינוס אינה דוחה שבת.

ותיקשי אמאי אינה דוחה שבת, הרי אם זכר הא שפיר קא מהיל, ואם נקיבה הוה ליה מקלקל, דלא עביד מידי. ועל כרחך כיון שצריך למול מספק, לא חשיב מקלקל.

ואם כן כשם שפעולה של עכשיו לא הוה מקלקל, כיון שצריך לעשותה, הכי נמי הא דצריך לעשותה, אף שרק מספק, ועושה אותה להרויח שלא יצטרך לעשותה אחר כך, נמי לא חשיב מקלקל.

אך יש לעיין אם הדמיון נכון, דילמא יש חילוק בין פעולה שעושה תיקון השתא, ובין פעולה שכל ענינה להרויח פעולת מחר. [דהרי בודאי מל רובו בשבת, אינו חייב לחתוך הציצין דאין מעכבין, וכל התיקון אינו אלא שלדעת הטור, לא יצטרך לחותכם למחרת, וכהנ"ל].

אך תליא במל אנדרוגינוס בשבת ביום השביעי, אם יתחייב חטאת, כמו במל זכר ודאי ביום השביעי, משום שמרויח שלא יצטרך למול אחר כך ביום השמיני. ובפשוטו יהא חייב, ולא נימא להצד שנקיבה הוה מקלקל. ואם כן הכי נמי בנידון דידן.

[א"ה, ולפי זה תיקשי עוד על הטעם השמיני הנ"ל דיכול להמשיך למול, לפי הנחל אשכול, דהרי מכיון דהוה ספק תיקון, אם כן חשיב תיקון ודאי].

לברכה, כתב בבאר היטב (סי' קי"ז ז') בשם הלכות קטנות (ח"ב סי' צ"א) דחוזר עד שיאמר ברכת השנים כתיקונה, ואז יחזור להתפלל של שבת. ולא אדע אם כוונתו דזוכר קודם סיום הברכה, או דילמא אף לאחר הסיום.

ואם היה בחורף ולא אמר תן טל ומטר לברכה, ולא סיים, בזה נמי יחזור, אך אם לאחר שגמר הברכה, יש לעיין האם תליא בנידון הנ"ל, [דאמר ותן טל ומטר לברכה בקיץ].

ג. מנחה בערב ראש השנה

הנה יש לעיין מהו במתפלל לביל ראש השנה, תשלומי מנחה של ערב ראש השנה, ואמר הקל הקדוש.

ובשלמא אם היה מתפלל תפילת חול כולה, בפשוטו שפיר דמי, כדינא דהמשנה ברורה בראש חודש וב' חשוון.

אבל הכא יש לעיין, דהרי המשיך בתפילת ראש השנה, ואם כן יש לומר דאין כאן תפילת ראש השנה.

אך לאידך גיסא יש לדון דהוה תפילה מעליא, אלא שלא הזכיר המלך הקדוש, ובזה יועיל דהוה תשלומין, וצריך עיון. [ועיין בדברי מרדכי שם דדן בנידון זה ממש].

ד. מעריב לביל שבת

הנה הוא הדין ביום טוב שחל להיות בשבת, ושכח להתפלל מנחה בערב שבת, ובמעריב התפלל של יום טוב, וחתם מקדש ישראל והזמנים ולא הזכיר שבת בכלל, נמי יהא כן.

ובספר דברי מרדכי (דף מ"ה) מביא שכך כתב בהתעוררות בתשובה (סי' קי"י), אלא דכתב דתליא בהזכיר כל פעם אזכרה אחת, והשניה מעכבת, אם מצרפינן שתי התפילות, דאם לא מצרפינן, היאך יועיל.

ולכאורה תמוה, הא כתב המשנה ברורה דב'ותן טל ומטר לברכה', הרי שפיר אזלינן בתר העיקר, אע"ג דהשתא כמאן דלא צלי, ואם כן לכולי עלמא יועיל.

וצריך לומר דסברת 'התעוררות בתשובה' דלא כהמשנה ברורה הנ"ל, אלא דאם חשיב כמאן דלא צלי, אין תפילה דהשתא חשיב תפילה כלל.

לא יהא תשלומין חמור מהעיקר

הנה מי שלא התפלל מנחה ב' חשוון, וצריך להתפלל פעמיים מעריב, ובמעריב של התשלומין שכח לומר 'ותן טל ומטר לברכה', כתב במשנה ברורה (סי' ק"ח ס"ק ל"ו, ועיין שם בביאור הלכה סעי' ט' ד"ה ואם) דאינו חוזר, דלא עדיף מתפילת העיקר.

וכמו כן כתב (שם בס"ק כ"ו) דמהאי טעמא אם לא התפלל מעריב לביל ראש חודש, ולמחרת בתפילת התשלומין שכח יעלה ויבא, אינו חוזר, דהרי בתפילת העיקר אינו חוזר.

לאור דברי המשנה ברורה, יש לדון מהו בגווי דלקמן:

א. מעריב במוצאי שבת

לפי זה יש לעיין מהו בלא התפלל מנחה בשבת בחורף, ומתפלל פעמיים מעריב, ובתפילת התשלומין לא אמר ותן טל ומטר לברכה, מי אמרינן דלא יחזור, שהרי בתפילה העיקר, דהוא תפילה של שבת, גם לא היה אומר ותן טל ומטר לברכה.

או דילמא נימא דיחזור, דשאני ב' חשוון שאין בו בקשת מטר כלל, משא"כ בשבת דבאמת צריכין למטר, אלא שפטורוהו מפאת שמתפלל תפילת שבת.

ונראה כהצד הראשון, דלא יחזור להתפלל מעריב של ההשלמה, דלא נראה לחלק בין ו' חשוון לשבת.

ב. התפלל בשבת תפילת חול

אך שוב נתיישבתי, דבאמת יחזור, דהגע עצמך אם התפלל בשבת תפילת חול, ושכח ותן טל ומטר לברכה, [רק הזכיר של שבת, דבדיעבד יצא, כמבואר במשנה ברורה סי' רס"ח ס"ק י"ג], הנה בזה יצטרך להתפלל שנית, שהרי לא הזכיר מטר, ואם כן השתא דתפילת התשלומין עולה לשבת, אמאי ישתנה דינו. [נשוב ראיתי באורך בנידון זה בספר דברי מרדכי, מהגאון ר' מרדכי ועקנין שליט"א, על עניני ותן טל ומטר, דף מ'].]

אלא יש לעיין בעיקר האי דינא דאם טעה והתפלל בשבת תפילה של חול, ולא אמר ותן טל ומטר לברכה, האם באמת יחזור כהנ"ל,

דהנה אם בקיץ התפלל בשבת תפילה של חול, ואמר ותן טל ומטר

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 67 וירא תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויהם בלבד.
לתרומות והנצחות, חוספת מענים, הצעות והערות
יש לפנות בטלפון: 0527-69-79-44
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

אנו משלימים בזה את המאמר שהובא בשבוע שעבר ובו סקירה כללית על מאורעות הימים במאה שנים אחרונות.

בשבתות הקרובות נשתדל להכנס לסוגית "שבת קודש". רבינו ז"ל הרבה לעסוק בביאור סוגיא זו [מאמרים רבים בנושא נקבצו בספר רזא דשבת] בהיותה יסודית ביותר בבנין קומתו של כל יהודי ומאידך השטחיות בגישה אליה שולטת. עיקר הכניסה לתוך עולמה של שבת קודש הוא ע"י ציורי הדעת ולכן צריך כל בן עליה לצייר לעצמו לאט לאט מה היא שבת קודש. תחילה ילמד את הדברים ואח"כ יחבר ידיעות אלו לתהלוכותיו בשבת קודש ובזה יזכה לאט לאט לחוש בטעמה של שבת קודש. אנו מביאים השלמת המאמר שפורסם בשבוע שעבר עם סיכום המאמר הקודם ומעט גישה מעשית לדברים.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

החמישי היא תקופה המסוגלת לביאת המשיח, אלא שבעונותינו יצאו מה שיצאו עיי"ש.

והנה הגם שבעצם תקופת האלפיים שנות תורה היו צריכים להסתיים בסוף האלף הרביעי, אבל למעשה, חתימת התלמוד היתה כ-250 שנה בתוך האלף החמישי, שזו היתה שלמות השגת התורה, וקביעתה לדורות עולם. נמצא שנכנס עמוד התורה לתוך האלף החמישי, ואין לך מפתח לגאולה יותר מכח התורה הק', ועל כן חתימת התלמוד בתוך האלף החמישי, שהוא המסוגל בעצם להיות ימות המשיח, זה פתח את הדרך להתפתחות הגאולה. ומשום כך באותו הפרק חלה הפקעה של גלות אדום, והישמעאלים כבשו חצי אירופה וכל צפון אפריקה, ויבשת אסיה, ונעשתה ממלכה אדירה – קיום ההבטחה "וארבה אותך במאד מאד" – שבזה מונח כבר "בשורה טובה" על הגאולה.

ט. ה"פקידה" אחר מלחמת העולם הראשונה

ניכנס קצת לבאור ההנהגה עם כלל ישראל ב-100 שנים אחרונות, בחוץ קוראים לזה "הסטוריה", אצלנו היא פרשה של השגחה, הנה אחר מלחמת העולם הראשונה, היתה הכרזה של האו"ם שצריך לתת ליהודים "בית לאומי", שתינתן להם ארץ ישראל, והקדוש החפץ חיים זצ"ל התבטא על כך (כעדות תלמידו הג"ר שמואל גריינימן זצ"ל) שיש כאן פקודה מן השמים על הגאולה, אבל הוא חושש שהחפשים יקלקלו, אלו דברי קדשו. המושג "פקידה", מקורו בש"ס (מגילה י"ב א'), שההכרזה של כורש

ה"בשורה טובה" בשלטון ישמעאל, ולימוד

ההשגחה במאה האחרונה [עיני ישראל ח"ג המשך]

ז. רמז לנחמה הנ"ל בפרשת בחקותי

"נחמה" זו [של רשב"י] רמוזה להדיא בתורה הק' בתוכחה של פרשת בחקותי "והשמותי אני את הארץ, והיתה הארץ שממה, ושממו עליה אויביכם הגרים בה" (כ"ו ל"ב), וברש"י שם דוהיה מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם וכו', וברמב"ן שם (פסוק ט"ז) הוסיף בזה"ל היא בשורה טובה מבשרת בכל הגלויות, שאין ארצינו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ, אשר היא טובה ורחבה, ואשר היתה נושבת מעולם, והיא חרבה כמוה וכו', וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם עכ"ל, מבואר בזה שהמצב בו הארץ שוממה ואין האויבים מצליחים לפתח אותה, היא הוכחה על כך שהארץ יושבת ומצפה לבניה שיחזרו להיות סמוכים על שולחן אביהם, וזוהי בשורה על הגאולה.

מצב זה שהאויבים יושבים בארץ בהיותה שוממה, הוא המדובר במאמר חז"ל שפתחנו בו, שקיבל הקב"ה את התביעה של שרו של ישמעאל, ונתן לו את הארץ בהיותה שוממה, והגם שהפסוק הוא בפרשת בחקותי, ועוסק בחורבן בית ראשון [כד' הרמב"ן] אבל נתקיים בפועל בגלותינו זו – גלות אדום, שנתיישבו הישמעאלים בארץ כ-400 שנה לאחר החורבן. והסיבה לכך הוא על פי מה שכבר נתבאר (אות ג') שגלות אדום היא גלות "כללית", ולכן גם ענינים השייכים לגלויות אחרות יכולים להתקיים בה.

והתיישבות ישמעאל בארץ ישראל בזמן שוממותה, היא בשורה טובה על הגאולה כדברי הרמב"ן הנז', והרי זה מקביל ממש למה שנאמר לרשב"י שבראותך את ה"רכב גמל" – שלטון הישמעאלים, תצפה ל"רוכב על החמור".

ח. חתימת התלמוד – כניסת עמוד התורה באלפיים דימות המשיח

מה שהתביעה של השר של ישמעאל התקבלה רק אחר 400 שנה מחורבן הבית, נראה בס"ד לומר דהענין כרוך עם חתימת התלמוד שהיה באותו הזמן בערך. וענינו כך, דהנה אמרו חז"ל (ע"ז ט' א') דעולמינו מחולק ל-3 תקופות, אלפיים תהו, אלפיים תורה, אלפיים ימות המשיח, שמאז תחילת האלף

מלך פרס "כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלקי השמים, והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלים" לא היתה תחלת הגאולה, אלא "פקידה בעלמא", שנתקיימה בזה הנבואה (ירמיה כ"ט) "לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם" עיי"ש.

עומק ענין ה"פקידה" שאחרי מלחמת העולם, הוא ע"פ היסודות שהקדמנו, שהשתלטותו של ישמעאל על חלק מעם ישראל, היה הפקעה מסוימת מגלות אדום, והוא מפני "זכות המילה" של ישמעאל, וגם כאשר יקבל שכרו ותיבטל זכותו, שוב לא יוכל אדום לחזור ולשלוט על ישראל, דכבר יצאו מידו ע"י ישמעאל, ועל כן במלחמת העולם הראשונה שחלק גדול מארצות ישמעאל בדרום אירופה, נפלו בידי בני עשו, וכן ארץ ישראל השתלטו עליה הבריטים והאנגלים בני עשו, ואות הוא שבטלה זכותו של ישמעאל, הרי מעתה יש מקום ל"פקידה" על הגאולה, שהילוך הענינים הוא כבר בכון של חזרה לארץ ישראל. אמנם חשש החפץ חיים זצ"ל שהחפשים יקלקלו הענין, ונפרש דבריו בס"ד.

י. ארץ ישראל נהפכת ל"ארץ אויביהם"

הנה כתיב (בחקותי כ"ו מ"א) "אף אני אעשה זאת להם, והבאתי אתם בארץ אויביהם, או אז יכנע לבבם הערל, ואז ישאו את עונם". והדברים תמוהים מאוד, הרי מדובר שנמצאים כבר בעומק הגלות כמש"כ (לעיל) "והשמותי אני את הארץ וכו', ואתכם אזרה בגויים וכו', אז תרצה הארץ את שבתותיה וכו', ואבדתם בגויים, ואכלה אתכם ארץ אויביכם", ומה הפירוש שעכשיו "הבאתי אותם בארץ אויביהם", והוא פלא נשגב.

כנראה שקושיא זו הביאה את הרמב"ן (שם) לפרש בדרך נפלאה, שמדובר על הזמן שכבר ישובו לארצם, ואעפ"כ יהיו להם צרים ואויבים, כפי שיהיה בתחלת בנין בית שני, שהציקו להם אויביהם, ומנעום מבנין הבית, וכן אמר עזרא בתפלתו "הנה אנחנו עבדים היום, והארץ אשר נתת לאבותינו, הנה אנחנו עבדים עליה וגו', ובצרה גדולה אנחנו" עכ"ד, כלומר דבאמת יצאו מארצות הגויים וישבו אל אדמתם, אבל יהפוך הקב"ה את ארץ ישראל גופא ל"ארץ אויביהם". וכל זה הוא מפני שלא נכנע עדיין לבבם הערל, ועל כן למרות שחזרו לארץ מפני הזמן לשוב לארץ, אבל עדיין הוא בגדר של "ארץ אויביהם", עד אשר "יכנע לבבם הערל ואז ישאו את עונם".

זה מה שאירע לנו ממש בעוה"ר, שגם כאשר חזרו חלק גדול מעם ישראל לארץ ישראל, יש מלחמות וצרות איומות מבפנים ומבחוץ, וממש מאז ה"פקידה" הנז' בתרפ"ח התחילו פרעות הערביים, ולא נפסק עד היום הזה, [מלבד בזמן קצר שסגרו את שערי הארץ שהיתה תקופה שקטה], זהו ממש קיומו של הפסוק הנז', שהקב"ה הפך את ארץ ישראל גופא להיות

"ארץ אויביהם", וזהו "קלקול החפשים", שחשש מכך החפץ חיים זצ"ל.

יא. מלחמת העולם – "העדר קודם להויה"

מבט נוסף על ענין ה"פקידה" שאחר מלחמת העולם הראשונה, וקלקול הענין ע"י החפשים, הנה יש כלל בקדמונים "העדר קודם להויה", כלומר שכל הויה של מציאות חדשה, דורשת ביטול והעדר של המציאות הקודמת, דא"א להלביש צורה על צורה, וצריך לבטל את הצורה הקודמת, כדי להתחיל הכל מחדש, כדוגמת הדין (תמורה ל"א א') דביצת אפרוח טריפה מותרת, ואין בה דין יוצא מן האסור, משום "דאימת גדלה וכי מסרחא, וכי אסרחא עפרא בעלמא היא", כלומר דתהליך ההתהוות של האפרוח, הוא, שהביצה מתקלקלת עד סרחון. ואז מתחיל ההתפתחות של יצירת האפרוח וזהו ששבטל הסרחון הוא עפרא ועלמא ופקע איסורו, שוב אינו נידון כיוצא מן האסור]. והנה חורבן בית שני היא גדר של כעין מיתה של כלל האומה שהיא קומת "אדם" כללי, כמש"כ הגר"א ז"ל "מעת יצאה רוחינו, פרחא נשמתינו, והרי אנו בגוף בלי נשמה", דתיכף עם החורבן נעלמו התופעות הרוחניות המופלאות שבזמן הבית, והרי זה גדר של מיתה בערך המצב הקודם, וכל ירידת התורה מדור לדור, היא ירידה באיכות החיים, של עם ישראל, ונמצא שבאחרית הימים שתהא "תחיה" של קומת האדם הכללי, הוא הויה חדשה, ועל כן צריך להיות תחילה "העדר" של ההויה הקודמת, ד"העדר קודם להויה".

וזהו הענין שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ז א') דסדר הדברים באחרית הימים היא "בשביעית מלחמות, ובמוצאי שביעית בן דוד בא", וזהו מהלך של "העדר קודם להויה", וכן מלחמות גוג ומגוג המוזכר בנביאים (יחזקאל וזכריה) הוא ממהלך זה. מלחמת העולם הראשונה שנשחתו ארצות שלמות, ונהרגו אלפים ורבבות היה גדר של "העדר קודם הויה", וזהו באמת תכונת ה"רצח" של עשו, שהוא העדר של קומת האדם, ותיכף לאחר מכן היתה צריכה להתחיל ההויה החדשה, וה"סימנים" לכך שנעשו גבולות חדשות ברחבי שטחי אירופה, וזהו סימן להנהגה העליונה שמדובר כבר על התפתחות הויה חדשה, וזו היתה ה"פקידה" על חזרת עם ישראל לארצם. אמנם קלקלו החפשים, ולא נתנו לפתח את ההויה החדשה, ומפני כך נעשה גרוע יותר, ופרצה מלחמת העולם השנייה, אשר כמעט לא נשאר שריד ופליט מעם ישראל רח"ל, וכשהתקרב הצורך ימ"ש לארץ ישראל הכריז שתוך כמה ימים ירושלים בידנו, משום שכאשר מגיע זמן ההויה, ובכל זאת יש עיכובים, מתבטלת ההויה החדשה באופן קיצוני ונכנסת להעדר ה' ירחם. והרב מפוניבז' זצ"ל אמר בשם החפץ חיים, שיהיו ג' מלחמות, שהאחת קשה מחברתה, וכל זה הוא משום שקלקול הפיתוח של

ההויה החדשה, גרם שצריך להעמיק יותר ויותר את ההעדר, בשביל לעשות הויה חדשה ממש.

יב. בהר ציון תהיה פלטה

אימרה נוספת מסר הרב מפוניבז' בשם הח"ח, כאשר עלה הצורך ימ"ש על כסאו בברלין, והתחיל לדבר שלא ישאר זכר לשונאיהם של ישראל ח"ו, ושאלו הרב זצ"ל האם יצליח במזימתו ח"ו, והשיב שהגם שיצליח הרבה רח"ל, אבל "והיה המחנה הנשאר לפלטה", ושאלו הרב, היכן, והשיבו "בהר ציון תהיה פלטה והיה קדש", כלומר דהגם שלא יפקע השעבוד מלכויות, אבל עצם "הפקידה" של קיבוץ עם ישראל, וחזרתם לארצם, לא תתבטל. אבל הקדמנו כבר בשם הרמב"ן שגם החזרה

לארץ, אינה מובטחת שתהיה בדרך של "חירות", דאם חלילה לא יכנע לבבם הערל, תהפוך להיות "ארץ אויביהם", וכמה נכונים הדברים במציאות, ראשית הפיגועים והאסונות והמלחמות שעוברים כאן, הוא גרוע יותר משנות תר"פ תר"צ ה' יצילנו, והיא ארץ אויב ממש, ושנית דהשלטון הוא בידים של חפשים שהם "ערב רב", כמש"כ הגר"א ז"ל בשם חז"ל, וגדר ה"ערב רב" הוא "לאו בני אברהם יצחק ויעקב נינהו" (ביצה ל"ב ב'), שאין בהם שום תכונה המסמלת את זרע האבות הקדושים, והרי זה "ארץ אויביהם" ודו"ק. אמנם האמונה הצרופה, שברגע שיכנע לבבם הערל וירצו את עונם, תיכף תזרח אור הגאולה ללא שום עיכובים, יחישנו השי"ת אכ"ר.

חובת הזהירות בזעת הסיפוק [אגרות דעת ס"א]

בטבע מלחמת היצה"ר וכלי המשחית היותר גדולים הוא לתפוס האדם בעת שזחה עליו דעתו מחמת גודל התמדתו או סדר וחידוש טוב שעבר עליו, כשמקבל האדם סיפוק "מלא" מענין מסוים אז הטבע הוא שיהא נחלש ההשתוקקות אל דבר ההוא. אדם שמרגיש שלימות לא יהיה מבקש, מי ששבע מאכילה לא ירעב לה. ככה הוא כשהאדם מרגיש שביעה ברוחניות אז הוא שעת הסכנה הגדולה שלו, והיצה"ר מנצל שביעות זו להעבירו אל ענינים ורקע אחר (לו רק זמן מסוים) כאילו שמגיע לו רשות להתפרק או להשתולל. להאדם זהו כמו חופשה ולהיצה"ר זהו לקיחת שלל רב מהאדם, כי הוא יודע אז שבזה יכניסנו לאוירה היפוך האפשרות לקליטת דברי תורה ויתחיל שם ירידה נוראה כשידו על העליונה על האדם, ויחרוץ בזה המלחמה עמו.

עוד הפעם, בודאי צריכים לנוח אבל כבן תורה ולא כמו מנוחת הבור. והעיקר ויסוד הכל הוא בירור חובת האדם בעולמנו, ושהוא נמצא בעולם רק למלא חובתו ולא יותר. ועפ"ז לסדר סדר היום שבזה ימָּצָה ענין זה בהאפשרות היותר גדולה, היותר קיים, והיותר מוצלח. סדר נורמלי של היום יחזיק מעמד לאורך ימים ג"כ, וסדר מפוזר שבזמן קצר יתפוצץ הוא רק ההכנה לנפילה ופתיחה לרוח זר לתורה.

יבואו בקרוב ימי חנוכה, היצר של בין הזמנים נכנס אז ברוח הישיבות והיא הורסת כל מה שקנה הבחור בכל הזמן עד אז. תראה לפקוח עיניך ולהתנהג אז כבן תורה. ואדרבא, המתחזק בנפשו בעול תורה בימים ההם יהיו נפתחים לפניו השתוקקות למעינותיה של תורה, כי הרי דוקא ימים אלו בתשועתם ביססו כח תורה שבעל פה בכנסת ישראל. ואילולי ישועת החשמונאים היה נאבד ח"ו פליטת סופרינו בבית שני.

אלא דכללא הוא דכל הקדוש מחבירו חרב מחבירו, והמלך זקן וכסיל יודע היטב איפה ובאיזה זמן לארוב אחרי האדם וליקח ממנו השלל היותר אפשרי ליקח. על כן דוקא אז תתחזק בקניני התורה, ובתפלה להשי"ת שבזכות ראית הנרות חנוכה יאירו עיניך באור תורה שבעל פה לידבק בה ללמוד וללמד ולשמור ולעשות ולקיים.

כדאי להסתכל בספר הישר להר"ת (ספר המוסר שלו) בשער שישי במדה השישית וללומדה היטב ותראה דעת גדול הראשונים מהו צורת עוה"ז ואיך להתיחס לו ואיך להתגונן מפני הפתעותיו.

כל מלאכתך עשויה

[א.ה נסכם מה שנתבאר במאמר הקודם עם מעט גישה מעשית לדברים. ישנם ג' רובדים בבריאה הנקראים עש"ן – עולם נפש שנה. כלומר שמה שמתרחש במהלך השנה נותן אותותיו לבחינה המקבילה בבחינת נפש. זהו ענין השפע הרוחני שנפתח במועדי השנה ויוצר בית קבול בנפשות לקבל שפע זה. ובנוגע לשבת קודש בהיות שבת דוגמת האלף השביעי בו יגיע העולם לשלמותו, על ידי שכל החומריות תזדכך ויתגלה יחודו, כך בשבת נפתח פתח להרגיש "מעין עולם הבא" ובנפש האדם נפתח פתח לקבל הרגשה זו. האדם מורכב מגוף ונשמה ובשבת קודש שובתים כחות הגוף של הבריאה וממילא גם באדם ומתעצמת תחושת הנשמה באדם וממילא בשבת קודש יכול האדם לחיות את חייו אופן יותר מזוכך מחיי הגוף שבששת ימי המעשה. מהי עבודת ההכנה להכנס לאוירה זו. העולם חוזר ביום שבת קודש לשרשיו הקדומים. שורש השרשים של הבריאה נקרא חכמה וכדברי התרגום ירו' בחכמתא ברא עלמא. ולרקע זה יכול להעפיל האדם בשבת קודש [כפי ערך עבודתו כמובן כדלהלן]. ומה היא חכמה. בגמ' [סנהדרין ז'] מבואר שחכמה היא ידיעה בתכלית הבהירות. עוד לימדנו ר' יונה שחכם הוא המשתוקק לחכמה. ועומק הענין ביאר רבינו כי החכמה היא מעבר לגבול [כי רק בעולם המעשי שולט החק נתן ולא יעבור] וממילא לא יתכן שהגדרתה היא עצם הידיעות שהן מוגבלות אלא ודאי מדובר על התשוקה לחכמה שאין לה גבול. וממילא ההכנה לשבת קודש היא פתיחת ההשתוקקות לחכמה, היינו לבהירות ההשגה ש"אין עוד מלבדו". מי שיכין עצמו להכנס לשבת קודש לזכות לטעימה זו, כפי ערך הכנתו והשתוקקותו יזכה לה]

והוא מה שאמרו ז"ל עה"פ ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, דבבוא שבת יהיה בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, באופן כזה שגמר כל מלאכתו ואינו חושב יותר על מלאכת ימי המעשה, ואז יוצא מן המוגבלות של "חק נתן ולא יעבור" אל ה"מאד" שאינו מוגבל. וכמו שאמרו בקידושין עה"פ פן תוקדש המלאה וכו' שלמדו איסור הנאה דכלאי הכרם מתיבת תוקדש שנדרשת תוקד אש, כן בשבת קודש תוקד באש כל מלאכת החול, דגמר כל מלאכתו ואינו עולה על דעתו יותר ויצא מן המוגבלות אל הבלתי מוגבל, והשתוקקות נפשו אל האמת הברורה בוערת ברשפי אש שלהבת י- ה אשר מים רבים לא יכבוה ונהרות לא ישטפוה, ושורפת ומכלה את כל תפיסת הנהגת החול, כיון שמצידי גמר כל מלאכתו והיא בעיניו כאילו כולה עשויה והסיח דעתו ממנה וזהו ה"מאד" - בלי גבול הנצרך כדי להכניס את השבת.

והנה על החכמה כתיב (איוב כח) החכמה מאין תמצא, פי' דכדי להשיג דברים נעלמים אפשר רק על ידי כח החכמה שיש לה שייכות להאין, וכדי לטעום מהחיים של שבת שהם מעין עוה"ב אשר עין לא ראתה אלקים זולתיך יעשה למחכה לו, צריך שייכות להאין והוא על ידי אותו כח אשר יצר את האדם בחכמה.

השגה פנימית בתורה

וכשם שבשבת קודש נפתחת קומת נפשם של כנס"י, כן נפתחת להם התורה, כי ישראל ואורייתא חד, וכמו שנתבאר מדברי המהר"ל (בספר התפארת פנ"ו) שצורת התורה כפי צורת הכלל ישראל, ואם בחול נשמת ישראל מורכבת בגוף ומוגבלת לפי כח הגוף, כך הוא בצורת תפיסת התורה, ובשבת שאינה מוגבלת בגוף כנ"ל כי חלה שביתה על הגוף, גם כח התורה יוצא מהמוגבלות של תפיסת הגוף. זהו שורש ביאור הנהגתם של כמה גדולים בדורות שלפנינו שבימי החול עסקו בגופי תורה ובשבת עסקו ברזי תורה, כי במוגבלות בגוף נפתחים לפניו גופי תורה, היינו גופי ההלכה לברר הטוב מן הרע האסור מן המותר הטמא מן הטהור, ובשבת שהנפש משתוקקת לאמת לאמיתה להשיג מתוך החכמה את האין שלפניה. כאן נפתחת סוגית רזי תורה שאינה להבדיל בין הטמא ובין הטהור, אלא לראות איך נראה אותו הטהור פנימה, איך הוא נשגב לבדו ביום ההוא. ואף שבודאי אנו עדיין בגוף בשבת, אך הטעימה בשבת מהקירבה להשי"ת באופן שלא טעם כזאת כל ימות החול כאילו אין חציצה בינו לבין בוראו, והוא נמצא כעת רק לפניו ית', ורק אליו הוא משתוקק, זוהי בחינת ה"רזי תורה" שבנפשו של האדם, כי ההשתוקקות הזו שוברת את המחיצה שבינו לבין"ת עכ"פ לאותו רגע, וכאן הוא הרזי תורה של הנפש. ואף שעדיין לא השיג את המושכלות של הרז, אך עכ"פ השיג את ההשתוקקות והדבקות בו ית' שיוצאת מהסוגיות דרזי תורה.

וזהו שכאשר בגמ' מביאים ראיה כתוב "תא שמע", היינו שמע והבן, אך עכ"פ זה מוגבל להבנתו של אדם, אבל ברזי תורה נקטו חז"ל בלשון "תא חזי" דראיה יכולה לראות בלי גבול וכמ"ש (חגיגה יב.) דאור הראשון אדם רואה בו מסוף העולם ועד סופו. דאינה מוגבלת לחושי האדם, ולכן הראיה מתיחסת אל החכמה כמאמרם ז"ל איזהו חכם הרואה וכו' ובכתוב (קהלת א) ראה הרבה חכמה, וכשהאדם מכין עצמו לשבת כראוי וכמשנ"ת, אז הוא רואה בשבת את האמת לאמיתה.

ראיה זו שאדם רואה מסוף העולם ועד סופו, היינו שרואה את כל התמונה בשלמות ורואה בזה את האין עוד מלבדו, זהו העונג של "אז תתענג על ה'" כנ"ל דשבת א' מס' בעוה"ב, ואם יקח את העונג כראוי לא רק את תכולתו החיצונית להתענג על האכילה דשבת, אז ירגיש בסעודת שבת את העונג שבראית האמת לאמיתה, וישיג א' מששים מ"ונשגב ה' לבדו". וזהו שנקראו הסעודות דשבת סעודתא דמהימנותא (בזוהר הנדפס בסידור לפני הסעודה), כי כשמתענג כראוי משיג את האמת, שהיא היא האמונה הפשוטה של כלל ישראל שאין עוד מלבדו, לא רק בידיעה אלא בהרגשה בנפש, דבהרגשת התענוג יש הרגשה בנפש, כתענוג הנכנס לגוף שמרגישים בו.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת וירא

"ויפקח אלוקים את עיניה ותרא באר מים"

"ויפקח אלוקים את עיניה ותרא באר מים, ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער". (פרק כ"א פסוק י"ט).

עיניה "שהבאר היה שם כל הזמן לידה, אלא שבתחילה כשלא זכתה לא ראתה אותו. ומכאן לומד המדרש שהכל בחזקת סומין, שכאשר הקב"ה רוצה שאדם לא יראה איזה דבר מסויים יתכן שהוא יעמוד לידו, והקב"ה עושה אותו כסומא שלא יראה את הדבר הזה. ורק כאשר אדם זוכה הקב"ה מאיר את עיניו ורואה מה שהוא רואה.

הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאל את אביו מרן הסטייפלר זצ"ל, שבמדרש (בראשית, פרשה י"א אות ה') מובא דברים נפלאים על נהר סמבטיון, שכל השבוע הוא זורק אבנים ובשבת הוא נח. ושאל איך יתכן שהיום לא יודעים היכן הוא הנהר הזה, הרי היום לפי האמצעיים שקיימים, אפשר להגיע לכל מקום בעולם תוך שעות ספורות, ואיך יתכן שאת נהר סמבטיון לא מוצאים. ענה לו אביו, את דברי המדרש הללו, "הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, שנאמר ויפקח אלוקים את עיניה תרא באר מים", ואמר שכאשר הקב"ה רוצה שלא יראו איזה דבר, יתכן שיעברו לידו ממש עם כל האמצעיים הטכנולוגיים, ולא יראו אותו.

ידועה ומפורסמת הסגולה למציאת אבידות, לתת פרוטה לצדקה ולומר ג' פעמים את דברי המדרש הללו "אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, שנאמר ויפקח אלוקים את עיניה ותרא באר מים". וזה בדוק ומנוסה.

פעם הייתי בביתו של הגראי"ל שטיינמן שליט"א, והיו תלויים על הדלת בתוך הבית דברי המדרש הללו. אמרתי להגראי"ל שדברי המדרש הללו הם סגולה למצוא אבידות. שאלני, מהו המקור לזה?

ואיתא במדרש (פרשה נ"ג אות י"ד), "ויפקח את עיניה, אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הכא ויפקח אלוקים את עיניה".

בביאור דברי המדרש כתב בספר "חיי עולם" למרן הסטייפלר זצ"ל (חלק ב' פרק ו'), "ומצינו גבי הגר, ותלך ותתע במדבר, וכשכלו המים מן החמת, וישמעאל בנה היה קרוב למות, כתיב ותשלך את בנה תחת אחד השיחים, ותלך ותשב לה מנגד, כי אמרה אל אראה במות הילד, ותשא את קולה ותבך. כי היה המצב נראה כאבוד לגמרי, כי מאין תמצא במדבר מים, ובוודאי ימות הילד, וכמו שכתוב כי אמרה אל אראה במות הילד. אבל כשנתעורר עליו רחמי שמים, כתוב ויפקח אלוקים את עיניה, ותרא באר מים. הרי שבאמת לא היה מקום סכנה כלל, כי היה במקומה שם באר מים. דהא לא כתיב ויפתח אלוקים באר מים חיים, אלא ויפקח את עיניה ותרא, הרי שהיה שם הבאר מקודם קדמתה, רק שכל זמן שלא זכתה לראות לא ראתה, והיה נראה בעיניה כאפס תקווה. וכן איתא בהדיא במדרש רבה בראשית".

מבואר בדבריו שהבאר שהגר מצאה, לא היה בריאה חדשה שהקב"ה ברא במקום הזה בשבילה ובשביל ישמעאל, אלא הבאר היה קיים שם כבר מששת ימי בראשית. אלא שכל זמן שלא היה לה זכות אפילו שעמדה ממש בסמוך אל הבאר, לא ראתה אותו. ורק כאשר נתעוררו עליה רחמי שמים, הקב"ה פקח את עיניה, ואז מיד ראתה שעומד לפניו באר מים חיים. ומעתה זהו הפשט במדרש "ויפקח את עיניה, אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הכא ויפקח אלוקים את עיניה". שהמדרש מדייק את הפסוק "ויפקח את

"לכי מכרי את השמן ושלמי את נשיך, ואת בניך תחיי בנותר"

"ותבא ותגד לאיש האלוקים ויאמר לכי מכרי את השמן ושלמי את נשיך, ואת ובניך תחיי בנותר". (הפטרת וירא, מלכים ב' פרק ד' פסוק ז').

והנה הרד"ק מביא מדברי התוספתא שמבאר בפסוק הזה מה היה כאן הדין ודברים בין האשה לאיש האלוקים, וכתב "ובתוספתא, וכד אתרחיש לה ההוא ניסא אמרת ליה לנביא דה' אית עלי עשור מהאי מישחא או לא. (כאשר נעשה לה הנס אמרה לנביא, האם אני צריכה לעשר את השמן הזה או לא).

אמר לה, בעליך זן נביאיא דה' במילתא דליכא עליה עשורא, ואף את לית על משחך עשור דמן ניסא הוא. (ענה לה הנביא כמו שבעליך זן את הנביאים בדברים שאינם צריכים לעשר, כך את לא צריכה לתת מעשר מהשמן הזה, כיון שהוא שמן נס).

הדרה ואמרה ליה, מה נעביד מבני דאחאב אי שמעי עלי ואנסי לי. (חזרה ושאלה את הנביא, ומה אעשה מפני בני אחאב - שהם היו

הנה ברש"י וברד"ק הביאו את דברי חז"ל שאותה אשה היתה אשת עובדיה הנביא, ובשעה שאיזבל הרשעה הרגה את כל נביאי ה', לקח עובדיה מאה נביאים והחביא אותם בתוך מערה, והוא כלכלם לחם ומים כמו שמובא בנביא (מלכים א' פרק י"ח).

ויהורם בן אחאב היה מלווה לו כסף, ובזה קנה את האוכל לנביאים, וזן אותם.

ועתה לאחר שנפטר עובדיה הנביא, בא הנושה שהוא יהורם בן אחאב לגבות את החוב, וכשלא היה מה לשלם לו, לקח את שני בניו של עובדיה לעבדים. ועל זה באה האשה וצעקה אל אלישע, ונעשה לה הנס הגדול הזה שהתרבה השמן. וזה בא הפסוק ואומר שאחרי שנעשה הנס באה אל איש האלוקים ואמר לה שתמכור את השמן, ובכסף תשלם את החוב, ובנותר תחיה היא ובניה.

הנושים, שכאשר הם ישמעו על הנס שנעשה לי יבואו יגזלו את כל השמן).

מתיב ואמרה לה דסגר פומא דכלבי דמצרים, ועתיד למיסגר פומא אריותא דדניאל, יטמטם עינוהי דבני אחאב ויסגר אדניהון דלא לבאשו לך. (ענה לה הנביא, מי שסגר את הפה של הכלבים במצרים, ומי שעתיד לסגור את הפה של האריות בזמן דניאל, הוא יסגור את העינים של בני אחאב שלא יעשו לך נזק).

יהבית אודיתא ותושבחתא ואזלת. (נתנה האשה שבת והורדה והלכה).

נראה לבאר את השאלות ששאלה את הנביא, שכל שאלותיה באו בסדר מדורקדק זה אחר זה. בתחילה לאחר שנעשה הנס, באה אל הנביא לשמוע ממנו מה לעשות עתה, ואלישע הנביא מורה לה **"לכי מכרי את השמן"**.

אין אדם רשאי למכור טבל

הנה במשנה במסכת דמאי (פרק ה' משנה ח') איתא, "אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך", שאסור לאדם למכור טבל. ועיין בדברי הרע"ב שפירש שרק לצורך כאשר נתערב לחבירו חולין בטבל מותר למכור לחבר טבל כדי שיוכל לתקן את פירותיו, וגם זה דווקא לחבר ולא לעם הארץ. ומבואר בזה שבסתם מכירה בשוק אסור למכור טבל, אלא צריך בתחילה לעשר את הפירות ורק אח"כ מותר למוכרם.

ומעתה אחרי שהנביא מורה לאשה למכור את השמן, שואלת האשה האם היא צריכה לעשר את השמן, שאם צריך לעשר את זה הרי אסור לה למוכרו עד שתעשר.

שמן נס

והנביא עונה לה, שאינה צריכה לעשר כיון שהוא שמן נס. שחיוב מעשרות חל רק על גידולי קרקע כמו שכתוב במשנה בתחילת מסכת מעשרות "כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וגידוליו מן הארץ חייב במעשרות", שדווקא מאכלים שהם גידולי קרקע חייבים במעשרות. וא"כ השמן הזה שנוצר בנס, אינו מוגדר כגידולי קרקע, ואינו חייב במעשרות.

שמן נס - צריך להודיע לקונים

ומעתה שואלת האשה, מה אעשה אם בני אחאב הרשעים יגזלו לי את כל השמן.

נראה לומר שהשאלה הזו התעוררה לאשה דווקא עכשיו, לאחר שהנביא פוסק לה שאינה צריכה לעשר את השמן, כיון שהוא שמן נס. משום שבתחילה אע"פ שנעשה לה נס והתרבה השמן שבבית, עדיין אפשר להסתיר את הנס ולא לגלותו לאף אחד, וכך בני אחאב לא ישמעו ממנו לעולם ואין מה לחשוש מהם.

אבל עתה לאחר שהנביא אומר שהוא שמן נס ואינו מוגדר כשמן זית ולכן גם אין בו חיוב מעשרות, א"כ כאשר תמכור את השמן בשוק הרי היא חייבת לספר לכולם שהשמן הזה אפילו שנראה כשמן זית בטעמו ובטבעו, מ"מ באמת אינו שמן זית אלא שמן נס. שיש הרבה נפ"מ להלכה בדיני השמן, אם הוא שמן זית אמיתי, או לא.

דהנה במשנה במסכת מכשירין (פרק ו' משנה ד') המשנה מונה את כל השבעה משקין, שנחשבים כמשקה ומכשירים את הפירות לקבל טומאה, ושמן זית הוא אחד מאלו השבעה משקין. וא"כ אם השמן הזה שמוכרת הוא שמן זית, הרי הוא נחשב כמשקה ומכשיר את הפירות לקבל טומאה. אבל אם השמן אינו שמן זית אלא שמן נס, **אינו נחשב למשקה ואינו מכשיר את הפירות לקבל טומאה**.

אותו הדבר לגבי דין נטילת ידים בדבר שטיבולו במשקה, שהאוכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים. ומי שטובל פירות או שאר מאכלים בשמן הזה, הרי אם הוא שמן זית כמו שהוא נראה צריך נטילת ידים, ואם הוא מוגדר כשמן נס כמו שהנביא פוסק עתה לענין מעשרות הרי אינו נחשב כמשקה ואין צריך נטילת ידים.

עוד נפ"מ **לענין הפרשת חלה**, דנחלקו הראשונים לגבי עיסה שנילושה במי פירות, שאינם משבעה משקים, האם העיסה חייבת בחלה או לא. דעת הרמב"ם (הלכות ביכורים פרק ו' הלכה י"ב) וכן פסק השו"ע (יו"ד, סימן שכ"ט סעיף ט'), שחייבת בחלה. אבל הרא"ש ועוד ראשונים חולקים שפטורה מהחלה. והש"ך (סק"ט) כותב שלמעשה כיון שיש בזה פלוגתא בראשונים, ממילא יפריש בלא ברכה, או אם יש לו עיסה שלא הורמה, יניח עיסה זו שנילושה במי פירות אצל עיסה שלא הורמה חלתה ויפריש חלה מעיסה שלא הורמה חלתה גם על זו שנילושה במי פירות.

והנה שמן זית הוא אחד משבעה משקין, וממילא אם לשיך את העיסה בשמן זית, העיסה ודאי חייבת בחלה. ומעתה יש נפ"מ אם שמן הזית שמוכרת הוא מוגדר כשמן זית או כשמן נס, שאם הוא שמן זית הרי הוא משקה ועיסה שנילושה בו חייבת בחלה. אבל אם השמן הוא שמן נס, א"כ אינו נחשב כמשקה, והלש עימו עיסה, נכנס למחלוקת ראשונים אם חייב בחלה או לא.

וממילא אם האשה תמכור את השמן בסתמא בתור שמן זית ולא תאמר שהוא שמן נס, יתכן שתכשיל בזה אנשים בברכה לבטלה לכמה ראשונים, שכאשר הם ילושו בזה עיסה, יפרישו חלה בברכה, ולראשונים שזה פטור מחלה הרי הברכה היא ברכה לבטלה. ולכן האשה חייבת לומר בשעת המכירה שהשמן הזה אינו שמן זית, אלא שמן נס.

עוד נפ"מ **לענין ברכת השמן**, שאם השמן הוא שמן זית, ברכתו היא בורא פרי העץ, באופן ששותה את השמן בצורה שאינו מזיקו, כמבואר בשו"ע (סימן ר"ב סעיף ד') שאם אדם שותה שמן זית מעורב עם מי סלק"א, שאז אינו מזיק אדרבא הוא מועיל לגרון אם הוא חושש בגרונו, הוה ליה שמן עיקר ומברך עליו בורא פרי העץ. ובמשנה ברורה (סקל"ד) מוסיף שגם בברכה אחרונה צריך לברכת ברכת מעין שלש, ולא בורא נפשות.

וכמובן כל זה דווקא כשהשמן הוא שמן זית, אבל אם השמן הוא שמן נס ואינו נחשב בהלכה כשמן זית, ממילא ברכתו היא שהכל ובורא נפשות, ולא העץ ומעין שלש.

עוד נפ"מ **לענין קדימה בברכות**, שאם אדם רוצה לאכול שני מאכלים שברכתם בורא פרי העץ, ואחד מהם הוא משבעת המינים, הרי צריך לברך ולאכול תחילה את הפרי שהוא משבעת המינים.

וא"כ אם מונה לפניו שמן זית שהוא הרי משבעת המינים, ואוכלו באופן כזה שצריך לברך עליו בורא פרי העץ, וכנגד זה יש לו גם פרי שאינו משבעת המינים, הרי צריך להקדים ולברך על השמן זית לפני הפרי.

וכן כשמונחים כמה פירות של שבעת המינים שמברכים על כולם בורא פרי העץ, הרי זית קודם לשאר המינים, וצריך לברך עליו ראשון. וא"כ אם שותה שמן זית באופן שצריך לברך עליו העץ, ויש לו עוד פירות משבעת המינים, צריך לברך ראשון על שמן הזית.

וכמובן שכל זה שייך דווקא אם השמן באמת מוגדר בהלכה כשמן זית, אבל אם בהלכה השמן אינו מוגדר כשמן זית אלא כשמן נס, פשוט שאין בו את כל הדינים הללו שנאמרו בקדימה בברכות בפירות של שבעת המינים.

וראים בזה שיש לפחות ששה נפ"מ להלכה בין שמן זית לשמן נס. ולפי זה כאשר האשה מוכרת את השמן, בוודאי היא צריכה להודיע לקונים שאע"פ שהשמן נראה כשמן זית, שהרי מסתמא האסוך שמן שהיה בביתה היה שמן זית שזהו השמן שהיה עיקר תשמישן בו, וא"כ השמן שהתרבה ממנו היה כטבעו של השמן שממנו בא. וממילא צריך להודיע לקונים, שאפילו שהוא נראה כשמן זית, מ"מ באמת אינו שמן זית אלא שמן נס, ולהלכה אין דינו כשמן זית. שהרי יש הרבה נפ"מ גדולות בהלכה בין שמן זית לשמן נס.

והנה דבר כזה שתספר אותו לקונים, שהיה נס והאסוך שמן התרבה הוא דבר פלאי, ומילתא דתמיהא דכירא להו אינשי, שדבר תמוה ולא רגיל

האנשים זוכרים אותו ומתענינים בו. וממילא בוודאי הסיפור הזה יתפרסם אצל כולם, עד שיגיע לאוזני בני אחאב.

ומעתה מתעורר החשש שמא יבואו בני אחאב ויגזלו ממנה את השמן, וזהו מה ששאלה את הנביא אם אתה פוסק שהשמן אינו מוגדר בהלכה כשמן זית אלא כשמן נס, ממילא אני אהיה חייבת לפרסם לקונים את מעשה הנס ולא אוכל להסתירו, שהרי יש הרבה נפ"מ בין שמן זית לשמן נס. וכאשר אספר אותו יש חשש גדול שישמעו מזה בני אחאב ויגזלו ממני את השדה.

ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה

ועל הטענה הזו משיב לה הנביא בהבטחה, שהקב"ה יטמטם עינוהי דבני אחאב ויסגר אדניהון דלא לבאשו לך, שהקב"ה יסגור את עיניהם של בני אחאב שלא יוכלו להרע לך.

והביאור בזה, הוא כמו שנאמר בפסוק במשלי (פרק י') "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה", ומבאר החפץ חיים בספרו "שם עולם" (חלק ב'), קונטרס נפוצות ישראל פרק ג') שממון שבא לאדם מצד ברכת ה', הקב"ה שומרו שלא יכלו ויאבדו על ידי סיבות מקריות, כמו שכתוב 'יברך ה' וישמרו', ואמרו חז"ל 'יברך בממון וישמר מן המזיקין'. וכמו אב שנותן לבנו נדוניה בעין יפה ובלב טוב, תמיד האב משגיח על זה ומיעץ לבנו איך להתנהג בה כדי שלא תמעט אלא תרבה יותר ויותר. כך הקב"ה שומר על הממון הזה, ומיעץ לאדם היכן להשקיע ולהוציא את אותו הממון באופן שלא יפסידו.

כך אמר לה הנביא, כיון שהשמן הזה בא מברכת ה', אין כאן מה לחשוש להפסדים, אלא הקב"ה ישמור את הממון ויסמא את עיניהם של הגנבים שלא יוכלו לבוא ולגזלו.

ברכת הטוב והמטיב

מסיים התוספתא, "יהבית אודיתא ותושבחתא ואזלת". נתנה האשה שבח והודאה.

נראה לומר שהשבח ששבחה האשה להקב"ה היה ברכת הטוב והמטיב, כמו שכתוב בגמ' בברכות (דף ס' א') ובשו"ע (סימן רכ"ד סעיף ד') שהמוצא מציאה ונהנים מזה הוא ובני ביתו מברך ברכת הטוב והמטיב. כך האשה שהתורבה לה השמן, הרי השמן הזה אצלה הוא בבחינת מציאה. והנביא אמר לה "לכי מכרי את השמן ושלמי את נשיך, ואת ובניך תחיי בנותר", שהיא ובניה יהנו מדמי השמן, ממילא צריך לברך ברכת הטוב והמטיב, וזהו השבח ששבחה האשה.

אמנם יש לעיין למה ברכה את הברכה רק עתה, לאחר כל המשא ומתן שהיה לה עם הנביא בענין השמן אם צריך לעשרו וכו' וכו', למה לא ברכה את הברכה הזו מיד בביתה כשראתה שהשמן התרבה ונעשה לה בו נס.

ונראה לומר דהנה הרעק"א בשו"ע (סימן רכ"ג) מסתפק לענין ברכת הטוב והמטיב אם קנה בית ועדיין לא הטיל בו מזוזה, או שקנה כלים מגוי מצריכים טבילה ועדיין לא הטבילם, האם יכול לברך ברכת הטוב והמטיב. והנידון הוא כיון שאי אפשר לדור בבית קודם שיקבע בו מזוזה, וכן אי אפשר להשתמש בכלים קודם שיטבילם, א"כ יתכן שעדיין נחשב הדבר כמי שהטובה עוד לא באה לידו. שכל מהות הברכה הוא הודאה על הטובה שקיבל, בזה שיש לו בית לדור בו או כלים להשתמש בהם, ואם הבית עדיין לא ראוי לדירה, או הכלים עדיין לא ראויים לשימוש, ודאי שהטובה עדיין לא באה לידו ואי אפשר לברך הטוב והמטיב. וממילא יתכן לומר שכיון שבת בלא מזוזה אסור לדור בו, וכלי בלא טבילה אסור להשתמש בו, ממילא עדיין אין הטובה באה

ומצויה בידו, ואי אפשר לברך הטוב והמטיב, עד לאחר שיקבע מזוזה בבית, ועד לאחר שיטביל את הכלים.

ומעתה יש ליישב שבתחילה כאשר השמן התרבה לאשה, והיא עדיין היתה מסופקת אם צריך לעשר את זה, היא לא בירכה הטוב והמטיב, שהרי אם צריך להפריש מהשמן הזה מעשר, אסור להשתמש בו עד שיעשרנו, וכן אסור למכורו לאחרים שאסור למכור טבל. וממילא נחשב הדבר שההנאה שלה מהשמן עדיין אינה מצויה בידה, והרי זה כבית בלא מזוזה וככלי בלא טבילה, שנוקט הרעק"א שאי אפשר לברך הטוב והמטיב. וע"כ מתחילה מיד כשראתה את הנס עדיין לא בירכה את הברכה.

אבל עתה לאחר ששאלה את הנביא אם צריך לעשרו, והנביא פסק שאין צריך מעשר, א"כ מעתה השמן מיד הנאתו מצויה בידה, ואינה צריכה לעשות שום תיקון בשביל להנות ממנו, ממילא מיד עכשיו היא יכולה לברך. ולכן דווקא עכשיו לאחר הפסק של הנביא שאין צריך מעשר, כיון שזה שמן נס, מיד נתנה הודאה וברכה ברכת הטוב והמטיב.

ברכת הטוב והמטיב בטובה שיוצא ממנו רעה

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה במשנה בברכות (דף נ"ד א') איתא, שצריך לברך ברכת הטוב והמטיב על הטובה מעין על הרעה. והגמ' (דף ס' א') מבארת "היכי דמי, כגון דאשכח מציאה, אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא".

מבואר בגמ' שמי שמצא מציאה מברך הטוב והמטיב, אפילו אם הוא ירא שמא ייצא לו מזה רעה שהמלך יעליל עליו עלילות ויקח לו את המציאה, אעפ"כ מברך הטוב והמטיב. משום שאין לנו להסתכל על העתיד, שהרי אינו וודאי שיקחו לו את זה, שאפשר שלא יהיה כן לבסוף. וכן נפסק בשו"ע בסימן רכ"ב סעיף ד'.

וראים מזה שבשביל לברך ברכת הטוב והמטיב, אם עתה הטובה היא ודאית, והרעה שיתכן שיבוא מזה אינו וודאי, צריך לברך הטוב והמטיב. אבל אם הרעה שעתידי לצאת לו מהטובה שהשיג עתה היא גם וודאית, אינו מברך הטוב והמטיב. אפילו שעתה יש לו בידו ריווח, מ"מ ריווח כזה שרעתו מבוררת לא שייך לברך עליו הטוב והמטיב. וכן מבואר בתוס' יו"ט במשניות בברכות (פרק ט' משנה ג'), כפי שביארו בחידושי מהרי"ח שם.

ומעתה אפשר לומר שכאן היה לאשה עוד חשש שלא לברך הטוב והמטיב, שהרעה שפחדה שייצא לה מהשמן הזה, שיבואו בני אחאב ויגזלו לה את השמן לא היה אצלה רק בגדר ספק. אלא כפי מה שהיא הכירה את בני אחאב, היא ידעה בבירור שאילו הם ישמעו על השמן בידה, מיד הם יבואו ויגזלו לה את השמן.

ולפי זה בוודאי כל זמן שעדיין קיים לה החשש שמא יבואו בני אחאב לגזול את השמן, עדיין אי אפשר לה לברך הטוב והמטיב, כיון שהרעה שעתידי לצאת כאן היא רעה ברורה ומבוררת.

ולכן אפילו אחרי שהנביא פסק לה שהשמן הוא שמן נס ואין צריך לעשרו, עדיין לא ברכה הטוב והמטיב. שהרי עכשיו שהשמן מוגדר כשמן נס, והיא צריכה לספר את זה לקונים, הרי זה כדבר שרעתו מבוררת שוודאי תבוא לה הרעה מבני אחאב, ולכן אינה יכולה לברך הטוב והמטיב.

אבל אחרי שהנביא מביטח לה בהבטחה שבני אחאב לא ישמעו מזה, ולא יגזלו לה את השמן, א"כ מעתה השמן שקיבלה כולו הטבה, וצריכה לברך עליו הטוב והמטיב, ולכן מיד לאחר ששמעה את דברי הנביא הזדרזה לקיים את ההלכה לברך הטוב והמטיב, ומיד "יהבית אודיתא ותושבחתא ואזלת".

גליון השבוע מוקדש לע"נ הצדקנית מרת קיילא רבקה שורצמן ע"ה

בת מרן הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ שליט"א

נלב"ע בשב"ק י"א מרחשון תשע"ו

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

רבן של ישראל מרן הגרא"מ שך זצ"ל – ראש ישיבת פוניבז' – נלב"ע ט"ז מרחשון תשס"ב

שלך, ראיתי אותו בתפילה הוא בקושי מתפלל, אין בו טיפת יראת שמים. ובכלל, פעם אני ביררתי עליו הוא איש שאינו יודע ספר, ומעט זמן הוא לומד במשך היום, רוב היום עובר עליו בבטלה ובלא מעש. ופסק ואמר, "אני אומר לך עשית שטות שלקחת אותו לחתן".

המחותן שמע את הדברים, שלפתע הם נראו לו כאמיתיים, ושיקרא כיון דעייל עייל, ומיד נהפכה לו השמחה לחוגה. ובלבו גמר לאמר שמדי שבת יבטל את השידוך הקלוקל הזה, כי לא יתכן שבתו המצויינת תיפול בפח עם בחור ריק שכזה.

הבחור ראה שפתאום פני חמיו השתנו לרעה, ואיננו כתמול שלשום, ולא הבין מה קרה על מה הסער והזעף הגדול הזה, אך לבו ניבא לו רעות... וכך עברה לה השבת בהרגשה רעה ומאוכזבת, כשהוא מרגיש כאילו האדמה בוערת תחתיו.

רבנו – האברך הצעיר, בדיוק עמד בסמיכות לאבי הכלה ושמע את דברי הבלע שאמר אותו צר עין, וכולו נדהם, איך אפשר לשפוך את הדם של כמה נפשות יקרות, בכמה מילים חלקלקות.

ומצד שני כבר היתה לו הכרות עם אותו חתן מימים עברו, והוא יודע בוודאות שכל הדברים הללו הם בשקר יסודם, הורתם ולידתם בתוך מעבועי הקנאה והשנאה, אפילו טיפת אמת אין בהם.

"אם משמים סובבה ההשגחה העליונה שאשמע את הדברים הללו – אומר רבנו בלבו – אות היא כי עלי לפעול דבר מה בענין, להציל עשוק מיד עושקו".

אלא שהשאלה הגדולה היא, מה לעשות? הרי אחרי שאותו אדם שהוא כביכול ידיד של אבי הכלה אמר את מה שאמר, שוב לא יתייחס אל דברי אברך צעיר לימים, אלא מיד יבטלם כעפרא דארעא.

ישב וחשב במשך כל השבת על דרכי הפעולה, מה אפשר לעשות, והעלה חרט בידו.

במוצאי שבת חזר לביתו בבני ברק, אבל המחשבות עדיין היו בתל אביב, אסור להעלים עין מזה. ובאותו לילה מרוב צער ויוגן לא נרדם, "נדרה שנת המלך", כדת מה לעשות. אך פותר אין...

ביום ראשון בבוקר יצא כדרכו מביתו בשעה הקבועה ללמוד בכולל פוניבז', בדרך הוא פוגש את הגאון רבי דוד פרנקל זצ"ל – מתלמידי מרן החזו"א והגרי"ז מבריסק, שהיה בידידות גדולה עימו.

כבר ממרחק הבחין ר' דוד פרנקל כי פני ידידו עצובות ומדוכדכות, מיד התקרב אליו בתמיחה "מה קרה", מדוע פניכם רעים היום".

רבנו מקיים את המקרא "דאגה בלב איש ישינה", ומשיח את דאגתו בפניו.

ר' דוד פרנקל, קובע בנחרצות ואומר, "לך עכשיו מיד אל הרב שך, תספר לו את כל הענין אולי הוא יוכל לעזור בזה".

וכדבריו אכן עשה, במקום ללכת לכולל פנה לעבר בית הרב שך, וסיפר לפניו את כל פרטי המעשה. כשהוא מסיים ואומר שחייבים להציל את הבחור הזה מאותה הוצאת שם רע שהעלילו עליו.

הרב שך שומע, אבל אומר "אני לא מכיר את הבחור הזה, הוא אינו מתלמידי הישיבה, ואין אני יכול להמליץ עליו ולשבח אותו בדברים שאיני יודע שהם אמיתיים".

עונה לו רבנו, "אבל אני מכיר אותו, ויודע בוודאות שכל ההשמצות הללו הם שקר, והוא בחור מעולה משכמו ומעלה".

אמר הרב שך, "אם אתה מכירי זה מספיק לי, ומיד לבש את הכובע והחליפה ופסק ואמר בא ניסע יחד לתל אביב".

רבנו רצה להזמין מונית, אך הרב שך ממאן ואומר, "ניסע באוטובוס".

עולים לאוטובוס, כשרבנו רוצה לשלם לנהג בשביל שניהם, הרב שך מתערב ואומר "אני אשלם גם בשבילך".

שניהם מתיישבים זה לצד זה, ובמשך כל הדרך הרב שך חוקר את רבנו בדרישות וחקירות על אודות הבחור, מהו ומה טיבו, וסמך את ידו על כל דבריו.

כשהגיעו לכתובת הנדרשת, ירדו שניהם מהאוטובוס, והלכו יחדיו ברחובות העיר, עד שהגיעו לבית אבי הכלה.

הרב שך דופק בדלת, האב והאם פותחים, ומופתעים לגלות בפתח ביתם את ראש הישיבה הגדול, ששמעו יצא למרחקים.

הרב שך ללא הקדמות מיותרות מתחיל בדבריו, ואומר "הודמן לי להיות כאן באזור לצורך ענין מסויים, וכשעברתי כאן אמר לי האברך הזה שהבת שלכם זכתה להתאסר עם בחור פלוני, אמרתי לעצמי אי אפשר לעבור כאן בלא לעלות ולאחל לכם ברכת "מזל טוב", ולספר לכם על הזוכיה הגדולה בה זכיתם.

הבחור הזה הוא בן בית אצלי הוא בחור חשוב מאוד, מלא וגדוש בתורה וביראת שמים, הוא יגע ועמל בתורה בכל כוחו, ועתידו לגדולות ונצרות".

ובדברים הללו המשיך והפליג בשבחים עצומים על אותו בחור – בזמן שבאמת לא הכירו כלל וכלל.

עד שראה שאכן נחה דעתם של ההורים, והשמחה שבה לשרות בבתם, אז סיים ואמר "אשריכם שזכיתם לכזה חתן, הוא בחור מיוחד מאוד". ובלבביות נפרד מהם בברכה ושלום.

ברור שאחרי כאלו דברים ברורים ששמעו מפי ראש הישיבה, סר הספק מעליהם, ושוב לא השגיחו בדברי ההבל שאמר אותו אדם, ובנו בית נאמן בישראל.

כאשר הרב שך קיבל את ההזמנה מהורי הכלה, הראה את ההזמנה הזו לר' דוד פרנקל ואמר לו, "אתה רואה את ההזמנה הזו, יש לי יד בשידוך הזה".

והיה רבנו מסיים ואומר, "היום הבחור הזה הוא כבר סבא לנכדים, וכלל אינו מעלה על דעתו מה פעל הרב שך למענו..."

מרן הגרא"מ שך זצ"ל הוא האיש שנשלח ממרום להאיר את עיניהם של ישראל בתורתו וביראתו ולימד דעת את העם – דעת בתורה, דעת במוסר, דעת באמונה. עמד בפרץ וגדר את ישראל, והצילם מיד אויביהם הקמים עליהם.

רבנו זכה לקירבה מיוחדת אצל הרב שך, שבמאור פנים ובחביבות מיוחדת חיבב את תורתו, קושיותיו וסברותיו בלימוד ובהלכה. והחשיב מאוד מאוד את דעתו בכל נושא וענין.

בכל עת פתח לו הרב שך את דלתו, גם בעת שהיה טרוד בעניני הציבור והשעה, ולא קיבל קהל, כאשר שמע שר"צ פלמן מבקש להכנס מיד הורה להכניסו.

פעם אחת ישב הרב שך בחדרו, ושוחח עם אחד מראשי הישיבות בארץ בעניני ישיבותיו. באותו זמן בדיוק נכנס רבנו לבית הרב שך, כדי להתייעץ עימו בענין מסויים, וכששמע שכבר נמצא אדם בתוך החדר, חשב להמתין בחוץ עד שהוא יסיים את השיחה עם אותו ראש ישיבה.

והנה לפתע הרב שך הרים את ראשו, והבחין ברבנו שנכנס לביתו. כשראה כך, מיד ללא היסוס פנה אל ראש הישיבה שישב בחדרו, וביקשו להמתין כמה דקות, ובמהירות רץ לעבר רבנו, נכנס עימו לחדר השני, ושוחחו כמה דקות בענין שלשמו בא. וכשסיימו לדבר חזר אל חדרו, לדבר עם ראש הישיבה שהמתין לו שם.

בני הבית ששהו באותו הזמן בבית, הופתעו מאוד, כי מעולם הרב שך לא נהג כן כלפי אף אדם אחד. ובהמשך היום שאלו נכדו חביבו הרב חיים ברגמן שליט"א, על פשר הדבר הזה. הרב שך במתק שפתיו השיב ואמר, "מה, ש' בן ציון יעמוד וימתין בחוץ, הרי אצלו כל רגע זה תורה, ואין אפשר לתת לו לחכות..."

והנה לפתע הרב שך הרים את ראשו, והבחין ברבנו שנכנס לביתו. כשראה כך, מיד ללא היסוס פנה אל ראש הישיבה שישב בחדרו, וביקשו להמתין כמה דקות, ובמהירות רץ לעבר רבנו, נכנס עימו לחדר השני, ושוחחו כמה דקות בענין שלשמו בא. וכשסיימו לדבר חזר אל חדרו, לדבר עם ראש הישיבה שהמתין לו שם.

בני הבית ששהו באותו הזמן בבית, הופתעו מאוד, כי מעולם הרב שך לא נהג כן כלפי אף אדם אחד. ובהמשך היום שאלו נכדו חביבו הרב חיים ברגמן שליט"א, על פשר הדבר הזה. הרב שך במתק שפתיו השיב ואמר, "מה, ש' בן ציון יעמוד וימתין בחוץ, הרי אצלו כל רגע זה תורה, ואין אפשר לתת לו לחכות..."

פעם אחת הסתובב הרב שך באמצע סדר א' ליד כולל פוניבז', במשך דקות ארוכות, והיה נראה כאילו הוא מחפש או ממתין לאדם מסויים. אחד מהאברכים שהבחין בדבר ניגש אליו, ושאלו האם אפשר לעזור לראש ישיבה.

אמר לו הרב שך, "האם אתה מכיר את ר' בן ציון פלמן". וכשהאברך השיב בחיוב, אמר לו, "לך תבדוק, אם כרגע הוא לא באמצע הלימוד, תקרא לו החוצה".

וחזר והדיגש, "אבל דווקא אם הוא לא באמצע הלימוד, אם הוא באמצע, אל תפסיק אותו מהלימוד". אותו אברך נכנס לכולל, ובמובן רבנו ישב ולמד כדרכו בהתמדה כדרכו יום יום. חזר אל הרב שך שעדיין המתין בחוץ, וסיפר לו את מה שראו עיניו. הרב שך שמע וחזר לביתו.

הרבה היה מתעניין בשיעוריו בהלכה, על מה דיבר ומה אמר. וכמה פעמים גם שלח אברכים מסויים שיכנסו לשיעור של רבנו, ואח"כ ישובו ויאמרו לו מה אמר בשיעור. וכששבו ואמרו לו את הדברים, ישב והקשיב לכל דברי השיעור בקורת רוח מרובה. וכשסיימו אמר, גם בשבוע הבא תמשיכו להכנס לשיעורים הללו, זה כדאי לכם.

בחורים רבים מהישיבה כשזכו להתאסר, ובאו אל הרב שך להתברך בברכת "מזל טוב", מיד לאחר שברכם בחום, היה אומר להם "תלכו אל ר' בן ציון פלמן ללמוד אצלו את דיני הבית".

רבנו שהיה מיראי הוראה, היה לו עול כבד איך למסור את ההלכות, בצורה כזו שהתננים יבינו את הדברים לאשורם ולא טעו בהם. והשקיע עמל רב בכדי שההלכות יובנו כראוי לכל אחד ואחד. בתקופה מסויימת, חשב כי בוודאי יש הרבה תלמידי חכמים גדולים וטובים שיכולים למסור את השיעור במקומו, ואולי ימסור את האחריות הזו לאחרים. אבל כיון שהרב שך כל הזמן היה שולח את התננים ללמוד אצלו, החליט לשלוח את חתנו של הרב שך, הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, אל חותנו לשאול בשמו, האם אפשר להעביר את לימוד ההלכות לתלמידי חכמים אחרים, כיון שיש לו עול גדול מהלימוד הזה.

הרב שך אמר לו, "אני רוצה בדווקא ש' בן ציון ימסור את השיעורים, כי הוא מדייק מאוד בדבריו, ומוסרם בצורה ובדרך המקובלת מדור דור, ועליו אפשר לסמוך בכל הענינים".

כששמע שזוהו רצונו של רבו, מיד ביטל את דעתו ושב להתמסר בכל כוחו בשיעורים לחתנים. ועד היום הזה השיעורים לחתנים שנמסרים בישיבת פוניבז', הם אלו השיעורים שהוא בנה ומסר.

מעשה פלאי, סיפר רבנו על הרב שך, שבאחד מהימים דחה את כל עיסוקיו וקם ונסע נסיעה נדירה ומסתורית לתל אביב.

וכך היה המעשה: באחת מהשבתות שבהם שבת רבנו בבית הוריו בתל אביב, בתור אברך צעיר, התרחש בבית הכנסת דבר נורא.

אחד ממתפללי בית הכנסת זכה באותו שבוע לארס את בתו, עם בן גילה, בחור ישיבה תלמיד חכם שיראתו קודמת לחכמתו, ומעוטר בכל מידה נכונה. וכדרך העולם בא החתן בשבת שאחרי האירוסין להתארח בבית חותנו, ולסעוד שם את סעודות השבת.

המחותן בא לבית הכנסת יחד עם החתן החדש, כשכולו זורח מאושר על היהלום שנפל בחלקו. הציבור כולו השתתף בשמחתו, וכולם באו לאחל להם ברכת מזל טוב, כשהם שמוחים על התלמיד חכם הצעיר שנכנס לשכונה.

אלא שבתוך הכלל הכלל יש גם יוצא מהכלל, וגם בתוך סממני הקטורת נכנסת לה החלבה שריחה רע. ובאותו הזמן התפלל בבית הכנסת הזה, איש צר עין, שקינא מאוד באבי הכלה על שזכה במרגלית הזה, ובמידותיו המושחתות לא יכל לסבול את כל הכבוד הרם שזכה לו, ובלבו נרקמה תכנית וזדונית כדי להעכיר את השמחה.

וכך מתוך מחשבות רשע, המתין לשעת הכושר בה אבי הכלה עומד לבדו. וכשהוא הגיעה, פנה אליו ועשה מעשה אשר לא יעשה. התחיל להשמיץ את החתן, בשפתי חלקות ולשון מדברת גדולות. וכה אמר "האם זה החתן המהולל

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

224

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת וירא תשע"ו

לזה אין לו תקווה בחייו, כמו שכתב עוד בשערי תשובה (א, י) "אחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי הפך מזה למה לי חיים", והיינו למה מגיע לו חיים אם אינו מקיים חובתו בעולמו.

והנה מה שאמרו שתכלית הבריאה הוא להרבות כבוד שמים, הרי הקב"ה אינו זקוק לכבוד, שהוא מלך הכבוד ולא חסר לו כבוד, אלא המטרה היא להיטיב עם הברואים, שאנחנו נעסוק בכבוד שמים ועל ידי זה נזכה לעולם הבא שהוא התענוג האמיתי, ודבר זה תלוי בבחירת האדם לעשות מצוות ומעשים טובים ולהרבות כבוד שמים, וכן שאר המאורעות בחיי האדם, כל מה שקורה איתו הוא לטובתו, כמאמרם (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכל המאורעות הם אמצעים שישתמש בהם להרבות כבוד שמים, וזהו טובתו, שעל ידי כך יזכה לעולם הבא שהוא התענוג האמיתי שאין כמוהו.

וכן בעולם הזה יש תענוג 'אשריך בעולם הזה', ויש גם בימינו אנשים כאלה שמתקיים בהם דברי התנא (אבות ו, ד) פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, ואינם מרגישים כלל שחסר להם איזה דבר, אדרבה הם מאושרים ושמחים בחלקם, וכפי שידוע לי על משפחה אחת שחיים בדחוקות גדולה מאד, ואחד הילדים אמר לפי תומו 'אנחנו אין לנו את ניסיון העוני אלא ניסיון העושר', שאינם מרגישים שחסר להם כלום, זהו החינוך הטוב שקיבל בביתו.

הכרת חשיבות המעשים

נתבונן מה הן העצות לחיזוק, כי סוף סוף זה נגד הטבע, שהרי גוף האדם אוהב את העצלות, ונמשך מטבעו לדברים אחרים שאינם תורה ומצוות, להנאות העולם הזה ולא לעולם הבא, וכדי שיוכל לעמוד בניסיונות ולהתגבר כנגד הטבע, כתב המסילת ישרים בפרק ג' שצריך להכיר את חשיבות המעשים הטובים שהוא עושה, שזה יביא אותו להתחזק באותם המעשים הטובים, ומנגד צריך לדעת גנות המעשים הרעים כדי להתרחק מהם ולא לעשות אותם.

וכגון אדם היושב ועוסק בתורה, צריך לדעת יקר ערך התורה וחשיבותה, עד כדי כך שמי שעוסק בתורה השכינה שרויה עימו, כמאמרם (אבות ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו' ומניין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, ועוד אמרו (תנא דבי אליהו רבה פ"ח) כשאדם עוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו ושונה עימו, ומובא בגמרא (גיטין ו, ב) שרבי אביתר ורבי יונתן נחלקו לגבי פילגש בגבעה, ושאלו את אליהו הנביא מה הקב"ה עושה באותה שעה, והשיב כי הקב"ה יושב ושונה "אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר".

ובברכות התורה או חותמים "המלמד תורה לעמו ישראל", היינו שכל מה שאדם זוכה להצלחה בתורה, אין זה ממילא כי אם בהשגחה מן השמים, שהקב"ה מלמד אותו תורה, אם כן מה גדולה היא חשיבות התורה שזוכים ללמוד אותה מפי הקב"ה, ובשעת עסק התורה שכינה כנגדו, ונקראת התורה 'תורת השם', ואמרו חז"ל קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, היינו שהתורה מקשרת בין ישראל להקב"ה ובזה הנשמה דבוקה בכיכול במקורה העליון.

וכן יש לדעת גודל השפעת לימוד התורה על האדם שנעשה בזה אדם אחר ובריה חדשה, ורק בכוח התורה אפשר להתגבר על היצר כמאמרם

חובתנו בשעה זו

בזמן האחרון מידת הדין מתוחה בארץ הקודש, ויש הרבה פיגועים, נהרגים ונפצעים, אלמנות ויתומים רח"ל, וגם אצלנו בישיבה פגעה מידת הדין בפטירת בתו של ראש הישיבה שליט"א.

כשרואים מידת הדין זה מחייב את כל אחד ואחד לפשפש במעשיו, הרי אמרו חז"ל (יבמות סג, א) אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, כשיש פורענות בכל מקום בעולם, במדינות הרחוקות, יש מלחמות ורעידות אדמה, שיטפונות רוחות והרי געש, זה נועד בשבילנו לעורר אותנו להתחזק באמונה וביראת שמים.

והנה בתקופה האחרונה היו הרבה פורענויות בעולם, וכפי הנראה שזה לא הספיק. יש פסוק בישעיה (מב, כה) "ותלהטו מסביב ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב". 'ותלהטו מסביב' - היינו מה שרואים פורענות בעולם, 'ולא ידע' - אדם משים עצמו כמי שלא יודע ואינו מתעורר, ולפעמים גם יותר מזה 'ותבער בו ולא ישים על לב' - האש בוערת כבר בתוכו ממש ואינו שם לב להתעורר.

חובתנו בשעה זו היא לשים אל לבנו להתעורר ממה שרואים מידת הדין, לפשפש במעשינו ולתקן את הצריך תיקון.

ויש עוד ענין בזה, שאם מתעוררים לתיקון המעשים, ומתקנים את כל ההנהגה, במעשים, בדיבורים, ובמחשבות, זוהי זכות גם לאלו שמידת הדין פגעה בהם, שעל ידם נגרם החיזוק, כמו שמבואר בכמה מקומות במדרשים ומאמרי חז"ל, ומי שזוכה לזכות את הרבים זהו סימן שגם הוא בעצמו בעל מדרגה ויש לו זכויות קודמות שהביאו לכך, כמאמרם (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, והיינו שבתחילה זכה בעצמו, ומכוח זה זכה לזכות את הרבים.

בימים אלו שפגעה מידת הדין ברבים מיושבי ארץ הקודש, שמעתי שיש התעוררות גדולה בקרב הציבור, והרבה מתעוררים להוסיף זכויות ומעשים טובים, זה מה שמוטל עלינו בעת הזאת, ויש בזה קצת נחמה למשפחות הנפגעים שעל ידם נסבב כל הזיכוי הרבים.

גם בני הישיבה צריכים להתעורר ממה שפגעה מידת הדין, וכבר במשך תקופה חסרה לנו השפעתו של ראש הישיבה שליט"א, דבר זה מחייב אותנו להתחזק יותר בכל הדברים הצריכים חיזוק.

להרבות כבוד שמים

הגמרא אומרת (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, ופירש רש"י "שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו", חיזוק צריך להיות תמיד בלי הפסק ובכל כוחו, ואם אין החיזוק תמיד, או שאינו בכל כוחו – אין זה נחשב חיזוק.

והחיזוק אינו מידת חסידות אלא חיוב גמור, אדם נברא עם כל מיני כוחות, וצריך להשתמש בהם לעשות מעשים טובים ולהרבות כבוד שמים שזה תכלית הבריאה, כמו ששינוי בסוף אבות "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", כל העולמות, בריאה יצירה ועשייה, וכל מה שיש בעולם, תכלית הכל להרבות כבוד שמים.

ובשערי תשובה לרבינו יונה כתב (ג, יז) "ומה תקוות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים שנברא בעבורם", אדם צריך לנצל כל כוחותיו להרבות כבוד שמים, ומי שאינו עמל ומתמסר בכל כוחותיו

מקרב לב נשגר ברכותינו לידידינו החתן הרב מרדכי פאלי שיחי' נינו חביבו ויד ימינו של רבינו שליט"א לרגל בואו בבית הנישואין עב"ג שתחי' בשעה טובה ומוצלחת ביום רביעי הבעל"ט יהא רעוא שיעלה הזיווג יפה יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

תלמידי רבינו שליט"א

מערכת דרכי החיזוק

(קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ממילא כמה יש לייקר ולהחשיב כל רגע שעוסקים בתורה, וכבר האריך בנפש החיים שער ד' במעלת התורה והשפעתה על לומדיה.

ושנינו באבות פרק ששי כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, וביארו המפרשים כי 'דברים הרבה' היינו כל מיני דברים נסתרים ומעלות נשגבות שאי אפשר לפרט מה שזוכים על ידי עסק התורה לשמה, מלבד כל הדברים המפורטים שם בהמשך, שכל העולם כולו כדאי הוא לו, ונקרא נַע, אהוב וכו', וכדי להתחזק בתורה צריכים לדעת חשיבות התורה שזוכים בה לכל הדברים האלו.

וכן כדי להתחזק בתפילה צריך לדעת את חשיבות התפילה, דומני שבקלם אמרו שאדם אינו יודע כמה גדולה המעלה בעניית אמן אחד ומה שפועל בזה למעלה בכל העולמות העליונים, ובנפש החיים (א, ד) כתב בדרך רמז לבאר דברי המשנה "דע מה למעלה ממך - תדע נאמנה כי כל מה שנעשה למעלה בעולמות העליונים גבוהי גבוהים הכל ממך הוא על פי מעשיך לאן נוטים על פיהם יצאו ויבואו".

וכהנה רבות יש במשניות רמזים על דרך הנסתר, מלבד החלק הנגלה שעל דרך הפשט, ובזמן האחרון שמעתי עובדא באחד שלמד בבא קמא ועל ידי זה קיבל חיזוק האמונה, והראו אחר כך שכן מפורש בתיקוני זוהר (קמז, ב) "בראשית ברא אלוקים" ראשי תיבות 'בבא' - רמז לשלושת הבבות שבסדר נזיקין, והיינו שכשלומד בבא קמא ושאר דברי תורה זה משפיע עליו חיזוק האמונה לדעת ש"בראשית ברא אלוקים", כי התורה מקדשת את האדם, ומכוח קדושת התורה מקבל חיזוק האמונה והכרת האמת, להרגיש את האמת.

ונזכיר אגב אורחא בענין הרגשת האמת, מה שראיתי פעם באחד מספרי החפץ חיים, שאדם שמדבר רק אמת, יש בכוחו להרגיש על אחרים אם הם דוברים אמת או שאינם דוברים אמת, אבל לזה צריך שיהיה בעל מידת האמת בדרגה גבוהה מאד, שכל דבר שלו הוא במדויק ממש ללא שום הגזמות, מידת האמת שבלב, וכלשון הכתוב 'דובר אמת בלבבו', שכל מה שהוא אומר בפיו מתאים עם הלב, אדם שהוא בדרגה כזאת יכול להרגיש על השני אם הוא דובר אמת.

בחינת המעשים

והנה מדרגות אלו גבוהות הן, ולמעשה יש להתחיל בהכרת חשיבות המעשים הטובים, כדי להמשיך לעשות אותם, ולחזק את הרגשת הלב, וקודם לזה צריכים גם בשב ואל תעשה להיזהר מדיבורים אסורים וממעשים אסורים, ויש גם דברים שאינם ידועים שהם אסורים, אבל לכל הפחות להיזהר בדברים הידועים, ולהתבונן בכל מעשה אם הוא מותר או שאסור, ובחובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ד) כתב שאין דבר שהוא בגדר "רשות", אלא כל מה שאדם עושה זהו או מצוה או עבירה, וצריך לבחון את מעשיו ולהיזהר בהם.

וכן בדיבורים ובמחשבות, צריך לחשוב בכל דיבור ובכל מחשבה אם הוא מצוה או עבירה, באמת זוהי מדרגה גבוהה, כי בדרך כלל אדם צריך לדבר קצת כדי ליישב דעתו, ואם לא ידבר כלל עלול לבוא לידי דיכאון, אבל לדבר רק כפי הנצרך ליישוב הדעת ולא יותר מזה, אמנם אי אפשר לצמצם וגם אסור לצמצם בזה, אך על כל פנים יש להיזהר שלא להרבות בדברים בטלים יותר מהצורך ההכרחי.

והנה קריאת עיתונים היא דברים בטלים, ומה תועלת יש בזה, ניחא אם קורא דברי מוסר הרי זה מביא תועלת וחיזוק ביראת שמים, אבל לקרוא דברים שאינם דברי מוסר זה בטלה, ושמה יש כאלה שזקוקים לזה לצורך בריאות הנפש, אבל בדרך כלל אין הדבר כן, ואדרבה, אם לא קוראים עיתונים יש יותר מנוחת הנפש וחיים טובים מאד. מסופר על רבי ברוך בער שראה פעם עיתון חרדי בחוף לארץ, ולא רצה לגעת בו, אלא הזיז אותו עם השרוול, מפני שיש בו דברים בטלים.

עלינו להחשיב את המעשים הטובים שאנו עושים, להחשיב את התורה, ואת התפילה, כל אחד כפי מדרגתו, יש הרבה מדרגות בעבודת

התפילה, והרי זה תלוי בכוונת והרגשת הלב, ובשולחן ערוך (או"ח צח, א) כתב שיש מדרגות של חסידים הראשונים שהיו מגיעים בתפילתם להתפשטות הגשמיות וקרוב למעלת הנבואה.

וכן בדורות האחרונים היו מגדולי ישראל שהגיעו להתפשטות הגשמיות בתפילה ובלימוד התורה, וכשהוזקקו לעבור איזה ניתוח שיש בו כאבים, אמרו שאין צורך להרדים, אלא יודיעו להם כעשר דקות לפני הניתוח, ויתחילו להתעמק בדברי תורה, ובאותו הזמן ששקועים בתורה לא ירגישו שום כאבים, זהו כוח התורה!

וצריך להיות שמח בחלקו, כמו שכתבו בספרים שזה שייך לא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות, לשמוח במדרגות ובמעלות הרוחניות שזכה להשיג, ואמנם יחד עם זה צריך שתהא בלבו שאיפה להתקדם ולהוסיף עוד מדרגות, שאין סוף למדרגות במעלות העליונות, אבל צריך גם לשמוח במדרגה שיש לו, שהשמחה נותנת לאדם כוחות לקיים את מה שהוא חייב, ובלא שמחה הרי הוא שרוי באין אונים.

וכבר הזכרנו מדברי ספר החינוך (מצוה תפח) שכתב כי גוף האדם זקוק לארבעה דברים, שבלא הגוף אינו יכול לעשות מעשים טובים, וצריך הגוף למזון, וכן לשינה, וגם צריך מנוחה חוץ מהשינה, וצריך גם שמחה, עיין שם שביאר שזהו הענין בשמחת יום טוב, והשמחה הזאת נותנת לאדם כוחות לתפקד ולקיים מה שהוא חייב.

חיזוק ב"דרך ארץ"

והנה בגמרא אמרו "ארבעה צריכים חיזוק", תורה ותפילה ומעשים טובים ודאי שצריכים חיזוק, אבל בגמרא נזכר עוד דבר רביעי והוא "דרך ארץ", והיינו כפי המבואר ברש"י שם, שכל צרכי החיים יהיו בצורה מסודרת, צרכי הגוף הנצרכים לאדם דבר יום ביומו, וכל שכן צרכי הנפש, לימוד התורה צריך להיות בצורה מסודרת כפי דרכי ההצלחה בתורה, וכן תפילה שתהא ברצינות וביישוב הדעת, ועל כל פנים אפילו בענייני הגוף, צריך שכל צרכי הגוף יהיו מסודרים, לישון בזמן ולאכול בזמן, כדי שיהיה בריא ויוכל לתפקד כראוי.

וכבר שנינו באבות (ב, יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, וכתב הרמב"ם בהלכות דעות שזה שייך אפילו בשעה שאדם ישן, אם כוונתו לשם שמים, היינו שישן לא רק מפני שהוא עייף, אלא לפעמים מתחשק לו לדבר דברים בטלים יותר מאשר לישון, שזה מאד מעניין, ויכול לדבר דברים בטלים כמה שעות מבלי להירדם, אבל הוא מתגבר על היצר הרע הזה והולך לישון לשם שמים, מפני שאם לא יישן בזמן, למחר לא יהיה לו כוח ללמוד ולעשות את כל מה שהוא חייב, אם זוהי כוונתו בשינתו "נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא".

נמצא שכל צרכי הגוף של האדם הם עבודת השם, אם באמת כך היא כוונתו, שכל מה שהוא ישן ואוכל הוא מפני שמוכרח, כדי שיהיו לו כוחות לקיים חובתו בעולמו, ואף על פי שיש גם טבע שמכריחו לאכול, אינו אוכל רק מפני שהטבע מכריחו לזה, אלא לשם שמים, ואמנם אי אפשר לדרוש שתהא כוונתו רק לשם שמים, שזה מדרגה גבוהה מאד, אבל על כל פנים להחשיב גם את הצורך לשם שמים שבזה.

אם כן יכול להיות שכל רגע ורגע במשך היום אפילו בשעה שאדם עוסק בצרכי הגוף הגשמיים הרי זה נחשב שעוסק בעבודת השם, מפני שכוונתו בכל מעשיו לשם שמים, וממילא אכילתו ושתיתו הם עבודת השם, ודבר זה מפורש בגמרא (יומא עא, א) שאדם הרוצה לנסך יין על גבי המזבח בזמן הזה, יש עצה שייתן לתלמידי חכמים לשתות מהיין שלו, כיון שכל אכילתם ושתיתם של תלמידי חכמים היא לשם שמים, הרי זה נחשב כמו עבודה וכניסוך היין על גבי המזבח.

כל אלו הדברים הם מדרגות, אבל אם מתרגלים כבר אין זה קשה, בעזרת השם נזכה להצלחה ולסייעתא דשמיא לקיימם!



מוקדש לעילוי נשמות
הר"ר מיכאל מכלוף אלחייאני
בן הר"ר עמרם זצ"ל
נלב"ע כ"א חשון תשס"ג - תנצב"ה
הונצח על ידי בני המשפחה הי"ד

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמות
ר' משה בצלאל ב"ר אשר מרגליות ז"ל
פעל רבות ונצורות להעמדת הדת על תילה בעיר רחובות
נלב"ע ז' חשון תשס"ז - תנצב"ה
ורעייתו מרת **פייגה צפורה ב"ר מנחם מנדל שמעון ז"ל**
נלב"ע י"ח חשון תשנ"ג - תנצב"ה

נדבת ידידנו הרב אברהם אקשטיין הי"ו
תלמיד מרן ראש הישיבה שליט"א
כהודיה להש"ת לרגל הולדת בנו בשעט"מ
יזכו להכניסו בבריתו של אאע"ה בעתו ובזמנו
לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים!